

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทย

ชุดโครงการวิจัย

การเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย

โดย อาจารย์ ดร.สวรัย บุญยमानนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปภัศร ชัยวัฒน์

กันยายน 2559

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการพฤติกรรมการจ่ายซะกาตของมุสลิมไทย

Zakat Payment of Thai Muslims

คณะผู้วิจัย

1. อาจารย์ ดร.สวรัย บุญยमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทม ชัยวัฒน์ บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ชุดโครงการวิจัย “การเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย”

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
บทสรุปผู้บริหาร	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 ขอบเขตในการทำวิจัย	5
1.4 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย	5
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 พฤติกรรมการจ่ายซะกาต	10
2.2 งานวิจัยด้านซะกาตในประเทศไทย	11
2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่าย	11
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	15
3.1 การวิเคราะห์ความสามารถในการจ่ายซะกาต (Zakatable)	15
3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	16
3.1.2 วิธีการเก็บข้อมูล	17
3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	17
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	19
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลวิเคราะห์ข้อมูล	28
4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	28
4.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาต	47
4.2.1 พฤติกรรมการจ่ายชะกาตจากฐานรายได้	48
4.2.2 พฤติกรรมการจ่ายชะกาตจากฐานทรัพย์สินสุทธิ	54
4.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าชะกาต	58
4.3.1 มูลค่าชะกาต พิจารณาจากฐานรายได้	62
4.3.2 มูลค่าเงินชะกาต พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ	65
4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	67
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	75
เอกสารอ้างอิง	79
ภาคผนวก	87
ภาคผนวก ก ความหมาย หลักการจ่าย และอัตราการจ่ายชะกาต	88
ภาคผนวก ข โมเดลของตัวแบบมัลติโนเมียลโลจิต (Multinomial Logit)	118
ภาคผนวก ค แบบสอบถามการศึกษาพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทย	121

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1.1 ประมาณการเงินชะกาดต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในกลุ่มประเทศมุสลิม	4
ตาราง 2.1 ทรัพย์สินที่ใช้คำนวณอัตราการจ่ายชะกาดแยกตามยุคสมัย	8
ตาราง 2.2 สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาด	13
ตาราง 3.1 ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	18
ตาราง 3.2 ตัวแปร ประเภทข้อมูล และขอบเขตข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	19
ตาราง 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา	29
ตาราง 4.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาด	34
ตาราง 4.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคะแนนความเข้าใจในหลักเกณฑ์ การจ่ายชะกาด	37
ตาราง 4.4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปฏิบัติศาสนกิจ	38
ตาราง 4.5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ	39
ตาราง 4.6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาดจากฐานรายได้	40
ตาราง 4.7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาด จากฐานทรัพย์สินสุทธิ	40
ตาราง 4.8 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาด และปัจจัยทางประชากร	41
ตาราง 4.9 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาด และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม	43
ตาราง 4.10 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาด และปัจจัยทางศาสนา	45
ตาราง 4.11 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาด และปัจจัยทางสถาบัน	47
ตาราง 4.12 ผลการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาด จากฐานรายได้	48
ตาราง 4.13 ผลการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาด จากฐานทรัพย์สินสุทธิ	54
ตาราง 4.14 ผลการวิเคราะห์การถดถอย	59
ตาราง 4.15 สรุปปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาดของผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน	69

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูป 1.1 สัตว์ส่วนคนจน วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามภูมิภาค พ.ศ. 2543 – 2558	2
รูป 1.2 สัตว์ส่วนคนจน วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามภูมิภาค และ 3 จังหวัดชายแดนใต้ พ.ศ. 2543 – 2558	3
รูป 1.3 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย	6
รูป 4.1 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับรายได้ประจำ รายได้อื่นๆ และรายได้ทั้งหมดต่อปี	32
รูป 4.2 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามมูลค่าทรัพย์สิน หนี้สิน และทรัพย์สินสุทธิ	33
รูป 4.3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผู้รับชะกาด	35
รูป 4.4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความเข้าใจในหลักเกณฑ์การคำนวณมูลค่าทรัพย์สิน เพื่อจ่ายชะกาด	36
รูป 4.5 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความเข้าใจในหลักเกณฑ์การคำนวณมูลค่าหนี้สิน เพื่อจ่ายชะกาด	37

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทย ผู้ต้องจ่ายชะกาตตามหลักศาสนา เนื่องจากมีความมั่งคั่งในรอบปีมากกว่าพิกัดขั้นต่ำ (นิศอบ) ว่าจ่ายชะกาตครบถ้วนหรือไม่ และมูลค่ามากหรือน้อยเพียงไร รวมถึงศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ศาสนา และสถาบัน ที่มีต่อพฤติกรรมและมูลค่าการจ่ายชะกาต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการจ่ายชะกาตมากขึ้นต่อไปในอนาคต

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 460 ชุด จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมุสลิมไทย อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในจังหวัดในภาคกลาง ภาคเหนือ หรือภาคใต้ และมีการจ่ายชะกาตในรอบปี 2558 จะพิจารณาพฤติกรรมทางเลือกของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งจากฐานรายได้ และฐานทรัพย์สินสุทธิ และใช้ Two-Part Model จำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตครบ/ไม่ครบถ้วน ด้วยวิธี Multinomial Logit และ 2) การวิเคราะห์มูลค่าการจ่ายชะกาตที่มากกว่า/ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเท่ากับร้อยละ 2.5 ของความมั่งคั่งที่เกิดขึ้นในรอบปี ด้วยวิธี Ordinary Least Square

ผลการศึกษาที่น่าสนใจ ได้แก่ การจ่ายชะกาตมากกว่า 1 ครั้งในรอบปี จะทำให้ความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนเพิ่มขึ้น และยังทำให้ผู้ที่จ่ายชะกาตขาดนั้น จ่ายชะกาตมูลค่าเพิ่มขึ้นด้วย เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของมูลค่าทรัพย์สินสุทธิ ในขณะที่หากบุคคลมีความเชื่อมั่นในองค์กรหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับและแจกจ่ายชะกาตแล้ว จะทำให้ผู้ที่แต่เดิมมีการจ่ายชะกาตมากกว่าเกณฑ์อยู่แล้ว จ่ายชะกาตในมูลค่าที่สูงขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตาม กลับพบว่าปัจจัยทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความศรัทธา หรือความเคร่งครัดในหลักศาสนา ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตที่สามารถสรุปชัดเจน

ผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากการศึกษาในครั้งนี้ ต่างชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมพฤติกรรม การจ่ายชะกาตของมุสลิมไทยให้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพนั้น ควรมีการจัดตั้งกองทุนชะกาตและองค์กรกลางทางศาสนา เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนชะกาตเป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้องตามศาสนบัญญัติ โดยต้องเป็นองค์กรที่ดำเนินงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีธรรมาภิบาล และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และมีเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกในการคำนวณชะกาตที่มีความทันสมัย รวมถึงการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการจ่ายชะกาตที่ถูกต้องแก่มุสลิมไทย โดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกันระหว่างศาสนิก ควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับมุสลิมไทย ทั้งผู้จ่ายชะกาตและผู้รับชะกาต ในการปฏิบัติตามหลักศาสนบัญญัติอย่างเที่ยงตรงอีกด้วย

Abstract

This study examines Zakat payment among Thai Muslims whose wealth exceeds the minimum threshold (Nisab), thus are obliged to pay Zakat. It attempts to assess whether the amount of Zakat paid fulfils the requirement and to determine the amount of Zakat overpaid or underpaid, comparing to 2.5 per cent of zakatable wealth. The impacts of population, socioeconomic, religious, and institutional factors on Zakat payment are investigated so that policies to encourage Zakat payment can be drawn thereafter.

Based on 460 questionnaires collected from Thai Muslims aged 15 years old and over, live in the Central, Northern, or Southern region of Thailand, and paid Zakat in 2015, Zakat payment, calculated from zakatable income and net assets, are both considered. This study employs the Two-Part Model, in which the first part analyses the probability of fulfilling/unfulfilling an obligation to fully pay Zakat by using the Multinomial Logit method of estimation, while the second part deals with the amount of Zakat overpaid/underpaid by using the Ordinary Least Square.

It is found that the probability of fulfilling the required Zakat will increase, with the amount of Zakat underpaid being decreased, if a person pays Zakat more than once a year. The findings can also be found in the case where zakatable net assets of a person increases. In addition, for those whose Zakat payment is already higher than the amount required, trust and accountability of an intermediate institution or an individual who helps managing Zakat will positively affect the amount of Zakat overpaid considerably. However, religious factors aimed to capture an individual's faith or religious austerity are found to have no significant or unambiguous influence on Zakat payment.

Quantitative and qualitative results from this study together point out that, in order to encourage Thai Muslims to pay Zakat correctly and efficiently, Zakat funds and Zakat institutions should be established and legally enforced. The management of Zakat should be done according to the Islamic regulations in an accountable and transparent manner. A practical tool such as Zakat calculator, together with provisions of knowledge and better understandings on the payment of Zakat should be introduced to facilitate Zakat payers with clear and consistent guidelines. Importantly, awareness of Islamic religious practices among Thai Muslims, either contributors or recipients, should be promoted.

บทสรุปผู้บริหาร

การจ่ายชะกาดเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญประการหนึ่ง ที่มุสลิมต้องยึดถืออย่างเคร่งครัด การจ่ายชะกาดนั้น นอกจากจะช่วยขัดเกลาคใจของผู้จ่ายให้สะอาดบริสุทธิ์แล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายความมั่งคั่งในทรัพย์สินและรายได้ไปยังกลุ่มบุคคลที่ยากไร้ขัดสน ช่วยลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมความเสมอภาคในสังคมมุสลิมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนค่อนข้างรุนแรง

แม้ว่าโทษของมุสลิมผู้ปฏิเสธหรือละเลยที่จ่ายชะกาดจะได้ระบุไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า มีการหลีกเลี่ยงการจ่ายชะกาด หรือจ่ายไม่ครบถ้วน ในลักษณะเดียวกับการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษี การศึกษาพฤติกรรมของการจ่ายชะกาดจากความมั่งคั่งของมุสลิมไทยในครั้งนี้ จึงมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยทางศาสนา และปัจจัยทางสถาบัน ที่ส่งผลต่อการเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน/ไม่ครบถ้วน รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุนให้มุสลิมไทยมีการจ่ายชะกาดมากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการจ่ายชะกาดต่อไปในอนาคต โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

รูป 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นประชากรสัญชาติไทย นับถือศาสนาอิสลาม อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อาศัยในจังหวัดในภาคกลาง ภาคเหนือ หรือภาคใต้ และมีการจ่ายชะกาดในรอบปี 2558 จำนวนทั้งสิ้น 460 คน ส่วนการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นพิจารณาความมั่งคั่งในทั้ง 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) ความมั่งคั่งจากรายได้ทั้งหมด (total income) และ 2) ความมั่งคั่งจากทรัพย์สินสุทธิ (net wealth) และจำแนกผู้ตอบแบบสอบถามออกเป็น 3 กลุ่ม ตามพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาด โดยพิจารณาจากมูลค่าความมั่งคั่งในแต่ละรูปแบบ ดังนี้

1. กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน หมายถึง ผู้ที่มีรายได้/ทรัพย์สินสุทธิมูลค่าสูงกว่านิศอบ และจ่ายชะกาดเท่ากับหรือมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้/ทรัพย์สินสุทธิ)
2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน หมายถึง ผู้ที่มีรายได้/ทรัพย์สินสุทธิมูลค่าสูงกว่านิศอบ แต่จ่ายชะกาดต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (น้อยกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้/ทรัพย์สินสุทธิ)
3. กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาด หมายถึง ผู้ที่มีรายได้/ทรัพย์สินสุทธิมูลค่าต่ำกว่านิศอบ แต่ยังไม่จ่ายชะกาด

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติ (econometrics) ได้แก่ Two-Part Model โดยในส่วนแรกเป็นการใช้วิธี Multinomial Logit เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยกำหนดต่อความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน/ไม่ครบถ้วน และในส่วนที่ 2 เป็นการใช้วิธี Ordinary Least Squar เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อมูลค่าชะกาดที่จ่ายเกิน/จ่ายขาด อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการศึกษาที่สำคัญ ดังแสดงไว้ในตาราง 1 ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน และมูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดหรือต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ในกรณีคำนวณมูลค่าชะกาดที่ควรจ่ายจากฐานรายได้ และจากฐานทรัพย์สินสุทธินั้น มีความแตกต่างกันพอสมควร

สำหรับการจ่ายชะกาดจากฐานรายได้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่การศึกษานี้ให้ความสำคัญเป็นหลักนั้น พบว่า ปัจจัยทางประชากร ไม่ว่าจะเป็น อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว หรือภูมิภาคที่อยู่อาศัย หรือปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ สถานภาพการทำงาน ต่างมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาดที่ไม่ครบถ้วน หรือมูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดหรือจ่ายต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อพิจารณาจากฐานรายได้

ตาราง 1 สรุปปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน

	พิจารณาจากฐานรายได้	พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ
การเป็นผู้จ่ายชะกาต ไม่ครบถ้วน	ส่งผลในทางตรงกันข้าม - จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (-) - อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคเหนือ (-) - การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิ (-) - หลักคำสอนของสำนักคิดซุนนัห์ (-) - จำนวนครั้งในจ่ายชะกาต (-) - การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (-) ส่งผลในทิศทางเดียวกัน - ลูกจ้างเอกชน (+) - คะแนนความเข้าใจในการจ่ายชะกาต (+)	ส่งผลในทิศทางตรงกันข้าม - อายุ (-) - อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคเหนือ (-) - การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (-) ส่งผลในทิศทางเดียวกัน - การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิ (+)
มูลค่าชะกาต ที่จ่ายขาด/ ต่ำกว่าเกณฑ์	ส่งผลในทิศทางตรงกันข้าม - อายุ (-) - อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคใต้ (-) - การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิ (-) - การศึกษาอิสลามศึกษาตอนปลาย/สูงกว่า (-) - ไม่ยึดหลักคำสอนของสำนักคิดใด (-) - จำนวนครั้งในการจ่ายชะกาต (-) ส่งผลในทิศทางเดียวกัน - การเปลี่ยนแปลงในรายได้ (+) - หลักคำสอนของสำนักคิดชาฟีอี (+) - หลักคำสอนของสำนักคิดฮัมบาลีย์ (+) - การถือศีลอดครบถ้วนทุกปี (+)	ส่งผลในทิศทางตรงกันข้าม ส่งผลในทิศทางเดียวกัน - การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิ (+)

ทั้งนี้ พบว่า ความถี่ในการจ่ายชะกาต และการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าทรัพย์สินสุทธิของกลุ่มตัวอย่าง เป็น 2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางจ่ายชะกาตครบถ้วน และมูลค่าการจ่ายชะกาต เมื่อพิจารณาจากฐานรายได้ได้อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่จ่ายชะกาตมากกว่า 1 ครั้งในรอบปี หรือมีทรัพย์สินสุทธิเพิ่มขึ้น จะมีความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันก็ช่วยเพิ่มมูลค่าชะกาตที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายออกไป ทำให้มูลค่าชะกาตที่จ่ายขาดลดลงตามลำดับ

ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสนานั้น แม้ว่าหลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่กลุ่มตัวอย่างยึดถือเป็นแนวทางหลักในการประพฤติปฏิบัติ จะส่งผลต่อพฤติกรรมการจ่ายซะกาต หรือมูลค่าการซะกาตอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่สามารถสรุปทิศทางได้อย่างชัดเจน เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการจ่ายซะกาตของแต่ละสำนักคิดมีความซับซ้อนและมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน

เช่นเดียวกับคะแนนความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายซะกาต ที่พบว่า หากกลุ่มตัวอย่างเข้าใจหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าซะกาตมากขึ้นแล้ว จะส่งผลทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายซะกาตครบถ้วนลดลง ในขณะที่การศึกษาในสายศาสนาในระดับสูง ส่งผลทำให้มูลค่าซะกาตที่จ่ายขาดหรือจ่ายต่ำกว่าเกณฑ์ลดลง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า ผู้ที่มีความเข้าใจในวิธีการคำนวณมูลค่าความมั่งคั่ง เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณมูลค่าซะกาตที่ควรจ่ายเป็นอย่างดี โดยไม่ตระหนักถึงความถูกต้อง หรือความจำเป็นในของการจ่ายซะกาตตามศาสนบัญญัติแล้ว มีแนวโน้มจะหลบเลี่ยงการซะกาตเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ดี ปัจจัยที่สะท้อนถึงความศรัทธา และความเคร่งครัดในหลักศาสนา ไม่ว่าจะเป็น การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน หรือการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี กลับไม่พบข้อสรุปที่ชัดเจนแต่อย่างใด ผลการศึกษาเหล่านี้ ทำให้สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีมุมมองต่อการจ่ายซะกาตว่าเป็นการบริจาคภาคบังคับ (compulsory charity) และเป็นภาระหน้าที่ (obligation) ที่ศาสนิกที่ดีต้องปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามหลักศาสนา มุสลิมที่ดีมีหน้าที่ในการจ่ายซะกาตให้ครบถ้วน คือมีมูลค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2.5 ของความมั่งคั่งในรอบปีซะกาตเป็นหลัก ไม่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเพื่อการบริจาคหรือการกุศล ซึ่งอาจทำได้ในรูปแบบอื่น ๆ

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ภาพลักษณ์ขององค์กรหรือบุคคลที่จะนำเงินซะกาตไปแจกจ่ายต่อ นั้น เป็นปัจจัยทางสถาบันที่ส่งผลต่อการจ่ายซะกาตอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากผู้จ่ายซะกาตมีความเชื่อถือในองค์กรหรือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้จ่ายและผู้รับซะกาตแล้ว จะทำให้มูลค่าซะกาตที่จ่ายเกินอยู่แล้วนั้น ยิ่งเพิ่มสูงขึ้นอีก

ผลการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ค้นพบจากการศึกษานี้ สามารถนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการจ่ายซะกาตในประเทศไทย ได้แก่

1. จัดตั้งกองทุนซะกาตและองค์กรทางศาสนาในทุกระดับ เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนซะกาตมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางที่ถูกต้องตามศาสนบัญญัติ โดยต้องเป็นองค์กรกลางที่ดำเนินงานอย่าง

โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีธรรมาภิบาล และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย สามารถดูแลการจัดเก็บ และการแจกจ่ายชะกาดให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งประเทศ

2. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจ่ายชะกาดที่ถูกต้องแก่มุสลิมไทย ซึ่งเป็นผู้จ่ายชะกาดว่า รายได้ ค่าใช้จ่าย ทรัพย์สิน หรือหนี้สินประเภทใด ควร/ไม่ควรนำมาใช้เป็นฐานในการคำนวณ มูลค่าชะกาดขั้นต่ำที่ต้องจ่ายในแต่ละปี โดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ระหว่างศาสนิก
3. พัฒนาระบบการจัดเก็บชะกาดให้มีความทันสมัยและเป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาโปรแกรม สำเร็จรูปเพื่อให้บุคคลสามารถประเมินมูลค่าความมั่งคั่งของตนได้อย่างแม่นยำ และสามารถ คำนวณมูลค่าชะกาดที่ควรจ่ายในรอบปีได้อย่างอัตโนมัติ โดยได้รับการรับรองจากองค์กร ศาสนาในประเทศ

ทั้งนี้ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการชะกาด ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดี ให้กับมุสลิมไทย ทั้งผู้ที่เป็นผู้จ่ายชะกาด และผู้รับชะกาด ในการปฏิบัติตามหลักศาสนบัญญัติอย่างเที่ยงตรง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาด และนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยให้มีความเท่าเทียม มั่นคง และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ตามหลักการพื้นฐานของศาสนาอิสลามนั้น ศาสนิกที่ดีจะต้องยึดมั่นในหลักศรัทธา (อركانุลอิมาน) 6 ประการ ได้แก่ 1) ศรัทธาในอัลลอฮ์ 2) ศรัทธาในมะลาอิกะฮ์ 3) ศรัทธาในคัมภีร์ 4) ศรัทธาในศาสนทูตหรือศาสดา 5) ศรัทธาในวันสิ้นโลก และ 6) ศรัทธาในกฎแห่งสภาวะการณ รวมทั้งปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติศาสนกิจ (อركانุลอิสลาม) 5 ประการ ได้แก่ 1) การปฏิญาณตน 2) การละหมาด 3) การจ่ายซะกาต 4) การถือศีลอด-ถือบวช และ 5) การประกอบพิธีฮัจญ์ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

การจ่ายซะกาตเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญประการหนึ่งของชาวมุสลิม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “...ให้เกิดความเสมอภาค ความเมตตา โอบอ้อมอารี การช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน และเป็นการทำลายความชั่วร้ายเลวทรามต่าง ๆ ที่จะมาลบล้างความผาสุกและความปลอดภัย รวมถึงทุก ๆ สิ่งที่ต้องด้านความรุ่มเย็นของโลกนี้และโลกหน้า” (ซุซ หะซาเล็ม และคณะ, 2550: 1) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักอื่น ๆ จะเห็นได้ว่า การจ่ายซะกาตนั้น นอกจากจะช่วยขัดเกลาให้ผู้จ่ายซะกาตมีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ สามารถจัดความตระหนี่ออกจากจิตใจ ตามความหมายที่แท้จริงของคำว่า “ซะกาต” แล้ว ยังเป็นหลักปฏิบัติที่ยังประโยชน์ให้กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างชัดเจน

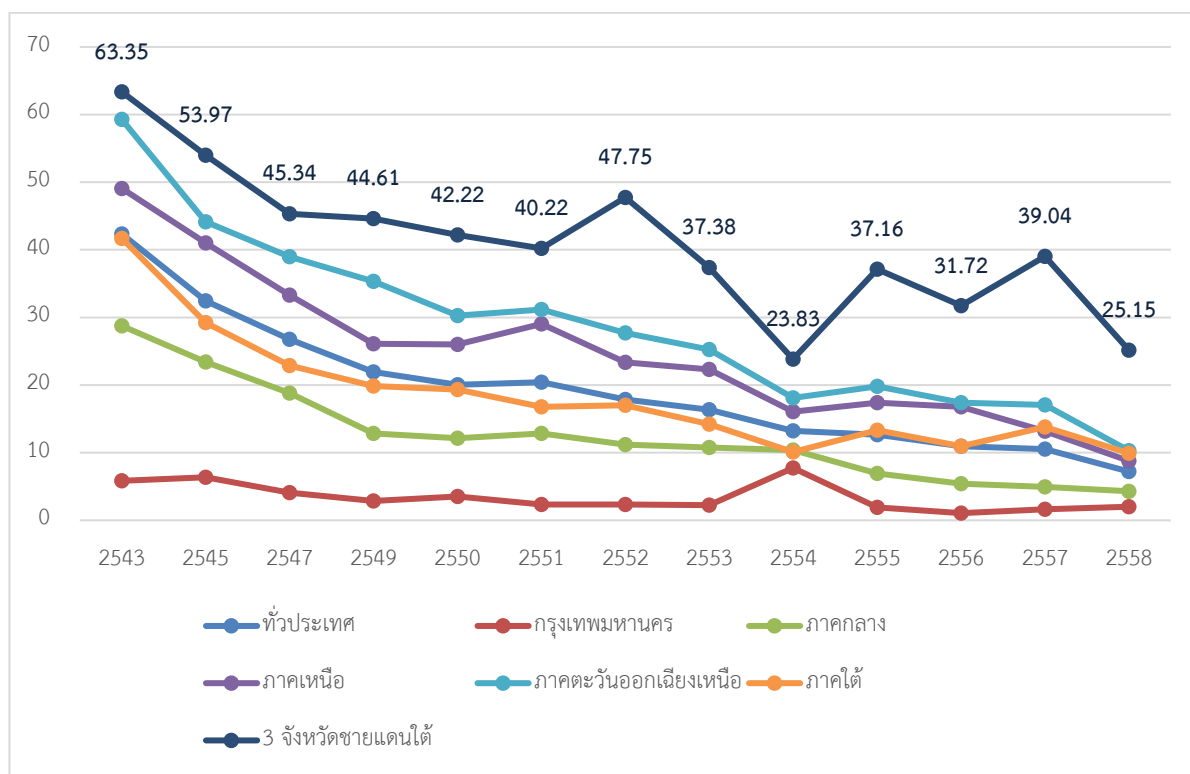
ในทางวิชาการ “ซะกาต” หมายถึง ทรัพย์สินจำนวนหนึ่ง ที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติให้เจ้าของทรัพย์สินนั้น มีหน้าที่ต้องจ่ายให้แก่บุคคล ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับซะกาตตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่อิสลามได้บัญญัติไว้ (อัลกออรรูวีย, 1981: 1/37 อ้างใน อับดุลเลาะ หนุ่มสุข และคณะ, 2555) จึงนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายความมั่งคั่งในทรัพย์สินและรายได้ไปยังกลุ่มบุคคลที่ยากไร้ขัดสน ช่วยลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมความเสมอภาพในสังคมมุสลิมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนค่อนข้างรุนแรง

รูป 1.1 แสดงคนจนหรือผู้ที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน โดยคิดเป็นสัดส่วนจากประชากรในจังหวัด/ภูมิภาคนั้น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้มีสัดส่วนคนจนต่อประชากรทั้งหมดในระดับสูงที่สุด ไม่ว่าจะเปรียบเทียบกับสัดส่วนคนจนทั่วประเทศ สัดส่วนคนจนในภาคใต้หรือสัดส่วนคนจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมีรายได้น้อยที่สุดในประเทศไทยก็

ตาม และเมื่อพิจารณาสถานการณ์ความยากจนใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ในรายละเอียด ตามรูป 1.2 จะพบว่า กว่า 2 ใน 5 ของประชากรในจังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส ยังคงมีความเป็นอยู่ที่ขัดสน มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการดำรงชีวิต

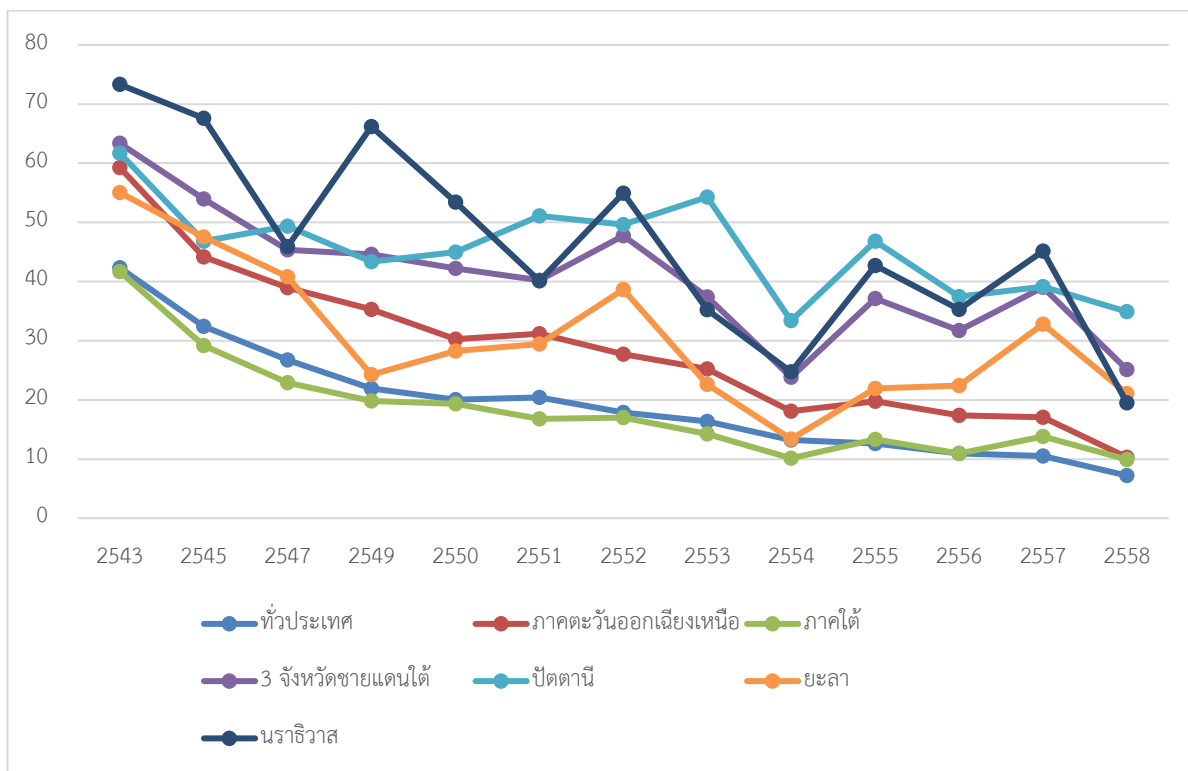
โดย Suwanhirunkul S. (2013) ใช้ข้อมูลจากสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552 เพื่อคาดประมาณผลของการเก็บชะกาดจากมุสลิมไทยที่มีรายได้สูง และนำไปแจกจ่ายให้แก่มุสลิมไทยที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน โดยพบว่า หากนำเงินชะกาดไปแจกจ่ายให้กับมุสลิมไทยที่ยากจนทั่วประเทศแล้ว จะส่งผลทำให้สัดส่วนคนจนลดลงมากกว่าร้อยละ 24 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มุสลิมไทยที่อยู่ในภาคใต้ตอนล่างและภาคเหนือ สอดคล้องกับ Suwanhirunkul P. (2014) ที่ได้ศึกษาถึงผลของการได้รับชะกาดที่มีต่อค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ชุดข้อมูลเดียวกัน และพบว่าชะกาดส่งผลทำให้สัดส่วนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนมุสลิมที่ได้รับชะกาดเพิ่มขึ้น

รูป 1.1 สัดส่วนคนจน วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามภูมิภาค พ.ศ. 2543-2558

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รูป 1.2 สัดส่วนคนจน วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามภูมิภาค
และ 3 จังหวัดชายแดนใต้ พ.ศ. 2543-2558

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นอกจากนี้ เงินชะกาดยังถือเป็นดัชนีชี้วัดการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้อีกด้วย (Sarea, 2012) เนื่องจากเงินชะกาดนั้น แสดงถึงส่วนเกินทางเศรษฐกิจ (economic surplus) ที่บุคคลต่าง ๆ ถ้ายโอนไปยังบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า ทำให้คนจนเหล่านี้มีอำนาจในการซื้อสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจจึงเจริญเติบโตยิ่งขึ้น (Ahmad, 1977; Bakar and Rahman, 2007) สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลของ Thomson Reuters (2014) ที่ได้ประมาณการเงินชะกาด (Zakat potential) ที่จ่ายในช่วงปี 2008 - 2011 โดยคิดเป็นสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ของประเทศในกลุ่มประเทศมุสลิม ดังแสดงในตาราง 1.1

ตาราง 1.1 ประมาณการเงินชะกาทต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในกลุ่มประเทศมุสลิม

ประเทศ	ปี	Z1 (% of GDP)	Z2 (% of GDP)	Z3 (% of GDP)
บังคลาเทศ	2010	1.63	3.48	3.92
บรูไน	2010	0.93	2.00	2.25
อินเดีย	2010	0.26	0.55	0.63
อินโดนีเซีย	2011	1.59	3.39	3.82
มาเลเซีย	2009	1.11	2.36	2.66
ปากีสถาน	2008	1.74	3.71	4.18
สิงคโปร์	-	0.27	0.57	0.65

ที่มา: Islamic Social Finance Report 2014

หมายเหตุ: **Z1 (Majority traditional)** Zakat is levied on agriculture, livestock, stock in trade, gold, silver and money.

Z2 (Contemporary view Muslim scholars) Zakat is payable on net returns of manufacturing concerns, rentals of building and net savings out of salaries.

Z3 (Malikite views) Zakat base includes buildings and other fixed assets except those assigned for personal and family use.

เมื่อพิจารณาประมาณการเงินชะกาทต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของในกลุ่มประเทศมุสลิมพบว่า ประมาณการเงินชะกาทตามแนวคิดของมาลิกีย (Z3) จะมีเพียงพอที่จะบรรเทาปัญหาความยากจนของประชากรมุสลิมในประเทศได้ ยกเว้นในประเทศบังคลาเทศที่มีสัดส่วนคนยากจนในระดับสูงกว่าประเทศอื่น ๆ (Thomson Reuters, 2014) ชะกาทจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการบรรเทาความยากจนภายในกลุ่มประชากรมุสลิมด้วยกัน

จะเห็นได้ว่า ชะกาทเป็นหลักศาสนาที่สำคัญที่มุสลิมต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การจ่ายชะกาทนั้น นอกจากจะช่วยขัดเกลาลจิตใจของผู้จ่ายให้สะอาดบริสุทธิ์แล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายความมั่งคั่งในทรัพย์สินและรายได้ไปยังกลุ่มบุคคลที่ยากไร้ขาดสน ช่วยลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมความเสมอภาคในสังคมมุสลิมได้เป็นอย่างดี ซึ่งตามหลักศาสนาอิสลามนั้น การจ่ายชะกาทนับเป็นการบริจาคทานภาคบังคับ (compulsory charity) ที่ศาสนิกที่ดีจำเป็นต้องปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ของตนเองและยังเป็นการเกื้อกูลมุสลิมคนอื่น ๆ ทั้งนี้ นักวิชาการศาสนาได้มีมติตรงกันว่า ผู้ปฏิเสธหรือละเลยที่จะจ่ายชะกาท ผู้นั้นได้ปฏิเสธหน้าที่

ความรับผิดชอบของตนที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนในบทบัญญัติอิสลาม โดยหากผู้นั้นไม่จ่ายซะกาตเพราะไม่ยอมรับว่าเป็นภาระจำเป็นแล้ว จะถือว่าเป็นผู้สั่นสหาจากการเป็นมุสลิม ส่วนผู้ไม่จ่ายซะกาตเพราะความเสียหาย ความตระหนี่ แต่ไม่ได้ปฏิเสธว่าเป็นภาระจำเป็น จะเป็นมูลเหตุที่ทำให้เขาต้องได้รับโทษจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) (อับดุลเลาะ หนุ่มสุข และคณะ, 2555) แต่ในทางปฏิบัติ กลับพบว่า มีการหลีกเลี่ยงการจ่ายซะกาต หรือจ่ายไม่ครบถ้วน ในลักษณะเดียวกับการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษี (ซัซ หะซาเล็ม และคณะ, 2550)

จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า มุสลิมไทยที่ต้องเป็นผู้จ่ายซะกาตตามหลักศาสนานั้น มีการจ่ายซะกาตอย่างไร จ่ายครบถ้วนตามมูลค่าที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการเลือกจ่าย/ไม่จ่ายซะกาตให้ครบถ้วนตามหลักศาสนา เพื่อจะใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการจ่ายซะกาต และเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาในสังคมมุสลิมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจ่ายซะกาตของมุสลิมไทย ที่ต้องเป็นผู้จ่ายซะกาตตามหลักศาสนาอิสลาม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และสถาบันที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าการจ่ายซะกาตที่ครบถ้วน/ไม่ครบถ้วนของมุสลิมไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการจ่ายซะกาตในประเทศไทยในอนาคต

1.3 ขอบเขตในการทำวิจัย

การศึกษานี้มุ่งศึกษากลุ่มประชากรสัญชาติไทย นับถือศาสนาอิสลาม อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เฉพาะผู้ที่จ่ายซะกาตในปี 2558 และอาศัยในภาคกลาง ภาคเหนือ หรือภาคใต้ โดยมุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมการจ่ายซะกาตที่เก็บจากความมั่งคั่ง/ทรัพย์สินของมุสลิมไทยกลุ่มนี้ ทั้งการจ่ายครบถ้วน/ไม่ครบถ้วน

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูป 1.3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายซะกาตจากความมั่งคั่ง/ทรัพย์สินของมุสลิมไทย โดยพิจารณาจากปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และสถาบัน

รูป 1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการถ่ายทอด ตลอดจนการพัฒนาการดำเนินงานของกองทุนชะกาดในประเทศไทย
2. สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ ไปพัฒนาต่อยอด (scale up) ให้เป็นกลไกของภาครัฐที่สำคัญอีกกลไกหนึ่ง ในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความไม่เท่าเทียมระหว่างคนในสังคมได้

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ เป็นการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่ได้อบรมองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการการจ่ายซะกาต และอัตราการจ่ายซะกาตที่ได้พัฒนาไปตามแต่ละยุคสมัย ตลอดจนประเภทของทรัพย์สินที่มีความซับซ้อน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความชัดเจนและความเข้าใจร่วมกันในการจ่ายซะกาตให้เป็นไปตามหลักศาสนา (วรวิทย์ วันขวัญ, 2552 หน้า 24; บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 90-92; เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535 หน้า 74-75)

Pusat Zakat Melaka ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับซะกาต และนำเสนอแนวทางการจ่ายซะกาต ได้แบ่งประเภทของเงินซะกาตออกเป็น ซะกาตฟิฏเราะฮ์ (Zakat Fitr) ซึ่งเป็นการจ่ายซะกาตภาคบังคับสำหรับมุสลิมทุกคนที่มีคุณสมบัติตรงตามเงื่อนไข โดยมีลักษณะการจ่ายแบบอัตราคงที่ต่อบุคคล (Alfitri, 2005) และซะกาตฮัรตาร์ (Zakat Harta) ซึ่งเป็นการจ่ายซะกาตตามทรัพย์สินที่ถือครอง จึงมีประเด็นเกี่ยวกับการตีความที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากทรัพย์สินแต่ละประเภทยัง มีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น (Pusat Zakat Melaka, 2016)

สำหรับซะกาตฮัรตาร์หรือซะกาตมาล (Zakat Mal) เรียกได้ว่าเป็นซะกาตความมั่งคั่ง (Zakat on wealth) เนื่องจากมีการเก็บในลักษณะเดียวกับภาษีความมั่งคั่ง (Alfitri, 2005) กล่าวคือ หากบุคคลมีความมั่งคั่งหรือทรัพย์สินมูลค่าสูงกว่ามูลค่าขั้นต่ำที่กำหนดไว้ (นิศอบ) จำเป็นต้องจ่ายซะกาต ดังนั้นซะกาตฮัรตาร์หรือซะกาตมาลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาความยากจน (Adebayo, 2011; Abdelbaki, 2013; Raimi, et al. 2014) และช่วยบรรเทาปัญหาความไม่เท่าเทียมทางรายได้ภายในกลุ่มประชากรมุสลิมได้ (Patmawati Bte Hj Ibrahim, 2006)

ทั้งนี้ นอกเหนือจากทรัพย์สินที่ได้มีการบัญญัติไว้ตามหลักศาสนา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยต่าง ๆ แล้ว หลายประเทศได้เพิ่มเติมรูปแบบทรัพย์สินที่นำมาใช้ในการพิจารณาความมั่งคั่งอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็น เงินฝาก หรือทรัพย์สินที่มีลักษณะเฉพาะในบางประเทศ ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ และคณะ (2555) ได้จำแนกทรัพย์สินที่ใช้ในการคำนวณซะกาตประเภทต่าง ๆ ในแต่ละยุคสมัย และสามารถสรุปได้ดังตาราง 2.1

ตาราง 2.1 ทรัพย์สินที่ใช้คำนวณอัตราการจ่ายชดเชกาดแยกตามยุคสมัย

ประเภทการจ่ายชะกาต/ ยุคสมัย	สมัยนะบีมุฮัมมัด คือลา	สมัยเศาะหาบะฮ์	สมัยตาบิอิน-ตา บิอิตตาบิอิน	สมัยปัจจุบัน
1. ชะกาตปศุสัตว์	อฐู แกะ	อฐู ม้า	วัว อฐู ม้า	วัว อฐู ม้า
2. ชะกาตทอง เงิน และ เครื่องประดับ	ทอง เงิน เครื่องประดับ	ทอง เงิน เครื่องประดับ	ทอง เงิน เครื่องประดับ	ทอง เงิน เครื่องประดับ สร้อยสร้อย
3. ชะกาตทรัพย์สินจากการ การค้าขาย	ทรัพย์สินที่รวมมูลค่าทั้งหมด และหนี้ที่มีความหวังจะได้คืน		(เพิ่มเติม) อัตราขั้นต่ำคือ ทองคำน้ำหนัก 85 กรัม	
4. ชะกาตผลผลิต ทางการเกษตร	พืชผลที่ได้รับน้ำฝนหรือน้ำตามธรรมชาติ และพืชผลที่ต้องเสียค่าน้ำเพื่อบำรุงพืช	(เพิ่มเติม) อัตราขั้นต่ำคือ ผลผลิตจำนวน 5 กูอียะห์		(เปลี่ยนแปลง) อัตราขั้นต่ำคือ ผลผลิต 652.8 กก.
5. ชะกาตน้ำผึ้ง และ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	น้ำผึ้ง		น้ำผึ้งหรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์	
6. ชะกาตแร่ธาตุและ ทรัพย์สินที่ได้จากทะเล	แร่ธาตุและทรัพย์สินที่ได้จากทะเล			
7. ชะกาตทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์	ทรัพย์สินที่มีการเพิ่มพูนหรือเติบโตในรอบปี	ทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์ทั้งหมด		ทรัพย์สินที่เคลื่อนย้ายได้และเคลื่อนย้ายไม่ได้
8. ชะกาตจากรายได้	รายได้ กำหนดอัตราขั้นต่ำ 200 ดิรฮัม		เงินเดือน ค่าจ้าง	
9. ชะกาตจากแหล่งอื่นๆ (พันธบัตร/หุ้น/เงินปันผล)				หุ้นที่ลงทุนในอุตสาหกรรมและการค้า

ที่มา: ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ และคณะ (2555) หน้า 12-46, 47-73, 73-75 และ 115-134

หมายเหตุ: อัตราการจ่ายและเงื่อนไขอยู่ในภาคผนวก ก

จะเห็นได้ว่า การจ่ายชดเชกาดมีความซับซ้อนมากขึ้นตามการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และการตีความที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย ทรัพย์สินที่นำมาใช้ในการคำนวณชดเชกาด ตลอดจนทรัพย์สินขั้นต่ำ (นิศอบ) และอัตราชดเชกาดนั้น จึงเปลี่ยนแปลงไปตามคำแนะนำของนักวิชาการศาสนา ภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Alfitri, 2005) เพื่อให้แนวปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักศาสนา ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายชดเชกาดพัฒนาเครื่องมือเพื่อช่วยในการคำนวณมูลค่าชดเชกาดที่บุคคลควรจ่าย โดยมุ่งเน้นการจ่ายชดเชกาดที่เก็บจากทรัพย์สิน ได้แก่ รายได้ ทรัพย์สินจากการค้า ทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์ ทอง เงิน เครื่องประดับ

ทรัพย์สินประเภทตราสารทางการเงิน หุ้น หรือเงินปันผลต่าง ๆ การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาพฤติกรรมการจ่าย
ชะกัตของมุสลิมไทย โดยพิจารณาจากทรัพย์สินเหล่านี้เป็นหลัก

2.1 พฤติกรรมการจ่ายชะกัต

งานวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์จำนวนมากพยายามศึกษาเปรียบเทียบความเหมือน
และความแตกต่างระหว่างการจ่ายชะกัตและการจ่ายภาษี ว่าต่างก็เป็นการเป็นเครื่องมือในการกระจาย
รายได้จากผู้ที่มีทรัพย์สิน/รายได้มากไปยังผู้ที่มีทรัพย์สิน/รายได้น้อยที่มีประสิทธิภาพ แต่แตกต่างกันที่การจ่าย
ชะกัตนั้นมีความบริสุทธิ์ (purify) อันเกิดมาจากความศรัทธา (trust) ของผู้จ่ายมากกว่า (Bakar and
Rahman, 2007) มีพื้นฐานทางทฤษฎีรองรับ (theory foundation) วัตถุประสงค์ในการจ่าย การกำหนด
อัตรา ข้อยกเว้นการจ่าย รวมถึงค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกัน (Shaltut อ้างใน Al-Qaradawi, 1999)

งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า ปัจจัยทางศาสนา โดยเฉพาะการเคารพบูชา (worship) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อ
พฤติกรรมการจ่ายชะกัตของมุสลิมอย่างมาก (Reinstein, 2006; Firdaus et al., 2012) เช่นเดียวกับ
Muda (2006) ที่ได้ยกแนวคิดเรื่องความบริสุทธิ์เมื่อดำรงกิจตามหลักศาสนา (purification) ว่าเป็นทัศนคติที่
สำคัญต่อการจ่ายชะกัตของมุสลิม นอกจากปัจจัยข้างต้นแล้ว ความเข้าใจในหลักศาสนาอิสลามของแต่ละ
บุคคล (Aldit, 1998 อ้างใน Firdaus et al., 2012; Quardawi, 1999) และความศรัทธา (Reinstein, 2006;
Lunn et al., 2001) ก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกัตเช่นกัน

งานศึกษาของ Mohd et al. (2003) Kamil (2005) Hairunnizam (2005) และ Nur Azura et al.
(2005) กล่าวถึงถึงปัจจัยทางด้านประชากร ว่าส่งผลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกัต โดยปัจจัยทางด้านประชากร
ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ เหล่านี้ล้วนมีผลกระทบที่แตกต่างกันไปต่อ
พฤติกรรมการจ่ายชะกัตของมุสลิมในแต่ละประเทศ

นอกจากนี้ บทบาทของ องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องก็เริ่มมีความสำคัญเพิ่มขึ้น ดังจะ
เห็นได้จากหลากหลายกรณี เช่น ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย ที่ได้เริ่มให้ความสนใจเก็บข้อมูล
ประมาณการเงินชะกัต โดยเปรียบเทียบกับเงินชะกัตที่แท้จริงของประชากรมุสลิม จำแนกตามองค์กร/
หน่วยงาน/สถาบันที่รับหน้าที่ในการเก็บและแจกจ่ายเงินชะกัต

Johari (2004) ได้กล่าวถึงบทบาทขององค์กร/หน่วยงาน/สถาบันที่เกี่ยวข้องกับชะกัต ในการสนับสนุน
ความเป็นธรรมทางสังคม และสร้างเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ภาคส่วนที่ต้องการความช่วยเหลือ องค์กร

เหล่านี้จึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเงินชะกาดให้ถูกต้องตามหลักศาสนา เพื่อช่วยสร้าง ความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ การมีความคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความท้าทาย เช่น ความต้องการพื้นฐานและการดำรงชีพของผู้รับชะกาดในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป จะส่งเสริมให้องค์กรที่ เกี่ยวข้องกับชะกาดสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนมุสลิมสมัยใหม่ได้อย่างแท้จริง (Al-Quardhawi, 1999; Mujaini, 2005; Abdul Rahim, 2006)

ในขณะที่ Nik Mustapha (1991) Khaf (1995) Mujaini (1995) และ Wahid and Kadar (2010) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความโปร่งใสและความชัดเจนในการบริหารเงินชะกาด และช่วงเวลาในการจ่ายชะกาดนั้น ส่งผล ต่อประสิทธิภาพขององค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้จ่ายชะกาดให้ความสำคัญ ดังนั้นการดำเนินงานขององค์กร/หน่วยงาน/ สถาบันที่เกี่ยวข้องกับชะกาดจึงเป็นอีกปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการจ่ายชะกาดของมุสลิม ซึ่งการศึกษานี้จะได้ วิเคราะห์ต่อไปด้วย

2.2 งานวิจัยด้านชะกาดในประเทศไทย

แม้ว่าชะกาดจะได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือในการบรรเทาปัญหาความยากจนทางเศรษฐกิจของ ประชากรมุสลิมในประเทศไทย แต่เมื่อเทียบกับในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มมุสลิมแล้ว ยังถือได้ ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้กับประชากรกลุ่มเล็กเท่านั้น นั่นคือ กลุ่มคนที่มียศสิทธิ์ได้รับการแจกจ่ายชะกาดทั้ง 8 กลุ่ม ส่งผลให้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชะกาดในประเทศไทยมีค่อนข้างจำกัด อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจในการจ่ายชะกาด ที่เพิ่มขึ้น การเล็งเห็นประโยชน์ของเงินชะกาด ตลอดจนการเข้าถึงแหล่งข้อมูลน่าจะช่วยให้เกิดการพัฒนา งานวิจัยด้านนี้เพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต

งานศึกษาเกี่ยวกับชะกาดในประเทศไทยโดยมาก จะเป็นการศึกษาผลของการแจกจ่ายเงินชะกาดให้ กับกลุ่มมุสลิมไทยที่ยากจน (ฟูเกาะรอ) และอัตคัดขัดสน (มะซากกิน) ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนใต้ และในบางพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ อยู่ในชุมชนแออัด และไม่มีโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ พบว่า เงินชะกาดที่ถูกแจกจ่ายออกไปนี้คาดประมาณว่าจะช่วย ลดปัญหาความยากจนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้ในอัตราที่สูงกว่ากรณีที่ไม่มีการแจกจ่ายเงินชะกาดถึง ร้อยละ 0.8 (Suwanhirunkul S., 2013) และยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ของกลุ่มคนในสังคมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Daraha (2016) ที่ศึกษาถึงการแจกจ่ายชะกาดในกลุ่มประชาชนที่ได้รับ ผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ กลุ่มผู้ต้องการเงินทุนด้านการศึกษา

หรือเด็กกำพร้า แสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่ประสบปัญหาและเป็นผู้ได้รับเงินชะกาดมีความเชื่อมั่นในองค์กรทางศาสนาที่แจกจ่ายเงินชะกาดในพื้นที่ เนื่องจากองค์กรเหล่านี้มีความเข้าใจในวิถีชีวิต และสามารถให้กำลังใจในการดำรงชีวิตต่อไป

หากพิจารณาเฉพาะกลุ่มประชากรมุสลิมที่ต้องการเงินทุนในการศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาของ Suwanhirunkul P. (2013) ก็สอดคล้องกับผลงานวิจัยอื่น ๆ ข้างต้น กล่าวคือ เงินชะกาดสามารถช่วยบรรเทาปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ โดยจะช่วยเพิ่มความสามารถในการใช้จ่ายทางการศึกษาของครอบครัวมุสลิม ซึ่งจะทำให้พวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต

อย่างไรก็ดี เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลเงินชะกาดที่เป็นระบบ การวิเคราะห์ผลของเงินชะกาดต่อคุณภาพชีวิตของประชากรมุสลิมจึงยังไม่สามารถทำได้อย่างชัดเจน แต่ประเด็นที่น่าสนใจคือ งานวิจัยทุกชิ้นชี้ให้เห็นว่า การแจกจ่ายเงินชะกาดเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างแท้จริง และยังก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจในกลุ่มประชาชนที่ได้รับเงินชะกาดเหล่านี้อีกด้วย

แม้ในปัจจุบันจะเริ่มมีงานวิจัยที่มุ่งศึกษาผลกระทบของเงินชะกาดในการแก้ไขปัญหาความยากจนในกลุ่มประชากรมุสลิมมากขึ้น แต่ก็ยังขาดงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการจ่ายชะกาดของมุสลิมในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ ในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมของผู้มีหน้าที่จ่ายชะกาด เพื่อแสดงให้เห็นภาพของระบบชะกาดในอีกมิติหนึ่ง รวมทั้งศึกษาอิทธิพลขององค์กร/หน่วยงาน/สถาบันที่รับหน้าที่ในการเก็บและแจกจ่ายเงินชะกาด นอกเหนือไปจากปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมต่อไป

2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่าย

การจ่ายชะกาดเป็นพฤติกรรมการจ่ายลักษณะหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหลักทางศาสนาของชาวมุสลิม และการช่วยเหลือผู้ที่มีความต้องการ ในรูปแบบที่สอดคล้องกับการบริจาคและการกุศล ดังนั้น การศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่าย (giving behavior) น่าจะช่วยให้เห็นภาพความต้องการจ่ายชะกาดของชาวมุสลิมมากยิ่งขึ้น

เพื่อให้เห็นปัจจัยกำหนดตามกรอบแนวคิดการวิจัยชัดเจนยิ่งขึ้น ในส่วนนี้จะเป็นการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายใน 2 รูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ 1) การจ่ายเงินเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มี

ความต้องการ ในลักษณะของการจ่ายเงินเพื่อการบริจาค (donate) และการจ่ายเงินเพื่อการกุศล (charity) และ 2) การจ่ายเงินตามกฎหมายหรือข้อปฏิบัติ ในลักษณะของการจ่ายเงินเพื่อชำระภาษี (tax)

สำหรับพฤติกรรมการจ่ายเงินในรูปแบบการบริจาค ทั้งการจ่ายเงินโดยตรง หรือการจ่ายเงินโดยอ้อม ผ่านตัวกลางต่าง ๆ อาทิ สื่อสังคมออนไลน์ (Sura et al., 2017) นั้นพบว่า ปัจจัยทางประชากร (Lee and Chang, 2007; Baruch and Sang, 2012) สถานะทางเศรษฐกิจสังคม (Lee and Chang, 2007; Baruch and Sang, 2012; Kari, 2013) ที่อยู่อาศัย (Treiblmaier and Pollach, 2006) การรับรู้ส่วนบุคคล คุณค่าของการบริจาค ความเข้าใจ และทัศนคติ (Johnson and Grimm, 2010; Kari, 2013) ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริจาค

นอกจากนั้น ยังพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางจิตใจ ได้แก่ สัญชาตญาณส่วนบุคคล และแรงจูงใจภายนอก ก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายเงินเพื่อการบริจาคเช่นกัน โดยสัญชาตญาณส่วนบุคคลที่มีความสำคัญคือ ความรู้สึกรับผิดชอบ (Lee and Chang, 2007; Kari, 2013) ความต้องการเปลี่ยนแปลง (Pentecost and Andrew, 2010; Kari, 2013) และความรู้สึกผูกมัดทางด้านจิตใจ (Knowles et al., 2012) ในขณะที่แรงจูงใจภายนอกคือ ความน่าเชื่อถือของผู้รับเงินบริจาค (Treiblmaier and Pollach, 2006; Johnson and Grimm, 2010; Cherry, 2013) นั่นเอง

ในส่วนของพฤติกรรมการจ่ายเงินในรูปแบบการกุศลนั้น นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว องค์การการกุศลเองก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจ่ายเงินเพื่อการกุศลของบุคคลต่าง ๆ ด้วย (Bereczkei et al., 2007) ทั้งนี้ ผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นและตัดสินใจจ่ายเงินเพื่อการกุศล จะต้องเชื่อในเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันในสังคม และการเห็นแก่ประโยชน์สาธารณะและสวัสดิการของบุคคลอื่นอีกด้วย (Roberts, 1998; Milinski et al., 2002; Oswald, 2002; Preston and deWaal, 2002; Batson et al., 2003)

ในทางตรงกันข้าม เนื่องจากการจ่ายเงินเพื่อชำระภาษีมักถูกระเบียบในการจ่าย และมีการบังคับใช้กฎหมายมาเกี่ยวข้อง พฤติกรรมการจ่ายภาษีจึงขึ้นอยู่กับ การตรวจสอบภาษี (Slemrod et al., 2001) การเห็นความสำคัญของภาษี (Cummings et al., 2006; Torgler, 2002) ค่านิยมทางสังคม (Bobek et al., 2007; Wenzel, 2004) ความยุติธรรม และข้อกังวลในการจ่ายภาษี (Kirchler et al., 2008) ตลอดจนความรู้ทางด้านกฎหมายของผู้จ่ายภาษี (McKerchar, 1995) โดยอิทธิพลของปัจจัยที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการยินยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบในการจ่ายภาษีอย่างมีนัยสำคัญ

จากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละมิติ อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายชดเชยตามกรอบแนวคิดในรูป 1.3 ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านประชากร ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านศาสนา และปัจจัยทางสถาบัน โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ตาราง 2.2 สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชดเชย

มิติ	ปัจจัย	คำอธิบาย	งานวิจัย/ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ
ด้านประชากร	ประชากร	เพศ อายุ ที่อยู่ สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	Lee and Chang (2007), Baruch and Sang (2012), Treiblmaier and Pollach (2006)
ด้านเศรษฐกิจและสังคม	การศึกษา	ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (สายสามัญ)	จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
	การทำงานและฐานะทางเศรษฐกิจ	สถานภาพการทำงาน รายได้ ทรัพย์สินสุทธิ (ทรัพย์สินลบหนี้สิน)	Lee and Chang (2007), Baruch and Sang (2012), Kari (2013) จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
ด้านศาสนา	ลักษณะการจ่ายชดเชย	ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (สายศาสนา) หลักคำสอนของสำนักคิด (มัชฮับ) ที่ยึดถือเป็นหลัก จำนวนครั้งในการจ่ายชดเชย ความเข้าใจในการจ่ายชดเชย มุมมองในการจ่ายชดเชยต่อสวัสดิการของสังคม	จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ Cummings et al. (2006), Torgler (2002), Bobek et al. (2007), Wenzel (2004) McKerchar (1995) Roberts (1998), Milinski et al. (2002), Oswald (2002), Preston and deWaal (2002), Batson et al. (2003)
	การปฏิบัติตามหลักศาสนา	ความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักศาสนา ความศรัทธา	Kirchler et al. (2008) Cummings et al. (2006) Torgler (2002)

มิติ	ปัจจัย	คำอธิบาย	งานวิจัย/ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ
สถาบัน	ความเชื่อมั่นใน องค์กร/บุคคลที่รับ เงินชะกาด	รูปแบบการจ่ายชะกาด (โดยตรงหรือผ่านสถาบัน) ความโปร่งใสตรวจสอบได้ ตรงกลุ่มเป้าหมาย การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนา	Lee and Chang (2007), Kari (2013) Bereczkei et al. (2007), Treiblmaier and Pollach (2006), Johnson and Grimm (2010), Cherry (2013)

ที่มา: จากการทบทวนวรรณกรรม ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และกรอบแนวคิดในการศึกษา

เมื่อได้ปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาดของมุสลิมไทยแล้ว จึงนำปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มาสร้างเป็นข้อคำถาม และนำไปสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่เหมาะสมต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ จะวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายซะกาต โดยเฉพาะการจ่ายซะกาตจากความมั่งคั่ง/ทรัพย์สิน (Zakat on wealth) ของมุสลิมไทยที่พิจารณาจากทรัพย์สินหลัก ๆ ได้แก่ รายได้ ทรัพย์สินจากการค้า ทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์ ทองคำ เงิน เครื่องประดับ และทรัพย์สินประเภทตราสารทางการเงิน หุ้น และเงินปันผลต่าง ๆ โดยไม่รวมถึงการจ่ายซะกาตที่พิจารณาจากทรัพย์สินทางการเกษตร น้ำผึ้ง แร่ธาตุ/ทรัพย์สินจากทะเล และปศุสัตว์ โดยจะมุ่งศึกษาพฤติกรรมการจ่ายซะกาตตามหลักศาสนาว่าครบถ้วน/ไม่ครบถ้วนหรือไม่ อย่างไร มูลค่าซะกาตที่จ่ายครบถ้วน/ไม่ครบถ้วนนั้น ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยใดเป็นสำคัญ โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจ่ายเพื่อการบริจาคและการกุศล แนวคิดในการจ่ายซะกาต วิธีการคำนวณซะกาต รวมทั้งผลกระทบจากพฤติกรรมการจ่ายซะกาตที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ศาสนา และสถาบัน
2. การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เป็นการเก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการจ่ายซะกาต (zakatable) ของประชากรมุสลิม จากข้อมูลทรัพย์สิน/หนี้สิน ในรอบปี 2558 มาคำนวณมูลค่าซะกาตที่ต้องจ่ายในรอบปีซะกาต 2558 (ฮ.จ. 1436) รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการจ่ายซะกาต
3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3-5 ท่าน โดยจะทำสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ก่อนการออกแบบสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจ่ายซะกาตของกลุ่มต่างๆ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการเก็บและแจกจ่ายซะกาตที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาแบบสัมภาษณ์

3.1 การวิเคราะห์ความสามารถในการจ่ายซะกาต (zakatable)

ในส่วนนี้ เป็นการนำมูลค่าทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ตอบแบบสอบถามมาใช้ในการคำนวณมูลค่าซะกาตที่ควรจ่าย รวมถึงเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความ

เชื่อ ความศรัทธา และความเข้าใจในหลักศาสนา และนำข้อมูลปฐมภูมิเหล่านี้ มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) และวิธีการทางเศรษฐมิติ (econometrics) ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตอย่างมีนัยสำคัญ

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรเป้าหมายคือ ประชากรสัญชาติไทย นับถือศาสนาอิสลาม อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จ่ายชะกาตในรอบปีชะกาต 2558 และอาศัยในภาคกลาง ภาคเหนือ หรือภาคใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีมุสลิมไทยอาศัยอยู่ในสัดส่วนที่สูงที่สุด

ซึ่งในกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างนั้น เนื่องจากไม่สามารถทราบจำนวนประชากรทั้งหมดได้ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการคำนวณของ W. G. Cochran (1977) อ้างถึงใน อีรุณี เอกะกุล (2543) โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ ± 5 ตามสูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ในกรณีไม่ทราบจำนวนและสัดส่วนของประชากร

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{e^2} \quad (3.1)$$

โดย n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

P คือ สัดส่วนของประชากรที่ต้องการสุ่ม

(กำหนดให้ $P = 0.5$ เพราะเมื่อคำนวณแล้วจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม)

Z คือ ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนด หรือระดับนัยสำคัญทางสถิติ

(กำหนดให้เท่ากับร้อยละ 95 ซึ่งเท่ากับ 1.96 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5)

e คือ ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

(จะต้องสอดคล้องกับค่า Z ที่ระดับความเชื่อมั่นนั้นๆ กำหนดให้เท่ากับร้อยละ 5)

$$\begin{aligned} n &= \frac{0.5(1-0.5)1.96^2}{0.05^2} \\ &= 384.16 \approx 385 \end{aligned}$$

จากการคำนวณตามวิธีการของ W. G. Cochran จะได้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดไม่ต่ำกว่า 385 คน งานวิจัยนี้จึงจะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนอย่างน้อย 400 คน

3.1.2 วิธีการเก็บข้อมูล

การดำเนินการเริ่มจากการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non-probability sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เนื่องจากการศึกษานี้ ต้องการพิจารณาเฉพาะพฤติกรรมของประชากรมุสลิมในพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ ที่มีการจ่ายชะกาตในรอบปีชะกาต 2558 เท่านั้น

ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามนั้น จะใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยตรง (face to face) โดยมีการวางแผนการเก็บข้อมูลเพื่อลดความเอนเอียงจากการไม่ได้ข้อมูล ดังนี้

1. การพยายามควบคุมไม่ให้เกิดการไม่ได้ข้อมูล การนัดเวลาและสถานที่เพื่อให้สัมภาษณ์ จะช่วยให้เก็บข้อมูลได้ถูกต้องและครบถ้วน
2. การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างใหญ่เพื่อให้ได้ตัวแทนครบทุกลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา โดยในการศึกษานี้เก็บกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 460 ตัวอย่าง ซึ่งทำให้ขนาดของความแตกต่างระหว่างค่าประมาณจากตัวอย่างและค่าพารามิเตอร์ไม่แตกต่างกันมากนัก

อย่างไรก็ดี ภายใต้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงมีข้อจำกัดคือ ผลลัพธ์ที่ได้จากการประมาณการหรือการทดสอบสมมติฐานต่าง ๆ สามารถอ้างอิงไปยังพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างได้ แต่ไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรทั้งหมดได้

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจะใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก โดยแบบสอบถาม (แสดงในภาคผนวก ค) แบ่งออกเป็น 5 ส่วนหลัก ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จังหวัดที่อยู่อาศัย เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (สายสามัญ) ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (สายศาสนา) และหลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่ยึดถือเป็นหลัก

ส่วนที่ 2 การทำงานและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพการทำงาน ประเภทอุตสาหกรรม ประสบการณ์ในการทำงาน รายได้ประจำจากอาชีพหลัก รายได้อื่น ๆ มูลค่าทรัพย์สิน และมูลค่าหนี้สิน

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการจ่ายชะงัดในรอบปีชะงัด 2558 ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ มูลค่าเงินชะงัดที่จ่ายทั้งหมด จำนวนครั้งในการจ่ายชะงัด เดือนที่จ่ายชะงัด ลักษณะการจ่ายชะงัด (จ่ายโดยตรง/จ่ายโดยอ้อม)

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายชะงัดความมั่งคั่ง/ทรัพย์สิน การปฏิบัติศาสนกิจ ความสนใจในหลักศาสนา ความจำเป็นในการจ่ายชะงัด ประโยชน์ของชะงัด ความเชื่อมั่นในองค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะงัดเพื่อนำไปแจกจ่ายต่อ และคุณลักษณะที่สำคัญขององค์กร/บุคคลเหล่านี้

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างเพื่อทดสอบแบบสอบถาม (pretest) ในเบื้องต้น จำนวน 32 ชุด เพื่อเป็นการตรวจสอบให้แน่ใจว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจข้อคำถามทุกข้อ และสามารถตอบแบบสอบถามได้อย่างไม่มีอุปสรรค หลังจากนั้นจึงทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม โดยใช้ค่า reliability statistics ของ Cronbach's alpha เพื่อทดสอบข้อคำถามในส่วนที่ 4 เนื่องจากเป็นข้อคำถามแบบ Likert scale จำนวน 10 ข้อ ผลการทดสอบความเชื่อมั่นซึ่งได้แสดงไว้ในตาราง 3.1 แสดงค่า Cronbach's alpha ที่สูงกว่า 0.7 ซึ่งให้เห็นว่า แบบสัมภาษณ์มีความน่าเชื่อถือนั่นเอง

ตาราง 3.1 ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ค่า Cronbach's alpha	จำนวนข้อ
ส่วนที่ 4 ความคิดเห็น	0.8359	10
รวม	0.8359	10

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจ่ายซะกาตของมุสลิมไทย และวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าการจ่ายซะกาตที่ครบถ้วน/ไม่ครบถ้วนของมุสลิมไทย โดยมีรายละเอียดของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ตาราง 3.2 ตัวแปร ประเภทของข้อมูล และขอบเขตของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ปัจจัย	ความหมาย	ตัวแปร	หน่วยวัด	ขอบเขตข้อมูล
ตัวแปรตาม				
กลุ่ม	พฤติกรรมการจ่ายซะกาต	group	ระดับ	= 1 ผู้ต้องจ่ายซะกาต และจ่ายครบถ้วน = 2 ผู้ต้องจ่ายซะกาต แต่จ่ายไม่ครบถ้วน = 3 ผู้ไม่ต้องจ่ายซะกาต แต่จ่ายซะกาต
มูลค่าซะกาต	มูลค่าเงินซะกาต ที่จ่ายทั้งหมด ในรอบปีซะกาต 2558	zakat	บาท	เท่ากับหรือมากกว่า 1
ตัวแปรต้น				
ทาง ประชากร	เพศ (กลุ่มอ้างอิง: เพศหญิง)	male	0 หรือ 1	= 1 ชาย = 0 หญิง
	อายุ	age	ปี	มากกว่าหรือเท่ากับ 15
	สถานภาพสมรส (กลุ่มอ้างอิง: โสด)	married	0 หรือ 1	= 1 สมรส = 0 อื่น ๆ
		divorced	0 หรือ 1	= 1 ม่าย/หย่า/แยก = 0 อื่น ๆ
	ภูมิภาคที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง: ภาคกลาง)	north	0 หรือ 1	= 1 ภาคเหนือ = 0 อื่น ๆ
		south	0 หรือ 1	= 1 ภาคใต้ = 0 อื่น ๆ

ปัจจัย	ความหมาย	ตัวแปร	หน่วยวัด	ขอบเขตข้อมูล
	ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง: ผู้อยู่อาศัย)	head	0 หรือ 1	= 1 หัวหน้าครัวเรือน = 0 อื่น ๆ
		spouse	0 หรือ 1	= 1 สามี/ภรรยา = 0 อื่น ๆ
		child	0 หรือ 1	= 1 บุตร/หลาน = 0 อื่น ๆ
		parent	0 หรือ 1	= 1 บิดามารดา = 0 อื่น ๆ
		sibling	0 หรือ 1	= 1 พี่น้อง ญาติอื่น ๆ = 0 อื่น ๆ
	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	member	คน	มากกว่าหรือเท่ากับ 1
ทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวนปีการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (สามัญ)	school	ปี	มากกว่าหรือเท่ากับ 0
	สถานภาพการทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ)	employer	0 หรือ 1	= 1 นายจ้าง = 0 อื่น ๆ
		own_account	0 หรือ 1	= 1 ทำธุรกิจส่วนตัว ไม่มีลูกจ้าง = 0 อื่น ๆ
		unpaid_worker	0 หรือ 1	= 1 ช่วยธุรกิจในครัวเรือน = 0 อื่น ๆ
		gov_employee	0 หรือ 1	= 1 ลูกจ้างรัฐบาล = 0 อื่น ๆ
		state_employee	0 หรือ 1	= 1 ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ = 0 อื่น ๆ
		private_employee	0 หรือ 1	= 1 ลูกจ้างเอกชน = 0 อื่น ๆ
		imam	0 หรือ 1	= 1 อิหม่าม/ครูสอนศาสนา = 0 อื่น ๆ

ปัจจัย	ความหมาย	ตัวแปร	หน่วยวัด	ขอบเขตข้อมูล
	รายได้	income	บาท	มากกว่าหรือเท่ากับ 0
	ทรัพย์สินสุทธิ	wealth	บาท	มากกว่า น้อยกว่า หรือเท่ากับ 0
ด้านศาสนา	ระดับการศึกษาสูงสุด ที่เรียนจบ (ศาสนา) (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคยเรียน)	primary	0 หรือ 1	= 1 อิสลามศึกษาตอนต้น = 0 อื่น ๆ
		secondary	0 หรือ 1	= 1 อิสลามศึกษาตอนกลาง = 0 อื่น ๆ
		tertiary	0 หรือ 1	= 1 อิสลามศึกษาตอนปลาย หรือสูงกว่า = 0 อื่น ๆ
		informal	0 หรือ 1	= 1 ศึกษาแบบไม่เป็นทางการ = 0 อื่น ๆ
	หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่ยึดถือเป็นหลัก (กลุ่มอ้างอิง: หะนะฟี)	shafi'i	0 หรือ 1	= 1 ชาฟีอี = 0 อื่น ๆ
		maliki	0 หรือ 1	= 1 มาลิกีย์ = 0 อื่น ๆ
		hanbali	0 หรือ 1	= 1 ฮัมบาลีย์ = 0 อื่น ๆ
		sunni	0 หรือ 1	= 1 ซุนนะห์ = 0 อื่น ๆ
		no_madhabb	0 หรือ 1	= 1 ไม่มีสังกัด = 0 อื่น ๆ
	จำนวนครั้ง ในการจ่ายซะกาต (กลุ่มอ้างอิง: จ่าย 1 ครั้ง)	pay_twice	0 หรือ 1	= 1 จ่าย 2 ครั้ง = 0 อื่น ๆ
		pay_thrice	0 หรือ 1	= 1 จ่าย 3 ครั้งขึ้นไป = 0 อื่น ๆ
	คะแนนความเข้าใจในการ จ่ายซะกาต	totalcorrect	คะแนน	0-24 คะแนน
	การละหมาดครบถ้วน เป็นประจำทุกวัน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)	prayer	0 หรือ 1	= 1 ครบถ้วน = 0 ไม่ครบถ้วน

ปัจจัย	ความหมาย	ตัวแปร	หน่วยวัด	ขอบเขตข้อมูล
	การถือศีลอดในเดือน รอมฎอนครบถ้วนทุกปี (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)	fast	0 หรือ 1	= 1 ครบถ้วน = 0 ไม่ครบถ้วน
	ความสนใจในหลักศาสนา (ความศรัทธา)	faith	ระดับความเห็น	= 0 ไม่เห็นด้วย = 1 น้อยมาก = 2 น้อย = 3 ปานกลาง = 4 มาก = 5 มากที่สุด
	ความจำเป็นในการจ่าย ชะกาต	necessity	ระดับความเห็น	= 0 ไม่เห็นด้วย = 1 น้อยมาก = 2 น้อย = 3 ปานกลาง = 4 มาก = 5 มากที่สุด
	ประโยชน์ของชะกาต ต่อสวัสดิการของสังคม	benefit	ระดับความเห็น	= 0 ไม่เห็นด้วย = 1 น้อยมาก = 2 น้อย = 3 ปานกลาง = 4 มาก = 5 มากที่สุด
ด้านสถาบัน	ลักษณะการจ่ายชะกาต (กลุ่มอ้างอิง: จ่ายโดยตรง)	indirect_pay	0 หรือ 1	= 1 จ่ายโดยอ้อม = 0 จ่ายโดยตรง
	ความเชื่อมั่นต่อองค์กร/ บุคคลที่รับเงินชะกาตไป แจกจ่ายต่อ	trust	ระดับความเห็น	= 0 ไม่เห็นด้วย = 1 น้อยมาก = 2 น้อย = 3 ปานกลาง = 4 มาก = 5 มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเหล่านี้จะใช้วิธี Two-Part Model ของ Bowers et al. (1997) อ้างใน Frees (2009) ซึ่งมีจุดเด่นคือ การจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนตามตัวแปรต้นที่แตกต่างกัน โดยสามารถนำมาประยุกต์กับการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาดในรอบปีชะกาด 2558 ของมุสลิมไทย โดยใช้วิธี Multinomial Logit (แสดงรูปแบบสมการในภาคผนวก ข) ซึ่งตามหลักศาสนบัญญัตินั้น ผู้ใดมีความมั่งคั่งในมูลค่าที่สูงกว่านิศอบหรือพิกัตชั้นต่ำ¹ (Alfitri, 2005) จะต้องเป็นผู้จ่ายชะกาด โดยมูลค่าของชะกาดที่ควรจ่ายจะเท่ากับร้อยละ 2.5 ของความมั่งคั่งทั้งหมด ทั้งนี้ เพื่อให้การวิเคราะห์มีความครบถ้วนสมบูรณ์ การศึกษานี้จึงพิจารณาความมั่งคั่งใน 2 รูปแบบ ได้แก่

1. ความมั่งคั่งจากรายได้ทั้งหมด (total income) ซึ่งคำนวณจากรายได้ประจำทั้งปีที่เกิดจากอาชีพหลัก (ค่าจ้าง/เงินเดือน/กำไร) บวกด้วยรายได้อื่น ๆ (ค่าล่วงเวลา โบนัส ค่าทิป ค่าช่วยเหลือบุตร บำเหน็จ บำนาญ และอื่น ๆ) ของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ความมั่งคั่งจากทรัพย์สินสุทธิ (net wealth) ซึ่งคำนวณจากมูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด หักลบด้วยมูลค่าหนี้สินทั้งหมดของผู้ตอบแบบสอบถาม

เมื่อได้มูลค่าความมั่งคั่งของผู้ตอบแบบสอบถาม และนำมาเปรียบเทียบกับมูลค่านิศอบ ร่วมกับมูลค่าชะกาดที่ผู้ตอบแบบสอบถามจ่ายออกไปจริงในรอบปีชะกาด 2558 แล้ว จะสามารถจำแนกผู้ตอบแบบสอบถามออกเป็น 3 กลุ่ม ตามพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาด โดยพิจารณาจากมูลค่าความมั่งคั่งในแต่ละรูปแบบ ได้แก่

1. กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน หมายถึง ผู้ที่พิจารณาตามหลักศาสนบัญญัติแล้วเป็นผู้ต้องจ่ายชะกาด คือมีรายได้/ทรัพย์สินสุทธิมูลค่าสูงกว่านิศอบ และจ่ายชะกาดเท่ากับหรือมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้/ทรัพย์สินสุทธิ)
2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน หมายถึง ผู้ที่พิจารณาตามหลักศาสนบัญญัติแล้วเป็นผู้ต้องจ่ายชะกาด คือมีรายได้/ทรัพย์สินสุทธิมูลค่าสูงกว่านิศอบ แต่จ่ายชะกาดต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (น้อยกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้/ทรัพย์สินสุทธิ)

¹ นิศอบหรือพิกัตชั้นต่ำที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เท่ากับ 108,665 บาท ซึ่งคำนวณมาจากน้ำหนักทองคำ 85 กรัม หรือ 5.5760 บาท คูณกับราคาทองคำเฉลี่ย ณ ปี 2558 ซึ่งเท่ากับ 19,488.17 บาท ต่อน้ำหนักทองคำ 1 บาท

3. กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาต หมายถึง ผู้ที่พิจารณาตามหลักศาสนบัญญัติแล้วไม่ต้องจ่ายชะกาต คือมีรายได้/ทรัพย์สินสุทธิมูลค่าต่ำกว่านิศอบ แต่ยังจ่ายชะกาต

อย่างไรก็ดี เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนตัวแปรที่เหมาะสมในการประมาณการโดยวิธี Multinomial Logit สมการความน่าจะเป็น (probability model) ของพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาตของผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่ม จึงต้องตัดตัวแปรต้นบางตัวออกจากการพิจารณา เพื่อให้ได้สมการที่เหมาะสมที่สุด ดังแสดงในสมการ 3.2

$$\ln\left[\frac{P(\text{group} = 2)}{P(\text{group} = 1)}\right] = \alpha_{2_0} + \alpha_{2_1} \text{male} + \alpha_{2_2} \text{age} + \alpha_{2_3} \text{north} + \alpha_{2_4} \text{south} + \alpha_{2_5} \text{member} \\ + \alpha_{2_6} \text{school} + \alpha_{2_7} \text{employer} + \alpha_{2_8} \text{own_account} + \alpha_{2_9} \text{unpaid_worker} \\ + \alpha_{2_{10}} \text{gov_employee} + \alpha_{2_{11}} \text{state_employee} + \alpha_{2_{12}} \text{private_employee} \\ + \alpha_{2_{13}} \text{imam} + \alpha_{2_{14}} \ln(\text{income}) + \alpha_{2_{15}} \ln(\text{wealth}) + \alpha_{2_{16}} \text{shafi'i} \\ + \alpha_{2_{17}} \text{maliki} + \alpha_{2_{18}} \text{hanbali} + \alpha_{2_{19}} \text{sunni} + \alpha_{2_{20}} \text{pay_twice} \\ + \alpha_{2_{21}} \text{pay_thrice} + \alpha_{2_{22}} \text{totalcorrect} + \alpha_{2_{23}} \text{prayer} + \alpha_{2_{24}} \text{fast} \\ + \alpha_{2_{25}} \text{faith} + \alpha_{2_{26}} \text{necessity} + \alpha_{2_{27}} \text{benefit} + \alpha_{2_{28}} \text{indirect_pay} \\ + \alpha_{2_{29}} \text{trust}$$

$$\ln\left[\frac{P(\text{group} = 3)}{P(\text{group} = 1)}\right] = \alpha_{3_0} + \alpha_{3_1} \text{male} + \alpha_{3_2} \text{age} + \alpha_{3_3} \text{north} + \alpha_{3_4} \text{south} + \alpha_{3_5} \text{member} \\ + \alpha_{3_6} \text{school} + \alpha_{3_7} \text{employer} + \alpha_{3_8} \text{own_account} + \alpha_{3_9} \text{unpaid_worker} \\ + \alpha_{3_{10}} \text{gov_employee} + \alpha_{3_{11}} \text{state_employee} + \alpha_{3_{12}} \text{private_employee} \\ + \alpha_{3_{13}} \text{imam} + \alpha_{3_{14}} \ln(\text{income}) + \alpha_{3_{15}} \ln(\text{wealth}) + \alpha_{3_{16}} \text{shafi'i} \\ + \alpha_{3_{17}} \text{maliki} + \alpha_{3_{18}} \text{hanbali} + \alpha_{3_{19}} \text{sunni} + \alpha_{3_{20}} \text{pay_twice} \\ + \alpha_{3_{21}} \text{pay_thrice} + \alpha_{3_{22}} \text{totalcorrect} + \alpha_{3_{23}} \text{prayer} + \alpha_{3_{24}} \text{fast} \\ + \alpha_{3_{25}} \text{faith} + \alpha_{3_{26}} \text{necessity} + \alpha_{3_{27}} \text{benefit} + \alpha_{3_{28}} \text{indirect_pay} \\ + \alpha_{3_{29}} \text{trust}$$

(3.2)

โดย α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ในการประมาณการด้วยวิธี Multinomial Logit

ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อมูลค่าชะกาตที่ผู้ตอบแบบสอบถามจ่ายเกินกว่า เท่ากับ หรือน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าชะกาตที่ควรจ่าย โดยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด หรือ Ordinary Least Square สมการประมาณการของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ที่มีตัวแปรต้นทั้งหมดตามที่แสดงไว้ในตาราง 3.2 สามารถแสดงได้ ดังนี้

$$\begin{aligned}
\ln[\text{zakat}(\text{group} = 1) - z_i] = & \beta_{1_0} + \beta_{1_1} \text{male} + \beta_{1_2} \text{age} + \beta_{1_3} \text{married} + \beta_{1_4} \text{divorced} \\
& + \beta_{1_5} \text{north} + \beta_{1_6} \text{south} + \beta_{1_7} \text{head} + \beta_{1_8} \text{spouse} \\
& + \beta_{1_9} \text{child} + \beta_{1_{10}} \text{parent} + \beta_{1_{11}} \text{sibling} + \beta_{1_{12}} \text{member} \\
& + \beta_{1_{13}} \text{school} + \beta_{1_{14}} \text{employer} + \beta_{1_{15}} \text{own_account} \\
& + \beta_{1_{16}} \text{unpaid_worker} + \beta_{1_{17}} \text{gov_employee} + \beta_{1_{18}} \text{state_employee} \\
& + \beta_{1_{19}} \text{private_employee} + \beta_{1_{20}} \text{imam} + \beta_{1_{21}} \ln(\text{income}) \\
& + \beta_{1_{22}} \ln(\text{wealth}) + \beta_{1_{23}} \text{primary} + \beta_{1_{24}} \text{sec ondary} + \beta_{1_{25}} \text{tertiary} \\
& + \beta_{1_{26}} \text{inf ormal} + \beta_{1_{27}} \text{shafi'i} + \beta_{1_{28}} \text{malki} + \beta_{1_{29}} \text{hanbali} \\
& + \beta_{1_{30}} \text{sunni} + \beta_{1_{31}} \text{pay_twice} + \beta_{1_{32}} \text{pay_thrice} \\
& + \beta_{1_{33}} \text{totalcorrect} + \beta_{1_{34}} \text{prayer} + \beta_{1_{35}} \text{fast} + \beta_{1_{36}} \text{faith} \\
& + \beta_{1_{37}} \text{necessity} + \beta_{1_{38}} \text{benefit} + \beta_{1_{39}} \text{indirect_pay} + \beta_{1_{40}} \text{trust}
\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
\ln[z_i - (\text{zakat}(\text{group} = 2))] = & \beta_{2_0} + \beta_{2_1} \text{male} + \beta_{2_2} \text{age} + \beta_{2_3} \text{married} + \beta_{2_4} \text{divorced} \\
& + \beta_{2_5} \text{north} + \beta_{2_6} \text{south} + \beta_{2_7} \text{head} + \beta_{2_8} \text{spouse} \\
& + \beta_{2_9} \text{child} + \beta_{2_{10}} \text{parent} + \beta_{2_{11}} \text{sibling} + \beta_{2_{12}} \text{member} \\
& + \beta_{2_{13}} \text{school} + \beta_{2_{14}} \text{employer} + \beta_{2_{15}} \text{own_account} \\
& + \beta_{2_{16}} \text{unpaid_worker} + \beta_{2_{17}} \text{gov_employee} + \beta_{2_{18}} \text{state_employee} \\
& + \beta_{2_{19}} \text{private_employee} + \beta_{2_{20}} \text{imam} + \beta_{2_{21}} \ln(\text{income}) \\
& + \beta_{2_{22}} \ln(\text{wealth}) + \beta_{2_{23}} \text{primary} + \beta_{2_{24}} \text{sec ondary} + \beta_{2_{25}} \text{tertiary} \\
& + \beta_{2_{26}} \text{inf ormal} + \beta_{2_{27}} \text{shafi'i} + \beta_{2_{28}} \text{malki} + \beta_{2_{29}} \text{hanbali} \\
& + \beta_{2_{30}} \text{sunni} + \beta_{2_{31}} \text{pay_twice} + \beta_{2_{32}} \text{pay_thrice} \\
& + \beta_{2_{33}} \text{totalcorrect} + \beta_{2_{34}} \text{prayer} + \beta_{2_{35}} \text{fast} + \beta_{2_{36}} \text{faith} \\
& + \beta_{2_{37}} \text{necessity} + \beta_{2_{38}} \text{benefit} + \beta_{2_{39}} \text{indirect_pay} + \beta_{2_{40}} \text{trust}
\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
\ln[zakat(group = 3) - 0] = & \beta_{3_0} + \beta_{3_1}male + \beta_{3_2}age + \beta_{3_3}married + \beta_{3_4}divorced \\
& + \beta_{3_5}north + \beta_{3_6}south + \beta_{3_7}head + \beta_{3_8}spouse \\
& + \beta_{3_9}child + \beta_{3_10}parent + \beta_{3_11}sibling + \beta_{3_12}member \\
& + \beta_{3_13}school + \beta_{3_14}employer + \beta_{3_15}own_account \\
& + \beta_{3_16}unpaid_worker + \beta_{3_17}gov_employee + \beta_{3_18}state_employee \\
& + \beta_{3_19}private_employee + \beta_{3_20}imam + \beta_{3_21}\ln(income) \\
& + \beta_{3_22}\ln(wealth) + \beta_{3_23}primary + \beta_{3_24}secondary + \beta_{3_25}tertiary \\
& + \beta_{3_26}informal + \beta_{3_27}shafi'i + \beta_{3_28}malki + \beta_{3_29}hanbali \\
& + \beta_{3_30}sunni + \beta_{3_31}pay_twice + \beta_{3_32}pay_thrice \\
& + \beta_{3_33}totalcorrect + \beta_{3_34}prayer + \beta_{3_35}fast + \beta_{3_36}faith \\
& + \beta_{3_37}necessity + \beta_{3_38}benefit + \beta_{3_39}indirect_pay + \beta_{3_40}trust
\end{aligned}
\tag{3.3}$$

โดย β คือ ค่าสัมประสิทธิ์ในการประมาณการด้วยวิธี Ordinaly Least Square

Z_i คือ มูลค่าชะกาดที่ต้องจ่ายตามเกณฑ์ที่กำหนด คำนวณจากความมั่นคงจากทรัพย์สินสุทธิ/ความมั่นคงจากรายได้ของแต่ละบุคคล

$i = 1, 2, 3$ คือ พฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาด 3 กลุ่ม

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 3-5 ท่าน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน โดยในเบื้องต้นจะเป็นสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่ละท่านเพื่อขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาแบบสอบถามในประเด็นเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่น่าจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาดของมุสลิมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ความศรัทธา หลักเกณฑ์ในการจ่ายชะกาดของสำนักคิดต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ หลังจากรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณที่เก็บจากแบบสอบถาม และวิเคราะห์ผลในเบื้องต้นแล้ว จะนำเสนอผลการศึกษาเหล่านี้เพื่อขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้การวิเคราะห์ผลการศึกษาในบริบทต่าง ๆ เป็นไปอย่างลึกซึ้ง ถูกต้องตามหลักศาสนา และสามารถพัฒนาเป็นแนวทางในการ

ส่งเสริมการจ่ายชะกาดในประเทศไทย เพื่อให้ชะกาดเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการบรรเทาปัญหาความยากจน
และลดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมมุสลิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 4

ผลวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนนี้ เป็นการแสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 460 คน ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อยู่อาศัยในภาคกลาง ภาคเหนือ หรือภาคใต้ และเป็นผู้จ่ายชะกาดในรอบปีชะกาด 2558 โดยมีรายละเอียดดังที่แสดงในตาราง 4.1

กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 63 เป็นเพศชาย อาศัยอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยมากกว่า 2 ใน 5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นประชากรวัยแรงงานตอนปลาย อายุระหว่าง 45-59 ปี รองลงมาคือ ประชากรวัยแรงงานตอนกลาง อายุ 30-44 ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 28 จึงเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุเฉลี่ยค่อนข้างสูง คือเท่ากับ 49.19 ปี ทั้งนี้ ประมาณ 3 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างสมรสแล้ว มากกว่าครึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนเอง โดยมากมีครอบครัวขนาดค่อนข้างใหญ่ กล่าวคือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 4.97 คนโดยเฉลี่ย

เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาในสายสามัญของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง เห็นได้จากร้อยละ 51 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ร้อยละ 15 และร้อยละ 12 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และอนุปริญญา/ปวส. ตามลำดับ มีกลุ่มตัวอย่างเพียง 1 ใน 5 เท่านั้น ที่จบการศึกษาในระดับต่ำลงมา ทั้งนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามเพียงร้อยละ 1 เท่านั้นที่ไม่เคยศึกษาในสายสามัญแต่อย่างใด

เมื่อสอบถามถึงข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กว่าร้อยละ 35 ของกลุ่มตัวอย่างเป็นลูกจ้าง ในจำนวนนี้เป็นลูกจ้างหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐในสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมาคือลูกจ้างในบริษัท/องค์กรเอกชน ตามด้วยลูกจ้างในรัฐวิสาหกิจ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 30 ประกอบธุรกิจส่วนตัว โดยไม่มีลูกจ้าง นอกจากนี้ ยังพบว่า เกือบ 2 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดทำงานอยู่ในภาคบริการ เช่น การค้าปลีก/ส่ง การศึกษา ที่พัก ร้านอาหาร

ตาราง 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n = 460)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	291	63.26
หญิง	169	36.74
อายุ		
15 - 29	28	6.09
30 - 44	128	27.83
45 - 59	189	41.09
60 - 74	92	20.00
75 ปีขึ้นไป	9	1.96
N/A	14	3.04
สถานภาพสมรส		
โสด	75	16.30
สมรส	348	75.65
ม่าย/หย่า/แยก	28	6.09
N/A	9	1.96
ภูมิภาค		
กลาง	158	34.35
เหนือ	163	35.43
ใต้	139	30.22
ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน		
หัวหน้าครัวเรือน	250	54.35
สามี/ภรรยา	115	25.00
บุตร	62	13.48
บิดามารดา (รวม พ่อตา แม่ยาย ปู่ ย่า ตา ยาย)	8	1.74
บุตรของบุตร	1	0.22
พี่น้อง ญาติอื่นๆ	9	1.96
ผู้อาศัย	5	1.09
N/A	10	2.17

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n = 460)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-2 คน	42	9.13
3-4 คน	151	32.83
5-6 คน	179	38.91
7-9 คน	62	13.48
10 คนขึ้นไป	16	3.48
N/A	10	2.17
ระดับการศึกษาสูงสุด (สายสามัญ)		
ไม่เคยเรียน	4	0.87
ประถมศึกษา	45	9.78
มัธยมศึกษาตอนต้น	51	11.09
มัธยมศึกษาตอนปลาย	69	15.00
อนุปริญญา/ปวส	55	11.96
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	234	50.87
N/A	2	0.43
สถานภาพการทำงาน		
นายจ้าง	76	16.52
ทำธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	138	30.00
ช่วยธุรกิจส่วนตัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	18	3.91
ลูกจ้างรัฐบาล	79	17.17
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	23	5.00
ลูกจ้างเอกชน	59	12.83
อิหม่าม/ครูสอนศาสนา	8	1.74
ไม่ได้ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	40	8.70
N/A	19	4.13
ประเภทอุตสาหกรรม		
เกษตรกรรม	24	5.22
อุตสาหกรรม	53	11.52
บริการ	294	63.91
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา	2	0.43
ไม่ได้ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	9	1.96
N/A	78	16.96

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n = 460)	ร้อยละ
ระดับการศึกษาสูงสุด (สายศาสนา)		
ไม่เคยเรียน	56	12.17
อิสลามศึกษาตอนต้น (อับตาดียะฮ์)	230	50.00
อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัชชีฎะฮ์)	48	10.43
อิสลามศึกษาตอนปลาย (ซานาวิยะฮ์) หรือสูงกว่า	73	15.87
อื่นๆ	25	5.43
N/A	28	6.09
หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ)		
หะนะฟี	177	38.48
ชาฟีอี	242	52.61
มาลิกี	0	0.00
ฮัมบาลี	2	0.43
ซุนนะห์	32	6.96
ไม่สังกัดสำนักคิดใด	2	0.43
N/A	5	1.09

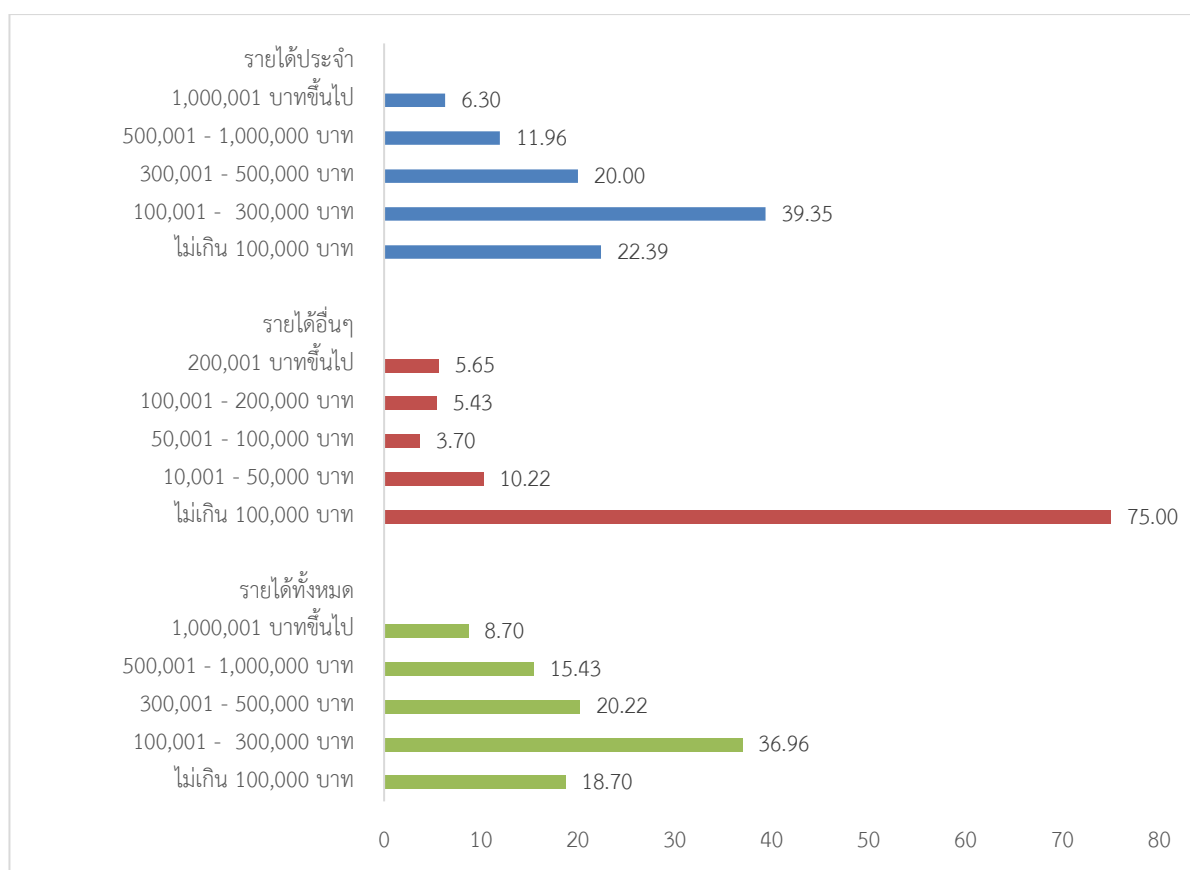
สำหรับระดับการศึกษาในสายศาสนานั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ทางศาสนาพอสมควร เห็นได้จากครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น และร้อยละ 16 จบการศึกษาในระดับอิสลามศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่า ส่วนร้อยละ 5 ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ที่ศึกษาความรู้ทางศาสนาตามอัธยาศัย ผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สุเหร่า/มัสยิด โรงเรียนปอเนาะ หรือเรียนรู้ด้วยตนเอง ในขณะที่ผู้ที่ไม่เคยศึกษาในสายศาสนาคิดเป็นร้อยละ 12 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเท่านั้น

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้ตอบแบบสอบถามยึดถือหลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับภูมิภาคที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในภาคกลางและภาคใต้ นั้น ส่วนใหญ่จะยึดคำสอนของสำนักคิดชาฟีอีเป็นหลัก ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในภาคเหนือ ส่วนใหญ่จะยึดคำสอนของสำนักคิดหะนะฟีเป็นหลัก

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของกลุ่มตัวอย่างนั้น ได้แบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ รายได้ประจำที่เกิดจากการประกอบอาชีพหลัก ในรูปค่าจ้าง เงินเดือน หรือกำไรที่เกิดขึ้นในรอบปี และรายได้อื่น ๆ เช่น ค่าล่วงเวลา โบนัส ค่าทิป ค่าช่วยเหลือบุตร บำเหน็จ บำนาญ จะเห็นได้ว่า กว่าร้อยละ 39 ของกลุ่ม

ตัวอย่างมีรายได้ประจำระหว่าง 100,001-300,000 บาทต่อปี และมีเพียง 1 ใน 4 เท่านั้น ที่มีรายได้อื่น ๆ จากแหล่งอื่น ๆ สูงกว่า 10,000 ต่อปี ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารายได้ทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งคำนวณจากผลรวมของรายได้ประจำและรายได้อื่นๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ไม่สูงเท่าใดนัก โดยผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 100,001-300,000 บาทต่อปี คิดเป็นสัดส่วนสูงสุด เท่ากับร้อยละ 37 รองลงมาคือ ผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 300,001-500,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 20 อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยรายได้ทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างกลับมีค่าค่อนข้างสูง คือเท่ากับ 465,819.10 บาทต่อปี และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 870,721.10 บาท แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางรายได้ระหว่างผู้ตอบแบบสอบถามที่ค่อนข้างกว้าง โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ที่ไม่มียาได้เลย (แต่มีทรัพย์สินหรือหนี้สิน) และผู้ที่มีรายได้สูงถึง 14 ล้านบาท

รูป 4.1 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับรายได้ประจำ รายได้อื่นๆ และรายได้ทั้งหมดต่อปี

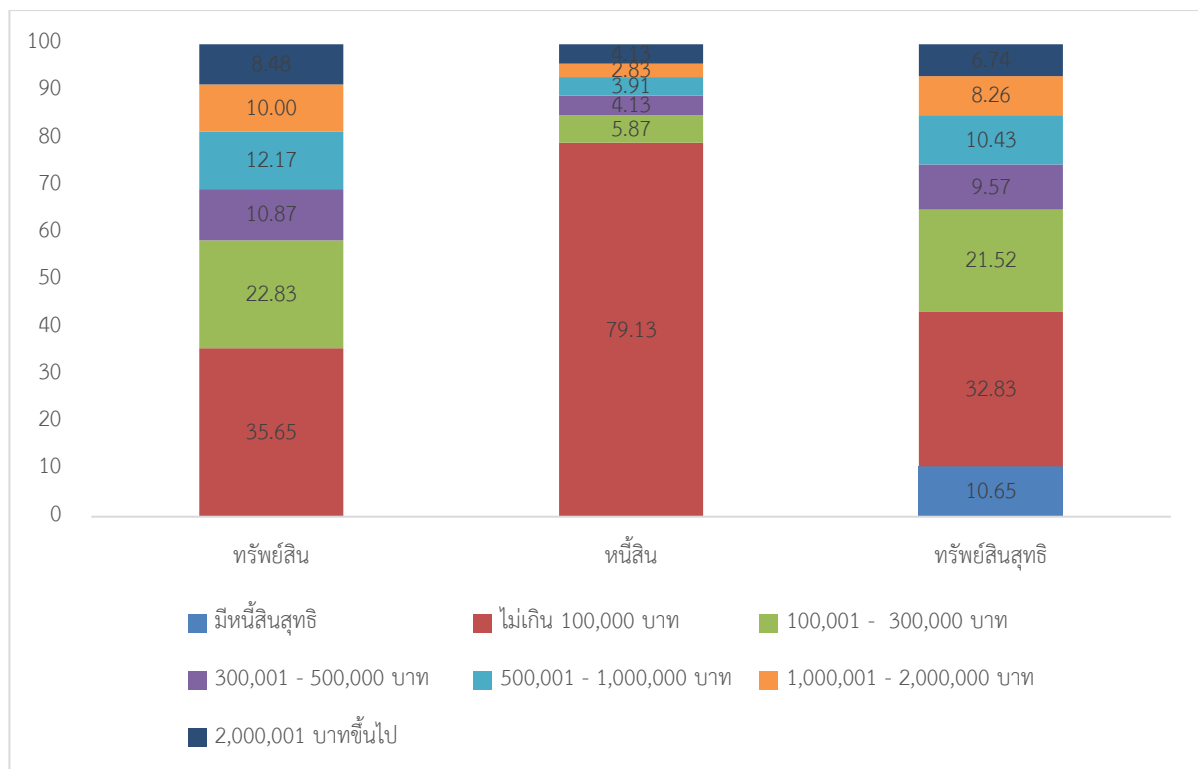

นอกจากข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามแล้ว การศึกษานี้ยังสอบถามถึงมูลค่าทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการประเมินมูลค่าชะกาดที่จำเป็นต้องจ่ายอีกด้วย รูป 4.2 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีมูลค่าทรัพย์สินค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 36) มีมูลค่าทรัพย์สินไม่เกิน 100,000 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 37 ที่มีรายได้ทั้งหมดระหว่าง 100,001-300,000 บาท

ต่อปี แต่เมื่อพิจารณามูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ย พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 848,943.50 บาท และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงถึง 1,761,281 บาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างกันอย่างมากในการถือครองทรัพย์สิน โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ที่ไม่มีทรัพย์สินเลย (แต่มีรายได้หรือหนี้สิน) จนถึงมีทรัพย์สินมูลค่าสูงสุดถึง 16 ล้านบาท

เป็นที่น่าสนใจว่า ถึงแม้ว่าประมาณ 4 ใน 5 ของกลุ่มตัวอย่าง จะมีมูลค่าหนี้สินไม่เกิน 100,000 บาท โดยในจำนวนนี้ เกือบทั้งหมดไม่มีหนี้สินในรอบปีที่ผ่านมาแต่อย่างใด แต่หากพิจารณามูลค่าหนี้สินเฉลี่ย กลับพบว่ามูลค่าสูงถึง 473,713.40 บาท และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงถึง 3,200,416 บาท ทั้งนี้ มูลค่าหนี้สินที่สูงที่สุดเท่ากับ 60,000,000 บาท

รูป 4.2 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามมูลค่าทรัพย์สิน หนี้สิน และทรัพย์สินสุทธิ

เมื่อคำนวณมูลค่าทรัพย์สิน (หนี้สิน) สุทธิ พบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณ 1 ใน 3 มีมูลค่าทรัพย์สินสูงกว่ามูลค่าหนี้สิน หรือมูลค่าทรัพย์สินสุทธิไม่เกิน 100,000 บาท ในขณะที่กว่า 2 ใน 5 ของกลุ่มตัวอย่างมีมูลค่าทรัพย์สินสูงกว่ามูลค่าหนี้สินประมาณ 100,001-300,000 บาท อย่างไรก็ตาม รูป 4.2 แสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 11 ที่มีมูลค่าทรัพย์สินต่ำกว่ามูลค่าหนี้สิน หรือมีหนี้สินสุทธินั่นเอง

ในภาพรวม จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ต่อปีเฉลี่ยเท่ากับ 465,819.10 บาท ซึ่งสูงกว่าทรัพย์สินสุทธิเฉลี่ย ซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 375,230.20 บาท เกือบหนึ่งแสนบาท โดยมูลค่าทรัพย์สินสุทธินั้น มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงถึง 3,596,505 บาท

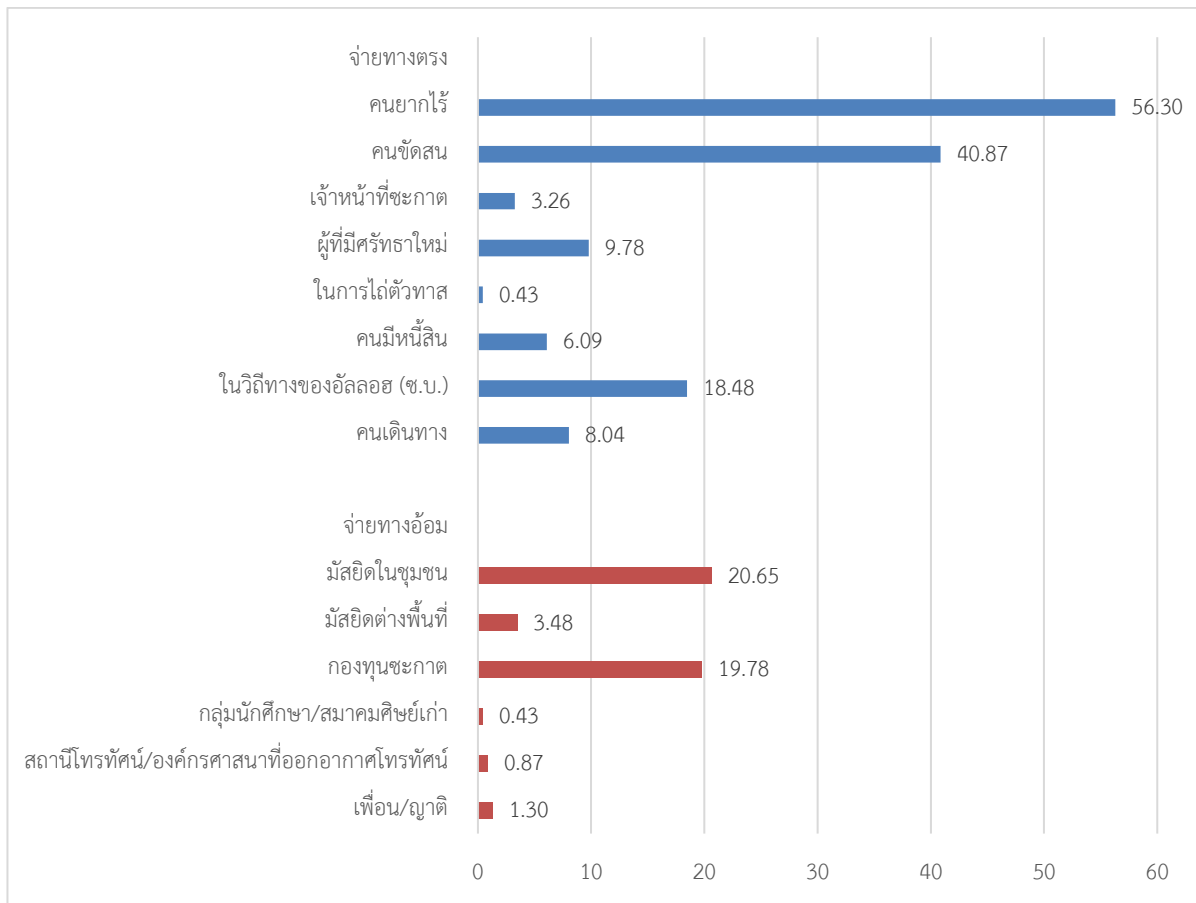
สำหรับการจ่ายเช็คกาตของกลุ่มตัวอย่างนั้น พบว่า เงินเช็คกาตที่กลุ่มตัวอย่างบริจาคให้กับบุคคล/องค์กรต่าง ๆ นั้น มีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30,700.82 บาท และมีมูลค่าแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ 75 บาท จนถึง 1,000,000 บาท ทั้งนี้ กว่าร้อยละ 38 ของกลุ่มตัวอย่างจ่ายเช็คกาตในรอบปีเช็คกาต 2558 ไม่เกิน 5,000 บาท และประมาณร้อยละ 18 จ่ายเช็คกาตระหว่าง 5,001-10,000 บาท อย่างไรก็ตาม มีกลุ่มตัวอย่างที่จ่ายเช็คกาตในมูลค่าสูงกว่า 50,000 บาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 12 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มักจะจ่ายเช็คกาตเพียง 1 ครั้งในรอบปีเช็คกาต 2558 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายในช่วงเดือนรอมฎอน และเป็นการจ่ายเช็คกาตโดยตรงให้แก่บุคคลทั้ง 8 ประเภท โดยจ่ายให้กับคนยากไร้ และคนขัดสนในสัดส่วนสูงสุด (รูป 4.3)

ตาราง 4.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายเช็คกาต

การจ่ายเช็คกาต	จำนวน (n = 460)	ร้อยละ
มูลค่าเงินเช็คกาตที่จ่าย		
1 - 2,500 บาท	70	15.22
2,501 - 5,000 บาท	103	22.39
5,001 - 10,000 บาท	83	18.04
10,001 - 20,000 บาท	72	15.65
20,001 - 50,000 บาท	78	16.96
50,001 บาทขึ้นไป	54	11.74
จำนวนครั้งที่จ่ายเช็คกาต		
1 ครั้ง	324	70.43
2 ครั้ง	50	10.87
3 ครั้งขึ้นไป	83	18.04
N/A	3	0.65
เดือนที่จ่ายเช็คกาต		
ภายในเดือนรอมฎอน	281	61.09
หลัง/สิ้นสุดรอมฎอน	110	23.91
ซุลฮิจยะฮ์ (อีดิลอัฎฮา)	5	1.09
เดือนอื่นๆ	31	6.74
N/A	33	7.17

การจ่ายชะงัด	จำนวน (n = 460)	ร้อยละ
ลักษณะการจ่ายชะงัด		
จ่ายทางตรง	260	56.52
จ่ายทางอ้อม	195	42.39
N/A	5	1.09

รูป 4.3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผู้รับชะงัด

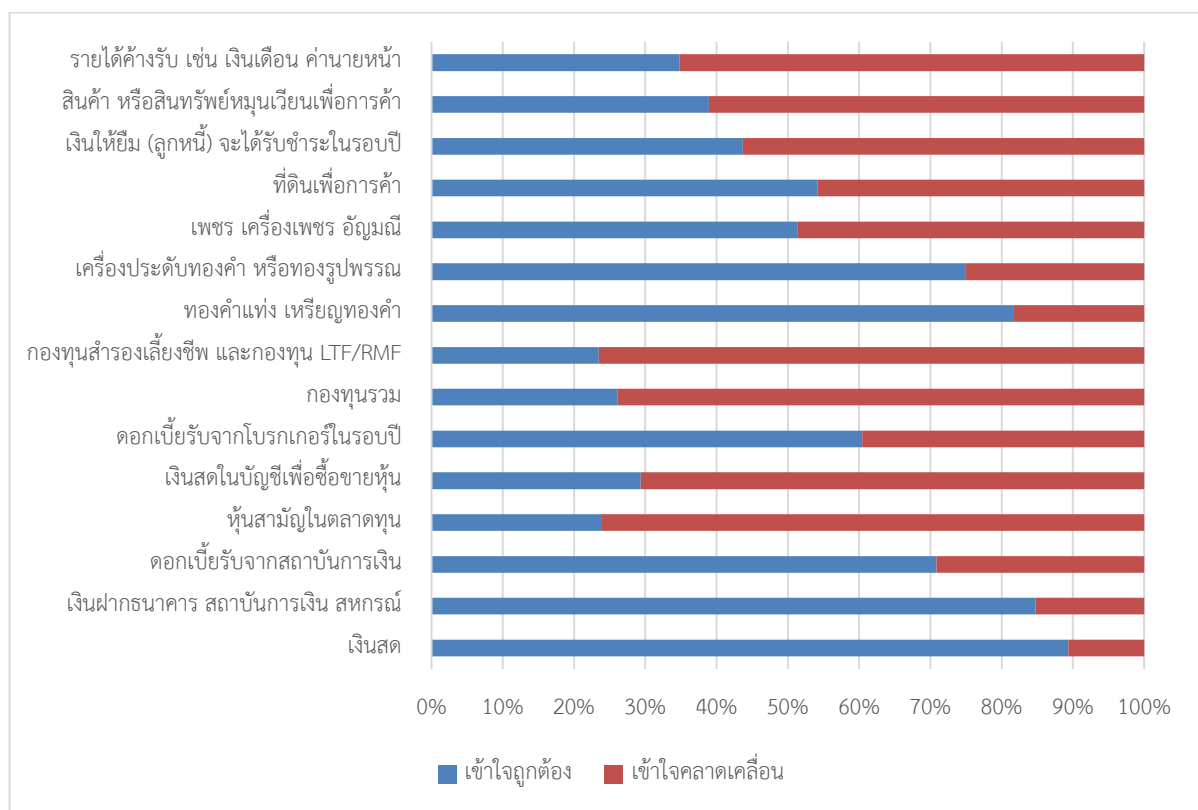

การศึกษานี้ ยังต้องการศึกษาความเข้าใจของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าชะงัดที่ควรจ่าย โดยสอบถามถึงทรัพย์สินและหนี้สินประเภทต่าง ๆ ว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรนำมาใช้ในการคำนวณมูลค่าทรัพย์สินสุทธิหรือไม่อย่างไร รูป 4.4 แสดงให้เห็นว่ากรณีที่เป็นทรัพย์สินทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น เงินสด เงินฝากในสถาบันการเงิน ทองคำ เครื่องประดับทองคำ นั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ว่าทรัพย์สินเหล่านี้ ควรนำมาใช้ในการคำนวณมูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด เพื่อคำนวณมูลค่าชะงัดที่ควรจ่ายต่อไป อย่างไรก็ตาม กรณีทรัพย์สินที่มีความหลากหลาย เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยมากขึ้น จึงไม่มีการบัญญัติอย่างชัดเจนในหลักศาสนาดั้งเดิม เช่น

การลงทุนในที่ดิน ตลาดทุน ตลาดหุ้น กองทุนต่าง ๆ รวมถึงเพชร เครื่องเพชร อัญมณี ดูเหมือนว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะยังมีความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายชดเชกจากมูลค่าทรัพย์สินเหล่านี้ที่ยังคลาดเคลื่อนอยู่

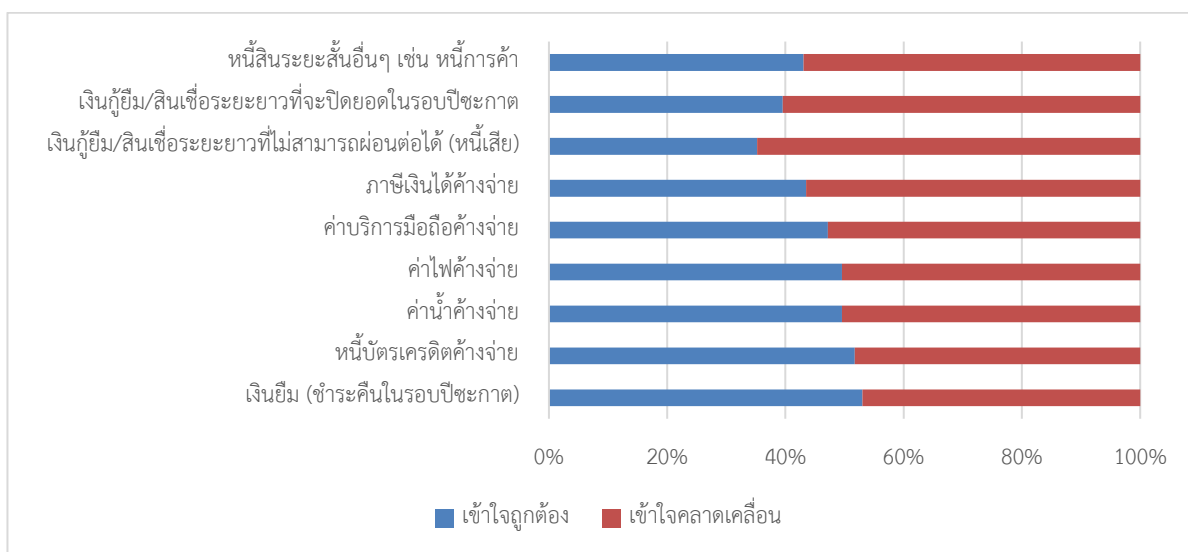
ที่น่าสนใจคือ ดอกเบี้ยที่ได้รับจากสถาบันการเงิน และดอกเบี้ยที่ได้รับจากโบรกเกอร์ ที่ต้องนำมาหักออกจากฐานมูลค่าทรัพย์สิน ก่อนจะนำมาคำนวณชดเชกที่ควรจ่าย ซึ่งพบว่า ยังมีผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 30 ที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในประเด็นดังกล่าว

รูป 4.4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความเข้าใจในหลักเกณฑ์การคำนวณมูลค่าทรัพย์สินเพื่อจ่ายชดเชก

ตรงกันข้ามกับกรณีของทรัพย์สิน ในการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน (หนี้สิน) สุทธิเพื่อนำมาใช้ประกอบการคำนวณมูลค่าชดเชกที่ควรจ่ายนั้น ควรหักมูลค่าหนี้สินในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินยืม หนี้ค้างจ่าย เงินกู้ยืม/สินเชื่อระยะยาว ออกจากมูลค่าทรัพย์สินที่มีในรอบปีชดเชกนั้น ๆ ก่อน รูป 4.5 แสดงให้เห็นว่า มากกว่าครึ่งของกลุ่มตัวอย่างยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอยู่

รูป 4.5 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความเข้าใจในหลักเกณฑ์การคำนวณมูลค่าหนี้สิน เพื่อจ่ายชะกาด

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน (หนี้สิน) สุทธิเพื่อนำมาคำนวณมูลค่าชะกาดที่ควรจ่าย โดยร้อยละ 51 มีคะแนนความเข้าใจน้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 คะแนน จากคะแนนเต็ม 24 คะแนน ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 49 มีคะแนนความเข้าใจมากกว่าหรือเท่ากับ 13 คะแนน ทั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 0.43 เท่านั้น ที่มีความเข้าใจถูกต้องสมบูรณ์ คือได้คะแนนเต็ม 24 คะแนนนั่นเอง

ตาราง 4.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคะแนนความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายชะกาด

คะแนนความเข้าใจ	จำนวน (n = 460)	ร้อยละ
0 - 4 คะแนน	47	9.85
5 - 8 คะแนน	93	19.50
9 - 12 คะแนน	96	20.13
13 - 16 คะแนน	115	24.11
17 - 20 คะแนน	78	16.35
21 - 24 คะแนน	31	6.50

เมื่อสอบถามถึงความศรัทธาในศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งส่วนหนึ่งวัดจากข้อคำถามที่ถามเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักบัญญัติของศาสนา โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่า 4 ใน 5 ปฏิบัติศาสนกิจ ได้แก่

การละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต อย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับร้อยละ 90 ของกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่า ต้องการศึกษาค้นคว้าหลักศาสนาให้ลึกซึ้ง และมีการค้นคว้าหรือขอคำแนะนำจากผู้นำ/นักวิชาการทางศาสนาเป็นประจำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงร้อยละ 80 ที่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า การจ่ายซะกาตเป็นภาระผูกพันของมุสลิม และการหลีกเลี่ยงไม่จ่ายซะกาตนั้น ถือเป็นการละเมิดศาสนบัญญัติ

สำหรับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อประโยชน์ของซะกาตที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อซะกาต โดยเห็นว่า ซะกาตเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมโดยรวม ช่วยกระจายความมั่งคั่ง และทำให้สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของมุสลิมไทยดีขึ้น ทั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54 ที่เห็นด้วยอย่างมากที่สุด ร้อยละ 23 เห็นด้วยอย่างมาก และร้อยละ 9 เห็นด้วยในระดับปานกลาง

นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 37 มีความเชื่อมั่นในองค์กร/บุคคลที่รับเงินซะกาตเพื่อนำไปบริจาคต่อในระดับสูงที่สุด โดยเชื่อว่า เป็นบุคคล/องค์กรที่มีการบริหารจัดการเงินซะกาตที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ สามารถแจกจ่ายได้อย่างตรงกลุ่มเป้าหมาย และมีองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาเป็นอย่างดี ในขณะที่ร้อยละ 34 และร้อยละ 19 มีความเชื่อมั่นในระดับสูงและระดับปานกลาง ตามลำดับ

ตาราง 4.4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการปฏิบัติศาสนกิจ

	ใช่		ไม่ใช่		N/A	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จ่ายซะกาตต่อเนื่องและสม่ำเสมอทุกปี	413	89.78	40	8.70	7	1.52
ละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน	373	81.09	81	17.61	6	1.30
ถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี	432	93.91	22	4.78	6	1.30

ตาราง 4.5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ

	ระดับความเห็น						N/A
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	
ความสนใจในหลักศาสนา	90.87	6.52	2.17	0.00	0.00	0.00	0.43
ความจำเป็นในการจ่ายชะกาต	79.78	13.04	2.17	3.26	1.30	0.00	0.43
ความคิดเห็นต่อประโยชน์ของชะกาต	53.88	23.48	9.22	5.87	2.31	0.84	0.84
ความเชื่อมั่นในองค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะกาต	36.90	33.96	18.87	4.82	0.42	1.05	0.42

ประเด็นที่งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาเป็นหลัก คือ พฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทย ว่ามีความครบถ้วนถูกต้องมากน้อยเพียงใด โดยคำนวณจากมูลค่าทรัพย์สินของบุคคลนั้น ๆ อย่างไรก็ดี การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าทรัพย์สินประเภทต่างๆ ไม่สามารถทำได้อย่างละเอียดเท่าใดนัก เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้ให้ทราบ การวิเคราะห์ผลการศึกษาในส่วนแรก จึงใช้ข้อมูลรายได้ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปี เปรียบเทียบกับนิศอบทองคำ (คำนวณมูลค่าจากทองคำแท่ง 5.576 บาท ณ ราคากลางเฉลี่ยตลอดปี 2558 เท่ากับ 19,488.17 บาท) หากผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้สูงกว่านิศอบทองคำ จะต้องเป็นผู้จ่ายชะกาต โดยมูลค่าชะกาตที่ควรจะจ่ายนั้น เท่ากับร้อยละ 2.5 ของรายได้ทั้งหมดแม้ว่าการคำนวณภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว จะมีข้อจำกัดเรื่องข้อมูลค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้นำมาพิจารณา แต่ก็น่าจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาอ้างอิงได้ในระดับหนึ่ง

จากตาราง 4.6 จะเห็นได้ว่า มากกว่า 3 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีรายได้รวมตลอดปีสูงกว่า นิศอบทองคำ จึงเป็นผู้ควรจ่ายชะกาตจากฐานรายได้ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่า ในจำนวนผู้ที่ต้องจ่ายชะกาตนี้มีเพียงร้อยละ 43 ที่จ่ายชะกาตในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้ทั้งหมดในรอบปีชะกาต 2558 และมีอีกร้อยละ 35 ที่จ่ายชะกาตในอัตราที่ต่ำกว่าร้อยละ 2.5 ในทางกลับกัน พบว่า ร้อยละ 18 ของกลุ่มตัวอย่างมีรายได้ตลอดปีต่ำกว่านิศอบทองคำ ซึ่งโดยหลักการแล้ว จะไม่ต้องเป็นผู้จ่ายชะกาตแต่อย่างใด

ตาราง 4.6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาตจากฐานรายได้

การจ่ายชะกาตจากฐานรายได้	จำนวน (n = 460)	ร้อยละ
รายได้เท่ากับ/มากกว่านิศอบ		
จ่ายเท่ากับหรือมากกว่า 2.5% ของรายได้	205	42.98
จ่ายน้อยกว่า 2.5% ของรายได้	167	35.01
รายได้ต่ำกว่านิศอบ	88	18.45

ในลำดับถัดมา จึงใช้ข้อมูลมูลค่าทรัพย์สิน หักด้วยมูลค่าหนี้สิน เป็นฐานในการคำนวณมูลค่าชะกาตที่ควรจ่าย โดยมีหลักการในการคำนวณนิศอบทองคำเช่นเดียวกันกรณีเบื้องต้น ผลการศึกษาในตาราง 4.7 แสดงให้เห็นว่า กว่าร้อยละ 55 ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ต้องจ่ายชะกาตจากฐานทรัพย์สิน โดยร้อยละ 40 จ่ายชะกาตครบถ้วน มีเพียงร้อยละ 14 เท่านั้น ที่จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 42 นั้น มีทรัพย์สิน (หนี้สิน) สุทธิต่ำกว่านิศอบทองคำ ทำให้ตามหลักการแล้ว ไม่ต้องจ่ายชะกาตแต่อย่างใด ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ ไม่ได้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินอย่างถี่ถ้วน หรือประเมินมูลค่าทรัพย์สินต่ำกว่าความเป็นจริง แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านข้อมูล ทำให้ไม่สามารถพิจารณาในรายละเอียดเพิ่มเติมได้

ตาราง 4.7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาตจากฐานทรัพย์สินสุทธิ

การจ่ายชะกาตจากฐานทรัพย์สินสุทธิ	จำนวน (n = 460)	ร้อยละ
ทรัพย์สินสุทธิเท่ากับ/มากกว่านิศอบ		
จ่ายเท่ากับหรือมากกว่า 2.5% ของทรัพย์สินสุทธิ	192	40.25
จ่าย น้อยกว่า 2.5% ของทรัพย์สินสุทธิ	68	14.26
ทรัพย์สินสุทธิต่ำกว่านิศอบ	200	41.93

ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทยนั้น ได้แบ่งปัจจัยต่างๆ ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. ปัจจัยทางประชากร
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม
3. ปัจจัยทางศาสนา
4. ปัจจัยทางสถาบัน

ตาราง 4.8-4.11 แสดงการกระจายของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากมูลค่าการจ่ายชะกาด ว่าต่ำกว่า เท่ากับ หรือมากกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้ทั้งหมด/มูลค่าทรัพย์สินสุทธิในรอบปีชะกาดนั้นเป็นสำคัญ และ จำแนกตามปัจจัย 4 กลุ่มข้างต้น ผลการศึกษาในเบื้องต้น น่าจะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทาง เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยทางศาสนา และปัจจัยทางสถาบัน ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจ่ายชะกาดของ คนกลุ่มต่าง ๆ ได้ไม่มากนัก

จากการพิจารณาปัจจัยทางประชากร พบประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชากร วัยแรงงานตอนต้น อายุระหว่าง 15-29 ปี และประชากรสูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือทาง การเงินจากสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด จะมีสัดส่วนผู้ที่จ่ายชะกาดอย่างครบถ้วนต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดย เปรียบเทียบ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุและพฤติกรรมการจ่ายชะกาดของกลุ่มตัวอย่างที่ ค่อนข้างแนบแน่น ส่วนเพศ และภูมิภาคที่อยู่อาศัยนั้น ไม่พบว่าส่งผลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาดอย่างชัดเจน

ตาราง 4.8 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาด และปัจจัยทางประชากร

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด
เพศ						
ชาย	45.0	36.4	18.6	44.0	14.4	41.6
หญิง	43.8	36.1	20.1	37.9	15.4	46.8
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
อายุ						
15 - 29 ปี	21.4	39.3	39.3	21.4	28.6	50.0
30 - 44 ปี	42.2	43.0	14.8	39.1	13.3	47.7
45 - 59 ปี	47.1	37.0	15.9	46.6	13.2	40.2
60 - 74 ปี	52.2	25.0	22.8	44.6	14.1	41.3
75 ปีขึ้นไป	22.2	33.3	44.4	11.1	33.3	55.6
N/A	42.9	35.7	21.4	42.9	14.3	42.9
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
สถานภาพสมรส						
โสด	37.3	38.7	24.0	42.7	16.0	41.3
สมรส	45.1	36.5	18.4	40.5	13.8	45.7
ม่าย/หย่า/แยก	53.6	25.0	21.4	46.4	28.6	25.0
N/A	55.6	44.4	0.0	66.7	0.0	33.3
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด
ภูมิภาค						
กลาง	40.5	35.4	24.1	38.6	15.8	45.6
เหนือ	50.3	29.5	20.3	53.4	12.3	34.4
ใต้	42.5	45.3	12.2	31.7	16.6	51.8
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน						
หัวหน้าครัวเรือน	49.2	36.0	14.8	48.4	12.8	38.8
สามี/ภรรยา	41.7	34.8	23.5	32.2	13.0	54.8
บุตร	38.7	40.3	21.0	38.7	21.0	40.3
บิดามารดา	37.5	37.5	25.0	25.0	12.5	62.5
บุตรของบุตร	0.0	100.0	0.0	0.0	0.0	100.0
พี่น้อง ญาติอื่น ๆ	22.2	55.6	22.2	44.4	22.2	33.3
ผู้อาศัย	40.0	20.0	40.0	60.0	20.0	20.0
N/A	30.0	20.0	50.0	10.0	40.0	50.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน						
1-2 คน	33.3	28.6	38.1	38.1	16.7	45.2
3-4 คน	41.1	41.7	17.2	38.4	19.2	42.4
5-6 คน	49.2	36.9	14.0	46.9	12.3	40.8
7-9 คน	48.4	29.0	22.6	37.1	9.7	53.2
10 คนขึ้นไป	50.0	31.3	18.8	43.8	18.8	37.5
N/A	30.0	30.0	40.0	40.0	10.0	50.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5

สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น มีแนวโน้มจะจ่ายชะกาดจากฐานทรัพย์สินอย่างครบถ้วนในสัดส่วนที่ต่ำลง แต่ไม่มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับการจ่ายชะกาดจากฐานรายได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้เป็นลูกจ้างบริษัท/หน่วยงาน/องค์กรภาคเอกชนมีสัดส่วนการจ่ายชะกาดจากฐานรายได้อย่างไม่ครบถ้วนค่อนข้างสูงกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพการทำงานอื่น ๆ ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้ที่มีรายได้สูงขึ้นจะมีแนวโน้มจ่ายชะกาดอย่างครบถ้วนสูงขึ้นด้วย

ตาราง 4.9 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาต และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะกาต ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาต ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาต	ผู้จ่าย ชะกาต ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาต ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาต
ระดับการศึกษาสูงสุด (สายสามัญ)						
ไม่เคยเรียน	25.0	0.0	75.0	50.0	0.0	50.0
ประถมศึกษา	37.8	44.4	17.8	51.1	20.0	28.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	54.9	29.4	15.7	54.9	11.8	33.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย	39.1	34.8	26.1	37.7	13.0	49.3
อนุปริญญา/ปาส	41.8	29.1	29.1	41.8	12.7	45.5
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	45.7	39.3	15.0	38.0	15.4	46.6
N/A	100.0	0.0	0.0	50.0	50.0	0.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
สถานภาพการทำงาน						
นายจ้าง	59.2	25.0	15.8	46.1	14.5	39.5
ทำธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	45.7	34.1	20.3	49.3	14.5	36.2
ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	33.3	22.2	44.4	55.6	5.6	38.9
ลูกจ้างรัฐบาล	41.8	48.1	10.1	29.1	10.1	60.8
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	39.1	39.1	21.7	30.4	39.1	30.4
ลูกจ้างเอกชน	23.7	62.7	13.6	32.2	11.9	55.9
ไม่ได้ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	45.0	20.0	35.0	37.5	20.0	42.5
อิหม่าม/ครูสอนศาสนา	50.0	12.5	37.5	62.5	0.0	37.5
N/A	68.4	21.1	10.5	52.6	21.1	26.3
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
ประเภทอุตสาหกรรม						
เกษตรกรรม	41.7	29.2	29.2	29.2	8.3	62.5
อุตสาหกรรม	52.8	39.6	7.6	47.2	18.9	34.0
บริการ	44.6	38.8	16.7	39.1	14.0	46.9
ไม่ได้ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	33.3	22.2	44.4	33.3	33.3	33.3
กิจกรรมทางศาสนา	50.0	0.0	50.0	100.0	0.0	0.0
N/A	41.0	29.5	29.5	51.3	15.4	33.3
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
รายได้ทั้งหมด						
ไม่เกิน 100,000 บาท	0.0	0.0	100.0	34.9	7.0	58.1
100,001 - 300,000 บาท	50.6	48.2	1.2	36.5	17.7	45.9
300,001 - 500,000 บาท	52.7	47.3	0.0	44.1	17.2	38.7
500,001 - 1,000,000 บาท	66.2	33.8	0.0	59.2	12.7	28.2
1,000,001 บาทขึ้นไป	57.5	42.5	0.0	42.5	17.5	40.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด
ทรัพย์สินสุทธิ						
มีหนี้สินสุทธิ	38.8	38.8	22.5	0.0	0.0	100.0
ไม่เกิน 100,000 บาท	29.8	43.7	26.5	0.0	0.0	100.0
100,001 - 300,000 บาท	35.4	50.5	14.1	76.8	23.2	0.0
300,001 - 500,000 บาท	63.6	20.5	15.9	84.1	15.9	0.0
500,001 - 1,000,000 บาท	54.2	29.2	16.7	79.2	20.8	0.0
1,000,001 บาทขึ้นไป	75.4	13.0	11.6	59.4	40.6	0.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5

ในทำนองเดียวกับระดับการศึกษาสูงสุดในสายสามัญ ระดับการศึกษาสูงสุดในสายศาสนาของผู้ตอบแบบสอบถามที่สูงขึ้น ก็ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการจ่ายชะกาดอย่างครบถ้วนที่เพิ่มสัดส่วนขึ้นแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในสายศาสนาในลักษณะที่เป็นการศึกษาแบบไม่เป็นทางการหรือการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น กลับมีสัดส่วนที่จ่ายชะกาดอย่างครบถ้วนสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในสายศาสนาในระดับสูงขึ้นไป อย่างไรก็ตามก็ดี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ยึดหลักคำสอนของสำนักคิดซุนนะห์มีแนวโน้มจ่ายชะกาดอย่างครบถ้วนในสัดส่วนสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ยึดหลักคำสอนอื่น

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้ที่มีความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายชะกาดในระดับที่สูงขึ้น กลับไม่ส่งผลชัดเจนต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาดอย่างครบถ้วนมากขึ้น เช่นเดียวกับทัศนคติที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีต่อการจ่ายชะกาดว่ามีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมหรือไม่

อย่างไรก็ดี พฤติกรรมการจ่ายชะกาดของกลุ่มตัวอย่าง ดูเหมือนจะมีความสัมพันธ์กับระดับความศรัทธาในศาสนา กล่าวคือ ผู้ที่ละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน ถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี และมีความสนใจในหลักศาสนาในระดับสูง จะจ่ายชะกาดอย่างครบถ้วนในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ตาราง 4.10 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะगत และปัจจัยทางศาสนา

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะगत ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะगत ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะगत	ผู้จ่าย ชะगत ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะगत ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะगत
ระดับการศึกษาสูงสุด (สายศาสนา)						
ไม่เคยเรียน	42.9	42.9	14.23	46.4	10.7	42.9
อิสลามศึกษาตอนต้น (อิตติดาอียะฮ)	46.5	32.6	20.9	42.2	14.8	43.0
อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัชชีญะฮ)	37.5	45.8	16.7	37.5	18.8	43.8
อิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาเวียะฮ)/สูงกว่า	41.1	39.7	19.2	35.6	16.4	48.0
อื่นๆ	56.0	36.0	8.0	60.0	12.0	28.0
N/A	42.86	28.57	28.57	35.7	14.3	50.0
รวม	44.57	36.3	19.13	41.7	14.8	43.5
หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ)						
หะนะฟี	50.3	32.8	17.0	47.5	15.8	36.7
ชาฟีอี	39.7	38.8	21.5	35.5	13.2	51.2
มาลิกี	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ฮัมบาลี	50.0	50.0	0.0	50.0	0.0	50.0
ซุนนะห์	56.3	31.3	12.5	59.4	12.5	28.1
ไม่สังกัดสำนักคิดใดเป็นพิเศษ	0.0	50.0	50.0	50.0	50.0	0.0
N/A	20.0	60.0	20.0	20.0	60.0	20.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
จำนวนครั้งที่จ่ายชะगत						
1 ครั้ง	38.3	39.8	21.9	38.9	14.5	46.6
2 ครั้ง	56.0	32.0	12.0	58.0	16.0	26.0
3 ครั้งขึ้นไป	63.9	24.1	12.1	43.4	14.5	42.2
N/A	0.0	66.7	33.3	33.3	33.3	33.3
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
คะแนนความเข้าใจโดยรวม						
0 - 4 คะแนน	46.8	27.7	25.5	44.7	19.2	36.2
5 - 8 คะแนน	47.3	34.4	18.3	36.6	11.8	51.6
9 - 12 คะแนน	50.0	32.3	17.7	50.0	11.5	38.5
13 - 16 คะแนน	40.0	42.6	17.4	33.0	20.9	46.1
17 - 20 คะแนน	44.9	35.9	19.2	51.3	14.1	34.6
21 - 24 คะแนน	32.3	45.2	22.6	35.5	6.5	58.1
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
ละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน						
ใช่	46.1	35.4	18.5	41.6	13.1	45.3
ไม่ใช่	38.3	39.5	22.2	44.4	21.0	34.6
N/A	33.3	50.0	16.7	16.7	33.3	50.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด
ถือศีลตลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี						
ใช่	46.1	36.6	17.4	42.1	14.8	43.1
ไม่ใช่	18.2	27.3	54.6	40.9	9.1	50.0
N/A	33.3	50.0	16.7	16.7	33.3	50.0
รวม	44.6	36.3	19.1	0.0	14.8	43.5
ความสนใจในหลักศาสนา						
มากที่สุด	45.2	36.8	17.9	42.3	13.9	43.8
มาก	46.7	23.3	30.0	43.3	20.0	36.7
ปานกลาง	10.0	50.0	40.0	20.0	30.0	50.0
น้อย	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
น้อยที่สุด	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ไม่เห็นด้วย	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
N/A	50.0	50.0	0.0	0.0	50.0	50.0
รวม	44.57	36.3	19.13	41.7	14.8	43.5
ความจำเป็นในการจ่ายชะกาด						
มากที่สุด	45.0	38.2	16.9	42.0	14.2	43.9
มาก	45.0	33.3	21.7	46.7	13.3	40.0
ปานกลาง	30.0	20.0	50.0	20.0	30.0	50.0
น้อย	33.3	20.0	46.7	26.7	20.0	53.3
น้อยที่สุด	66.7	16.7	16.7	66.7	16.7	16.7
ไม่เห็นด้วย	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
N/A	50.0	50.0	0.0	0.0	50.0	50.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
ความคิดเห็นต่อประโยชน์ของชะกาด						
มากที่สุด	48.3	37.7	14.0	42.0	14.8	43.2
มาก	39.3	40.2	20.5	37.5	12.5	50.0
ปานกลาง	45.5	22.7	31.8	63.6	11.4	25.0
น้อย	35.7	32.1	32.1	39.3	25.0	35.7
น้อยที่สุด	45.5	18.2	36.4	27.3	9.1	63.6
ไม่เห็นด้วย	25.0	50.0	25.0	0.0	25.0	75.0
N/A	25.0	50.0	25.0	0.0	50.0	50.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5

ผลการศึกษาในตาราง ชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อมั่นในองค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะกาดมีแนวโน้มทำให้พฤติกรรมการจ่ายชะกาดอย่างไม่ครบถ้วนลดลง ในขณะที่การจ่ายชะกาดโดยตรงให้แก่ผู้รับ หรือจ่ายทางอ้อมผ่านองค์กร/หน่วยงานอื่น ๆ ยังไม่มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาด

ตาราง 4.11 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการจ่ายชะกาต และปัจจัยทางสถาบัน

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะกาต ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาต ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาต	ผู้จ่าย ชะกาต ครบถ้วน	ผู้จ่าย ชะกาต ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาต
ลักษณะการจ่ายชะกาต						
จ่ายทางตรง	44.6	33.1	22.3	42.7	11.9	45.4
จ่ายทางอ้อม	44.6	40.5	14.9	40.0	18.5	41.5
N/A	40.0	40.0	20.0	60.0	20.0	20.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5
ความเชื่อมั่นในองค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะกาต						
มากที่สุด	40.3	38.6	21.0	42.1	14.8	43.2
มาก	45.7	37.7	16.7	42.0	13.6	44.4
ปานกลาง	48.9	33.3	17.8	50.0	16.7	33.3
น้อย	47.8	21.7	30.4	13.0	13.0	73.9
น้อยที่สุด	0.0	50.0	50.0	0.0	50.0	50.0
ไม่เห็นด้วย	80.0	20.0	0.0	40.0	0.0	60.0
N/A	50.0	50.0	0.0	0.0	50.0	50.0
รวม	44.6	36.3	19.1	41.7	14.8	43.5

4.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาต

แม้ว่าศาสนาอิสลามจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจ่ายชะกาตไว้อย่างชัดเจน แต่กลับพบว่า พฤติกรรม การจ่ายชะกาตของมุสลิมไทยนั้นแตกต่างกันออกไป บางกลุ่มจ่ายชะกาตครบถ้วน บางกลุ่มจ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน และบางกลุ่มจ่ายชะกาตทั้ง ๆ ที่หากพิจารณาจากความมั่งคั่งแล้ว ไม่ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำ (นิศอบ) ที่ต้องจ่ายชะกาต ก็ตาม ในส่วนนี้ เป็นส่วนแรกของ Two-Part Model ซึ่งจะใช้หลักความน่าจะเป็นในการวิเคราะห์ปัจจัย กำหนดต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการจ่ายชะกาตในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยใช้วิธี Multinomial Logit และคำนวณหาค่า marginal effect ของปัจจัยกำหนดแต่ละตัว

กลุ่มตัวอย่างสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มตามพฤติกรรมทางเลือก ได้แก่ 1) กลุ่มผู้จ่ายชะกาตครบถ้วน 2) กลุ่มผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน และ 3) กลุ่มผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาต แต่กลับจ่ายชะกาต ทั้งนี้ กลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนจะเป็นกลุ่มฐาน (base group) เพื่อใช้ในการพิจารณาว่า หากปัจจัยกำหนดเปลี่ยนแปลงไปแล้ว จะส่งผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนพฤติกรรมจากกลุ่มฐาน ไปยังกลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ มากน้อยเพียงไร

ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินและหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่ต้องการเปิดเผยมูลค่าทรัพย์สินและมูลค่าหนี้สินที่แท้จริง จึงอาจทำให้การคำนวณมูลค่าทรัพย์สินสุทธิ ตลอดจนมูลค่าชดเชยที่บุคคลควรจะได้รับจากฐานทรัพย์สินสุทธิเหล่านั้น มีค่าต่ำกว่าความเป็นจริง (underestimate) การวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายชดเชย เมื่อพิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ จึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้ การศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาพฤติกรรมการจ่ายชดเชยจากฐานรายได้ โดยผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายชดเชยจากฐานทรัพย์สินสุทธินั้น จะใช้เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงเป็นสำคัญ

4.2.1 พฤติกรรมการจ่ายชดเชยจากฐานรายได้

ผลการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชดเชย เมื่อพิจารณาความมั่งคั่งจากฐานรายได้ ตามสมการ 3.2 สามารถแสดงได้ ดังนี้

ตาราง 4.12 ผลการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชดเชยจากฐานรายได้

	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่า marginal effect		
	$\ln[\text{Pr}(\text{group}=2)/\text{Pr}(\text{group}=1)]$	$\ln[\text{Pr}(\text{group}=3)/\text{Pr}(\text{group}=1)]$	ผู้จ่ายชดเชย ครบถ้วน	ผู้จ่ายชดเชย ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชดเชย
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ค่าคงที่	0.427 (0.150)	635.046 (0.480)			
ปัจจัยทางประชากร					
อายุ	- 0.019 (-1.49)	- 0.191 (-0.05)	0.003	- 0.003	0.000
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	- 0.131* (-1.86)	- 0.433 (-0.02)	0.021	- 0.021	0.001
เพศ (กลุ่มอ้างอิง: หญิง)					
ชาย	0.250 (0.91)	- 6.525 (-0.07)	- 0.038	0.041	- 0.004
ภูมิภาคที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง: ภาคกลาง)					
ภาคเหนือ	- 1.209** (-2.72)	-1.530 (-0.01)	0.190	- 0.190	- 0.003
ภาคใต้	0.048 (0.12)	4.528 (0.03)	-0.008	0.008	0.007

	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่า marginal effect		
	ln[Pr(group=2)/P r(group=1)]	ln[Pr(group=3)/ Pr(group=1)]	ผู้จ่ายชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่ายชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม					
จำนวนปีการศึกษาสูงสุด (สายสามัญ)	- 0.031 (-0.66)	- 0.169 (-0.01)	0.005	- 0.005	0.000
ln(รายได้)	0.181 (1.00)	-52.801 (-0.51)	- 0.030	0.030	- 0.007
ln(ทรัพย์สินสุทธิ)	- 0.070*** (-3.05)	- 0.028 (0.00)	0.011	- 0.011	0.001
สถานภาพการทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ)					
นายจ้าง	- 0.144 (-0.22)	8.529 (0.03)	0.011	- 0.030	0.020
ทำธุรกิจส่วนตัว ไม่มีลูกจ้าง	0.4670 (0.77)	15.951 (0.07)	- 0.093	0.066	0.027
ช่วยธุรกิจในครัวเรือน	0.279 (0.32)	9.628 (0.04)	- 0.058	0.037	0.021
ลูกจ้างรัฐบาล	0.792 (1.34)	18.821 (0.08)	- 0.153	0.117	0.036
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	0.602 (0.78)	26.495 (0.08)	- 0.145	0.067	0.078
ลูกจ้างเอกชน	1.641** (2.43)	12.783 (0.05)	- 0.285	0.262	0.023
อิหม่าม/ครูสอนศาสนา	- 0.174 (-0.13)	7.075 (0.01)	0.017	- 0.033	0.016
ปัจจัยทางศาสนา					
หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่ยึดถือเป็นหลัก (กลุ่มอ้างอิง: หนะนะฟี)					
ชาฟีอี	- 0.351 (-0.82)	- 10.581 (-0.05)	0.068	- 0.046	- 0.022
ฮัมบาลี	- 1.527 (-0.98)	46.892 (-0.03)	- 0.050	- 0.304	0.354
ซุนนะห์	- 1.078* (-1.80)	14.218 (0.05)	0.103	- 0.184	0.081
ไม่มีสังกัด	15.726 (0.01)	98.912 (0.00)	- 0.398	- 0.213	0.612

	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่า marginal effect		
	ln[Pr(group=2)/P r(group=1)]	ln[Pr(group=3)/ Pr(group=1)]	ผู้จ่ายชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่ายชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
จำนวนครั้งในการจ่ายชะกาด (กลุ่มอ้างอิง: จ่าย 1 ครั้ง)					
จ่าย 2 ครั้ง	- 0.572 (-1.33)	19.210 (0.04)	0.030	- 0.126	0.096
จ่าย 3 ครั้งขึ้นไป	- 0.868** (-2.38)	0.677 (0.00)	0.137	- 0.137	0.000
คะแนนความเข้าใจ ในการจ่ายชะกาด	0.061** (2.26)	0.096 (0.01)	- 0.010	0.010	- 0.001
การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)					
ครบถ้วน	- 1.069** (-2.46)	0.709 (0.00)	0.171	- 0.171	0.001
การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)					
ครบถ้วน	- 0.776 (-0.90)	- 5.512 (-0.02)	0.124	- 0.124	0.007
ความสนใจในหลักศาสนา (ความศรัทธา)	0.284 (1.31)	1.536 (0.03)	- 0.045	0.045	- 0.002
ความจำเป็น ในการจ่ายชะกาด	- 0.101 (-0.42)	- 4.813 (-0.07)	0.016	- 0.016	0.000
ประโยชน์ของชะกาด ต่อสวัสดิการของสังคม	- 0.067 (-0.43)	- 0.653 (-0.02)	0.011	- 0.011	0.001
ปัจจัยทางสถาบัน					
ลักษณะการจ่ายชะกาด (กลุ่มอ้างอิง: จ่ายโดยตรง)					
จ่ายโดยอ้อม	0.099 (0.37)	- 2.644 (-0.01)	- 0.016	0.016	- 0.001
ความเชื่อมั่นต่อองค์กร/ บุคคลที่รับเงินชะกาด ไปแจกจ่ายต่อ	0.039 (0.25)	2.215 (0.04)	- 0.006	0.006	- 0.0000

	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่า marginal effect		
	$\ln[\text{Pr}(\text{group}=2)/\text{Pr}(\text{group}=1)]$	$\ln[\text{Pr}(\text{group}=3)/\text{Pr}(\text{group}=1)]$	ผู้จ่ายชะกาด ครบถ้วน	ผู้จ่ายชะกาด ไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
N	402				
LR chi2	462.87				
Prob > chi2	0.0000				
Pseudo R2	0.5522				

หมายเหตุ: ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บคือ ค่าสถิติ z

*** แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 1

** แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 5

* แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 10

ตาราง 4.12 แสดงให้เห็นพฤติกรรมการจ่ายชะกาดของกลุ่มตัวอย่างตามปัจจัยกำหนดต่าง ๆ โดยคอลัมน์ที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยกำหนด ซึ่งเปรียบเทียบความน่าจะเป็นของผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน (กลุ่มที่ 2) กับผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน (กลุ่มที่ 1) ที่พิจารณาจากฐานรายได้ โดยอยู่ในรูปแบบลอการิทึม ในขณะที่คอลัมน์ที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยกำหนด ซึ่งเปรียบเทียบความน่าจะเป็นของผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาด แต่ยังคงจ่ายชะกาด (กลุ่มที่ 3) กับผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน (กลุ่มที่ 1)

การพิจารณาสมการ Multinomial Logit เพื่อใช้การวิเคราะห์ความน่าจะเป็นนั้น จะพิจารณาจากค่า Pseudo R-Square ซึ่งเป็นค่าที่ใช้วัดอำนาจในการอธิบายของตัวแปรต้นทั้งหมด และค่า Chi-Square ที่ได้จากการทดสอบ Likelihood Ratio เพื่อทดสอบความเหมาะสมของสมการ ทั้งนี้ จากค่า Pseudo R-Square และค่า Chi-Square ในตาราง 4.12 สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยกำหนดต่าง ๆ ในสมการประมาณการมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นของพฤติกรรมทางเลือกการจ่ายชะกาด ที่พิจารณาจากฐานรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการประมาณการสมการ Multinomial Logit พบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ต้องจ่ายชะกาดแต่ได้จ่ายชะกาด (กลุ่มที่ 3) กับผู้ที่ต้องจ่ายชะกาดและจ่ายครบถ้วน (กลุ่มที่ 1) แล้ว ไม่พบว่ามีปัจจัยกำหนดตัวใดที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาดของผู้ตอบแบบสอบถาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องจ่ายชะกาด แต่จ่ายไม่ครบถ้วน (กลุ่มที่ 2) กับผู้
ที่จ่ายชะกาดครบถ้วน (กลุ่มที่ 1) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ควรให้พิจารณาเป็นหลักแล้ว พบผลการศึกษาที่น่าสนใจหลาย
ประเด็น ดังนี้ ผู้ที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่ มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมาก จะมีความน่าจะเป็นในการจ่าย
ชะกาดจากฐานรายได้ครบถ้วนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่ม
มากขึ้น ความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.021 โดยเฉลี่ย ในขณะที่ความ
น่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนจะลดลงร้อยละ 0.021 การเพิ่มขึ้นของความน่าจะเป็นตาม
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามจ่ายชะกาดเพื่อทดแทนให้กับสมาชิกใน
ครอบครัวบางคน ที่ยังไม่มีความสามารถในการจ่ายชะกาดก็เป็นได้

นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคเหนือ จะมีแนวโน้มเป็นผู้จ่าย
ชะกาดครบถ้วน เมื่อพิจารณาจากฐานรายได้ มากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคกลาง
เห็นได้จากสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหุ่น (ภาคเหนือ) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ หากพิจารณาจากค่า marginal
effect สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ที่อยู่อาศัยในภาคเหนือจะมีความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วนเพิ่ม
สูงขึ้นร้อยละ 0.19 โดยเฉลี่ย หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนจะลดลงร้อยละ
0.19 โดยเฉลี่ยนั่นเอง

สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น พบว่า ความมั่งคั่งที่เกิดจากมูลค่าทรัพย์สินสุทธิที่เพิ่มขึ้น จะ
ส่งผลในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาดจากฐานรายได้อย่างครบถ้วน
โดยจะเห็นได้ว่า ความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.011 เมื่อทรัพย์สินสุทธิมี
มูลค่าเพิ่มขึ้น แต่จะทำให้ความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามในอัตรา
เดียวกัน ผลการศึกษาที่ได้นี้ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามมีความมั่งคั่งมากขึ้น ก็ย่อม
ต้องจ่ายชะกาดเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นไปตามหลักศาสนบัญญัตินั่นเอง

ในทางตรงกันข้าม กลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกจ้างของบริษัท หน่วยงาน หรือองค์กรภาคเอกชนนั้น มี
แนวโน้มจะเป็นผู้ที่ไม่จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หรืออยู่
ในสถานภาพการทำงานอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ ผู้ที่เป็นลูกจ้างเอกชนนั้น มีความน่าจะเป็นใน
การเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วนน้อยกว่าผู้ไม่ได้ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิง โดยเฉลี่ยถึง
ร้อยละ 0.285 หรือมีความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 0.262 นั่นเอง แม้ว่า
ลูกจ้างในภาคเอกชนจะมีรายรับที่ค่อนข้างแน่นอนในแต่ละเดือน สามารถนำมาใช้ในการคำนวณมูลค่าชะกาด
ที่ควรจะจ่ายได้อย่างชัดเจน แต่ในอีกมุมหนึ่ง การมีรายรับที่แน่นอนนี้ อาจทำให้ลูกจ้างเอกชนตัดสินใจซื้อ

สินค้าและบริการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว รายรับสุทธิจึงน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนจึงลดลง

ในส่วนปัจจัยทางศาสนานั้น พบว่า สำนักคิดเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตอย่างครบถ้วน กล่าวคือ ผู้ที่ยึดถือหลักคำสอนของสำนักคิดซุนนะห์ จะมีความน่าจะเป็นในการเป็นผู้ที่จ่ายชะกาตครบถ้วนเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.103 และมีความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.184 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ยึดถือหลักคำสอนของสำนักคิดอะหะลิยะ

นอกจากสำนักคิดแล้ว ยังมีปัจจัยทางศาสนาอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยกำหนดความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกาตอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น ความถี่ในการจ่ายชะกาต การละหมาดเป็นประจำทุกวัน หรือความเข้าใจในหลักเกณฑ์ในการจ่ายชะกาตที่ถูกต้อง ทั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่จ่ายชะกาตในรอบปีชะกาต 2558 จำนวนรวม 3 ครั้งหรือมากกว่า มีแนวโน้มจะเป็นผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่จ่ายชะกาตเพียง 1 หรือ 2 ครั้งในรอบปีชะกาต โดยจะเห็นได้ว่า สำหรับผู้ที่จ่ายชะกาตบ่อยครั้งนั้น จะเพิ่มความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตครบถ้วนโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.137 และจะลดความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนในอัตราเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่จ่ายชะกาตในจำนวนครั้งที่ต่ำกว่า ผลการศึกษานี้อาจอธิบายได้จากหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าชะกาตที่ควรจ่ายในแต่ละรอบปี บนพื้นฐานของความมั่งคั่ง ทั้งในรูปแบบของกระแสรายได้และทรัพย์สินสุทธิที่บุคคลนั้น ๆ สะสมมาตลอดทั้งปี ซึ่งมีรายละเอียดซับซ้อน จึงทำให้ผู้จ่ายชะกาตหลงลืมได้ง่าย การจ่ายชะกาตเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในความมั่งคั่ง จึงน่าจะช่วยเพิ่มความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตให้ครบถ้วนมากขึ้น

ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่ละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน ซึ่งแสดงถึงความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักศาสนา การเป็นผู้มีความรับผิดชอบ และมีระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต จึงเป็นไปได้ว่า บุคคลเหล่านี้จะมีความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.171 โดยเฉลี่ย นั่นก็คือ จะช่วยลดความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนร้อยละ 0.171 นั่นเอง

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ระดับความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายชะกาตกลับส่งผลกระทบต่อความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตครบถ้วนอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจมากขึ้น ว่าทรัพย์สิน/หนี้สินชนิดใด ควร/ไม่ควรนำมาใช้ในการพิจารณาฐานความมั่งคั่งในรอบปี เพื่อคำนวณมูลค่าชะกาตที่ควรจ่าย จะส่งผลทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตครบถ้วนลดลง และ

ส่งผลทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนเพิ่มขึ้นในอัตราที่เท่ากัน คือร้อยละ 0.010 ซึ่งเป็นไปได้ว่า ผู้มีความเข้าใจในหลักการคำนวณความมั่งคั่งและมูลค่าชะกาดเป็นอย่างดีนั้น จะสามารถหาช่องทางเพื่อหลีกเลี่ยงการสะสมความมั่งคั่งที่จะนำไปสู่การจ่ายชะกาดได้ง่ายกว่าบุคคลกลุ่มอื่น ๆ จึงมีแนวโน้มในการเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วนลดลง เหมือนดังเช่นกรณีของการจ่ายภาษีโดยทั่วไปนั่นเอง

4.2.2 พฤติกรรมการจ่ายชะกาดจากฐานทรัพย์สินสุทธิ

เช่นเดียวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายชะกาด โดยพิจารณาจากฐานรายได้ การวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายชะกาดของมุสลิมไทย เมื่อพิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ สามารถแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม และมีผลการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาด ดังแสดงไว้ในตาราง 4.13

ตาราง 4.13 ผลการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาดจากฐานทรัพย์สินสุทธิ

	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่า marginal effect		
	$\ln[\text{Pr}(\text{group}=2)/\text{Pr}(\text{group}=1)]$	$\ln[\text{Pr}(\text{group}=3)/\text{Pr}(\text{group}=1)]$	ผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน	ผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน	ผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาด
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ค่าคงที่	-2.466 (-0.85)	691.173 (0.20)			
ปัจจัยด้านประชากร					
อายุ	-0.037** (-2.13)	-0.001 (0.00)	0.003	-0.003	0.000
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	-0.144 (-1.46)	-0.874 (-0.01)	0.012	-0.012	-0.000
เพศ (กลุ่มอ้างอิง: หญิง)					
ชาย	0.094 (0.23)	2.254 (0.01)	-0.008	0.008	0.000
ภูมิภาคที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง: ภาคกลาง)					
ภาคเหนือ	-1.510** (-2.23)	0.760 (0.00)	0.105	-0.110	0.005
ภาคใต้	0.533 (0.95)	-10.429 (-0.02)	-0.042	0.060	-0.017
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม					
จำนวนปีการศึกษาสูงสุด (สายสามัญ)	-0.056 (-0.90)	0.242 (0.01)	0.005	-0.005	0.000

	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่า marginal effect		
	ln[Pr(group=2)/	ln[Pr(group=3)/	ผู้จ่ายชะกาด	ผู้จ่ายชะกาด	ผู้ไม่ต้อง
	Pr(group=1)]	Pr(group=1)]	ครบถ้วน	ไม่ครบถ้วน	จ่ายชะกาด
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ln(รายได้)	0.047 (0.79)	-0.419 (-0.01)	-0.004	0.004	-0.000
ln(ทรัพย์สินสุทธิ)	0.404** (2.31)	-58.091 (-0.23)	-0.030	0.033	-0.003
สถานภาพการทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ)					
นายจ้าง	-1.081 (-1.37)	-7.366 (-0.02)	0.102	-0.099	-0.003
ทำธุรกิจส่วนตัว ไม่มีลูกจ้าง	-0.929 (-1.28)	-3.239 (-0.01)	0.088	-0.088	-0.001
ช่วยธุรกิจในครัวเรือน	-2.044 (-1.58)	-2.683 (0.00)	0.156	-0.156	-0.000
ลูกจ้างรัฐบาล	-0.635 (-0.78)	-3.224 (-0.01)	0.063	-0.063	-0.001
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	0.509 (0.58)	-9.874 (-0.01)	-0.052	0.056	-0.004
ลูกจ้างเอกชน	-1.010 (-1.16)	-6.990 (-0.02)	0.096	-0.094	-0.002
อิหม่าม/ครูสอนศาสนา	-17.768 (0.00)	-16.792 (-0.03)	0.233	-0.209	-0.024
ปัจจัยด้านศาสนา					
หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่ยึดถือเป็นหลัก (กลุ่มอ้างอิง: ทะนะฟีย)					
ชาฟีอี	-0.306 (-0.47)	8.408 (0.02)	0.020	-0.027	0.007
ฮัมบาลี	-17.946 (0.00)	-646.468 (0.00)	0.330	-0.156	-0.173
ซุนนะห์	-1.261 (-1.42)	-10.627 (-0.02)	0.117	-0.087	-0.030
ไม่มีสังกัด	2.396 (1.39)	25.227 (0.00)	-0.267	0.182	0.085
จำนวนครั้งในการจ่ายชะกาด (กลุ่มอ้างอิง: จ่าย 1 ครั้ง)					
จ่าย 2 ครั้ง	-0.762 (-1.26)	13.610 (0.03)	0.017	-0.064	0.048

	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่า marginal effect		
	ln[Pr(group=2)/	ln[Pr(group=3)/	ผู้จ่ายชะกาด	ผู้จ่ายชะกาด	ผู้ไม่ต้อง
	Pr(group=1)]	Pr(group=1)]	ครบถ้วน	ไม่ครบถ้วน	จ่ายชะกาด
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
จ่าย 3 ครั้งขึ้นไป	-0.012 (-0.02)	-6.425 (-0.03)	0.001	-0.001	-0.000
คะแนนความเข้าใจ ในการจ่ายชะกาด	0.050 (1.33)	0.519 (0.02)	-0.004	0.004	0.000
การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)					
ครบถ้วน	-1.415** (-2.41)	3.071 (0.01)	0.116	-0.117	0.000
การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)					
ครบถ้วน	1.271 (1.05)	-11.913 (-0.01)	-0.104	0.105	-0.001
ความสนใจในหลักศาสนา (ความศรัทธา)	0.053 (0.18)	0.006 (0.00)	-0.004	0.004	0.000
ความจำเป็น ในการจ่ายชะกาด	0.023 (0.08)	-0.912 (-0.01)	-0.002	0.002	-0.000
ประโยชน์ของชะกาด ต่อสวัสดิการของสังคม	-0.101 (-0.44)	0.351 (0.00)	0.008	-0.008	0.000
ปัจจัยทางสถาบัน					
ลักษณะการจ่ายชะกาด (กลุ่มอ้างอิง: จ่ายโดยตรง)					
จ่ายโดยอ้อม	0.194 (0.48)	-0.454 (0.00)	-0.016	0.016	-0.000
ความเชื่อมั่นต่อองค์กร/ บุคคลที่รับเงินชะกาด ไปแจกจ่ายต่อ	-0.175 (-0.76)	1.190 (0.02)	0.014	-0.014	0.000
N	402				
LR chi2	595.56				
Prob > chi2	0.0000				
Pseudo R2	0.7451				

หมายเหตุ: ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บคือ ค่าสถิติ z

*** แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 1

** แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 5

* แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 10

คอลัมน์ที่ 1 และ 2 ในตาราง 4.13 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยกำหนดต่าง ๆ ซึ่งแสดงความเป็นของผู้ที่ต้องจ่ายชะกาต แต่จ่ายไม่ครบถ้วน (กลุ่มที่ 2) และความเป็นของผู้ที่ไม่ต้องจ่ายชะกาต แต่ได้จ่ายชะกาต (กลุ่มที่ 3) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มฐาน ได้แก่ ผู้ตอบแบบสอบถามที่จ่ายชะกาตครบถ้วน (กลุ่มที่ 1) ตามลำดับ โดยพิจารณาความมั่งคั่งจากฐานทรัพย์สินสุทธิเป็นหลัก

เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของสมการประมาณการด้วยค่า Pseudo R-Square ซึ่งเท่ากับ 0.745 และค่า Chi-Square จากการทดสอบ Likelihood Ratio สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยกำหนดต่าง ๆ ในสมการประมาณการมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์ความเป็นของพฤติกรรมกาจ่ายชะกาต เมื่อพิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ค่าสัมประสิทธิ์และค่า marginal effect ของปัจจัยกำหนดแต่ละตัวที่ได้จากการประมาณการสมการ Multinomial Logit ชี้ให้เห็นว่า ความเป็นระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ต้องจ่ายชะกาต เนื่องจากมีทรัพย์สินสุทธิต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนนั้น ไม่สามารถอธิบายได้จากปัจจัยกำหนดต่าง ๆ ในสมการ ในทางตรงกันข้าม พบว่า มีปัจจัยกำหนดจำนวนหนึ่งที่สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่จ่ายชะกาตครบถ้วน เปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ในตาราง 4.13 แสดงให้เห็นว่า อายุเป็นปัจจัยทางประชากรที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากขึ้น จะมีความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.003 และมีความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนลดลงในอัตราเดียวกันโดยเฉลี่ย ทั้งนี้ ผู้ที่มีอายุมากขึ้น น่าจะมีความมั่นคงในชีวิตครอบครัวและหน้าที่การงาน สูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อย จึงมีแนวโน้มในการเป็นผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนมากขึ้น

สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ในตาราง 4.12 ที่พิจารณาการจ่ายชะกาตความมั่งคั่งจากฐานรายได้ เมื่อวิเคราะห์ความเป็นของพฤติกรรมกาจ่ายชะกาต โดยพิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิแล้ว พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหุ่น (ภาคเหนือ) มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน นั่นคือ ผู้อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคเหนือมีแนวโน้มจะเป็นผู้ที่จ่ายชะกาตครบถ้วนมากกว่าผู้อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคกลางโดยเปรียบเทียบ ทั้งนี้ จะทำให้ความเป็นในการจ่ายชะกาตครบถ้วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 0.105 ในขณะเดียวกัน ก็ช่วยลดความเป็นในการจ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนถึงร้อยละ 0.110 โดยเฉลี่ย

ในทำนองเดียวกัน ผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากการละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุก ก็พบว่า มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายซะกาตจากฐานทรัพย์สินสุทธิเช่นเดียวกัน ค่า marginal effect แสดงให้เห็นว่า ความน่าจะเป็นในการจ่ายซะกาตครบถ้วนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.116 ซึ่งเป็นไปในทิศทางตรงข้ามกับความน่าจะเป็นในการจ่ายซะกาตไม่ครบถ้วนที่จะลดลงร้อยละ 0.117 เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามละหมาดอย่างครบถ้วน

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าทรัพย์สินหักด้วยหนี้สินของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลในทางบวกต่อความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายซะกาตอย่างครบถ้วน เมื่อพิจารณาจากฐานรายได้แล้ว กลับพบว่า ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลในทางลบกับความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายซะกาตอย่างครบถ้วน เมื่อพิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากค่าสัมประสิทธิ์ในคอลัมน์ที่ 1 ที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญนั่นเอง โดยการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าทรัพย์สินสุทธิที่เพิ่มสูงขึ้น จะทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายซะกาตครบถ้วนลดลงร้อยละ 0.030 แต่กลับทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายซะกาตไม่ครบถ้วนเพิ่มขึ้นในอัตราใกล้เคียงกัน คือเท่ากับร้อยละ 0.033 ความไม่สอดคล้องระหว่างผลการศึกษาใน 2 กรณีนี้ อาจเกิดจากความคลาดเคลื่อนของข้อมูลทรัพย์สินสุทธิก็เป็นได้

4.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าซะกาต

จากการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายซะกาต ทั้งในกรณีที่พิจารณาจากฐานรายได้ และพิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ จะเห็นได้ว่า มีปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปัจจัยทางศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อการพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายซะกาตของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนที่ 2 ของ Two-Part Model นี้ จึงเป็นการศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อวิเคราะห์ว่า ความแตกต่างระหว่างมูลค่าซะกาตที่กลุ่มตัวอย่างได้จ่ายออกไปจริงในช่วงปีซะกาต 2558 และมูลค่าซะกาตที่ควรจะจ่ายนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยกำหนดอื่น ๆ หรือไม่ มากน้อยเพียงไร

ทั้งนี้ จะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 กรณี ตามรูปแบบของความมั่งคั่ง ได้แก่ ความมั่งคั่งจากฐานรายได้ และความมั่งคั่งจากฐานทรัพย์สิน โดยในแต่ละกรณี จะจำแนกการศึกษามูลค่าซะกาตออกเป็น 3 กลุ่ม ตามพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายซะกาตของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ผู้จ่ายซะกาตครบถ้วน 2) ผู้จ่ายซะกาตไม่ครบถ้วน 3) ผู้ไม่ต้องจ่ายซะกาต แต่กลับจ่ายซะกาต

ผลการประมาณการสมการ 3.3 ด้วยวิธี Ordinary Least Square โดยการใช้การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าเงิน
 ษะกาดที่ผู้ตอบแบบสอบถามจ่ายเกินกว่า/ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเท่ากับร้อยละ 2.5 ของรายได้/ทรัพย์สินสุทธิ
 ของบุคคลนั้น เป็นตัวแปรต้น ได้แสดงไว้ในตาราง 4.14

ตาราง 4.14 ผลการวิเคราะห์การถดถอย

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ษะกาด ครบถ้วน (1)	ผู้จ่าย ษะกาด ไม่ครบถ้วน (2)	ผู้ไม่ต้อง จ่ายษะกาด (3)	ผู้จ่าย ษะกาด ครบถ้วน (4)	ผู้จ่าย ษะกาด ไม่ครบถ้วน (5)	ผู้ไม่ต้องจ่าย ษะกาด (6)
ค่าคงที่	-3.640 (-1.26)	-8.934*** (-5.79)	6.347** (2.27)	4.167 (1.06)	-6.924 (-1.78)	7.562*** (4.80)
ปัจจัยด้านประชากร						
อายุ	0.004 (0.29)	-0.013* (-1.81)	-0.004 (-0.16)	-0.050** (-2.07)	0.004 (0.18)	0.021** (2.17)
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	-0.020 (-0.29)	-0.049 (-1.33)	0.086 (0.66)	0.082 (0.69)	0.073 (0.52)	0.131** (2.37)
เพศ (กลุ่มอ้างอิง: หญิง)						
ชาย	-0.533 (-1.40)	-0.106 (-0.53)	-0.091 (-0.10)	-0.612 (-0.92)	0.575 (0.80)	-0.275 (-0.81)
สถานภาพสมรส (กลุ่มอ้างอิง: โสด)						
สมรส	0.788 (1.51)	-0.080 (-0.29)	-0.180 (-0.18)	1.640* (1.95)	-1.883 (-1.50)	0.859* (1.96)
ม่าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	0.852 (1.36)	-0.166 (-0.38)	-2.141* (-1.71)	1.178 (1.14)	-1.010 (-0.73)	-0.415 (-0.63)
ภูมิภาคที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง: ภาคกลาง)						
ภาคเหนือ	-0.499 (-1.18)	0.165 (0.73)	0.418 (0.35)	-0.508 (-0.75)	-0.0659 (-0.08)	0.401 (0.97)
ภาคใต้	-0.326 (-0.78)	-0.478** (-2.42)	-0.488 (-0.52)	-0.150 (-0.19)	0.039 (0.05)	0.009 (0.03)
ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง: ผู้อยู่อาศัย)						
หัวหน้าครัวเรือน	-0.368 (-0.34)	0.960 (1.29)	0.368 (0.25)	-1.748 (-1.27)	0.819 (0.41)	-2.479* (-1.96)
สามี/ภรรยา	-0.994 (-0.85)	1.002 (1.35)	0.0713 (0.05)	-2.835* (-1.81)	1.227 (0.63)	-2.830** (-2.16)

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน (1)	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน (2)	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะกาด (3)	ผู้จ่าย ชะกาด ครบถ้วน (4)	ผู้จ่าย ชะกาด ไม่ครบถ้วน (5)	ผู้ไม่ต้องจ่าย ชะกาด (6)
บุตร/หลาน	-1.035 (-0.91)	1.226 (1.68)	-0.639 (-0.41)	-2.900** (-2.06)	0.241 (0.13)	-1.666 (-1.30)
บิดามารดา		1.445 (1.56)	-3.729* (-1.77)	-1.683 (-0.66)	-3.611 (-1.37)	-3.206** (-2.16)
พี่น้อง ญาติอื่นๆ	-0.367 (-0.24)	0.449 (0.58)	-0.484 (-0.20)	-0.193 (-0.08)	0.0916 (0.03)	-2.399 (-1.65)
<u>ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ</u>						
จำนวนปีการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (สามัญ)	0.074 (1.51)	0.017 (0.71)	-0.055 (-0.71)	0.008 (0.11)	-0.037 (-0.32)	-0.062* (-1.77)
ln(รายได้)	0.835*** (4.54)	1.168*** (13.01)	-0.00203 (-0.03)	0.356*** (4.03)	-0.0451 (-0.33)	0.103** (2.19)
ln(ทรัพย์สินสุทธิ)	0.008 (0.34)	-0.021* (-1.94)	-0.015 (-0.28)	0.474* (1.89)	1.292*** (6.07)	-0.054** (-2.56)
<u>สถานภาพการทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ)</u>						
นายจ้าง	0.108 (0.20)	0.161 (0.47)	-0.028 (-0.03)	-2.752** (-2.43)	-0.071 (-0.05)	0.464 (1.06)
ทำธุรกิจส่วนตัว ไม่มีลูกจ้าง	0.252 (0.49)	0.205 (0.63)	-0.101 (-0.10)	-2.190** (-2.23)	0.207 (0.17)	-0.385 (-0.89)
ช่วยธุรกิจในครัวเรือน	0.385 (0.49)	0.108 (0.23)	-0.412 (-0.27)	-1.618 (-1.22)	0.010 (0.01)	-0.267 (-0.41)
ลูกจ้างรัฐบาล	-0.111 (-0.22)	0.168 (0.52)	0.587 (0.40)	-2.352** (-2.17)	-0.968 (-0.84)	0.251 (0.60)
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	-0.841 (-1.21)	-0.224 (-0.56)	-0.508 (-0.36)	-2.632* (-1.96)	-0.664 (-0.55)	-0.593 (-0.83)
ลูกจ้างเอกชน	-0.806 (-1.22)	-0.179 (-0.54)	-1.249 (-0.90)	-3.542*** (-3.05)	0.166 (0.13)	-0.513 (-1.05)
อิหม่าม/ครูสอนศาสนา	0.728 (0.73)	0.843 (1.15)	-0.428 (-0.22)	-1.571 (-0.97)		0.807 (0.96)

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้อง	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องจ่าย
	ชะกาด	ชะกาด	จ่ายชะกาด	ชะกาด	ชะกาด	ชะกาด
	ครบถ้วน	ไม่ครบถ้วน		ครบถ้วน	ไม่ครบถ้วน	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ปัจจัยด้านศาสนา						
ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ(ศาสนา) (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคยเรียน)						
อิสลามศึกษาตอนต้น	-0.309 (-0.77)	-0.138 (-0.75)	0.624 (0.65)	-1.538** (-2.55)	0.294 (0.29)	0.192 (0.58)
อิสลามศึกษาตอนกลาง	-0.341 (-0.61)	0.229 (0.96)	1.996 (1.41)	-0.407 (-0.45)	0.202 (0.15)	-0.393 (-0.89)
อิสลามศึกษาตอนปลาย หรือสูงกว่า	-0.157 (-0.30)	-0.547** (-2.38)	1.892 (1.37)	-1.014 (-1.18)	-0.238 (-0.17)	0.285 (0.74)
ศึกษาแบบไม่เป็นทางการ	-0.901 (-1.55)	-0.148 (-0.50)	3.348* (1.78)	-1.964** (-2.13)	2.226 (1.39)	-0.122 (-0.21)
หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่ยึดถือเป็นหลัก (กลุ่มอ้างอิง: หนะนะฟี)						
ชาฟีอี	-0.130 (-0.30)	0.684*** (3.15)	0.488 (0.45)	-0.390 (-0.59)	0.763 (0.76)	0.402 (1.00)
ฮัมบาลี		1.498** (2.14)				-0.865 (-0.66)
ซุนนะห์	-0.571 (-1.03)	0.061 (0.22)	1.086 (0.73)	-0.021 (-0.02)	-0.731 (-0.67)	1.224** (2.12)
ไม่มีสังกัด		-1.578** (-2.28)	-0.569 (-0.26)		0.104 (0.05)	
จำนวนครั้งในการจ่ายชะกาด(กลุ่มอ้างอิง: จ่าย 1 ครั้ง)						
จ่าย 2 ครั้ง	0.0805 (0.21)	-0.440** (-2.02)	0.884 (0.82)	0.0692 (0.12)	0.511 (0.59)	0.992** (2.46)
จ่าย 3 ครั้งขึ้นไป	0.275 (0.84)	-0.218 (-1.04)	0.723 (0.93)	0.976 (1.65)	0.225 (0.24)	0.851*** (3.02)
คะแนนความเข้าใจในการจ่ายชะกาด	-0.026 (-0.94)	-0.019 (-1.44)	-0.035 (-0.66)	-0.006 (-0.16)	-0.023 (-0.47)	-0.026 (-1.32)
การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)						
ครบถ้วน	0.127 (0.29)	-0.278 (-1.49)	0.638 (0.57)	0.639 (0.85)	-0.336 (-0.42)	0.245 (0.71)
การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)						
ครบถ้วน	0.0795 (0.08)	1.053*** (2.85)	-1.131 (-0.87)	0.470 (0.42)	0.000 (0.00)	-0.342 (-0.62)

	พิจารณาจากฐานรายได้			พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ		
	ผู้จ่าย ชะภาต ครบถ้วน (1)	ผู้จ่าย ชะภาต ไม่ครบถ้วน (2)	ผู้ไม่ต้อง จ่ายชะภาต (3)	ผู้จ่าย ชะภาต ครบถ้วน (4)	ผู้จ่าย ชะภาต ไม่ครบถ้วน (5)	ผู้ไม่ต้องจ่าย ชะภาต (6)
ความสนใจในหลักศาสนา (ความศรัทธา)	-0.0823 (-0.38)	0.0965 (0.90)	-0.166 (-0.35)	-0.0684 (-0.18)	0.108 (0.32)	0.101 (0.56)
ความจำเป็นในการจ่ายชะภาต	0.351 (1.60)	0.246 (1.49)	0.731 (1.67)	-0.170 (-0.53)	0.0448 (0.13)	0.274 (1.35)
ประโยชน์ของชะภาตต่อสวัสดิการของสังคม	-0.0894 (-0.61)	-0.0830 (-0.94)	-0.730** (-2.31)	0.0136 (0.06)	-0.114 (-0.32)	-0.119 (-1.02)
ปัจจัยทางสถาบัน						
ลักษณะการจ่ายชะภาต (กลุ่มอ้างอิง: จ่ายโดยตรง)						
จ่ายโดยอ้อม	0.311 (1.20)	0.154 (1.24)	0.352 (0.51)	-0.279 (-0.62)	0.840 (1.43)	-0.132 (-0.63)
ความเชื่อมั่นต่อองค์กร/บุคคลที่รับเงินชะภาต	0.297** (1.99)	-0.003 (-0.04)	0.814 (1.67)	0.191 (0.67)	-0.383 (-1.48)	-0.023 (-0.20)
ไปแจกจ่ายต่อ						
N	150	134	66	102	49	160
adj. R-sq	0.215	0.686	0.124	0.344	0.767	0.350

หมายเหตุ: ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บคือ ค่าสถิติ t

*** แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 1

** แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 5

* แทนความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 10

เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของสมการประมาณการทั้ง 6 สมการ จำแนกตามรูปแบบความมั่งคั่ง และพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะภาต จากค่า Adjusted R-Square ซึ่งอยู่ระหว่าง 0.124-0.767 แล้ว จะเห็นได้ว่า ปัจจัยกำหนดต่าง ๆ สามารถใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าชะภาตที่ผู้ตอบแบบสอบถาม จ่ายเกินกว่า/ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ควรจ่ายได้ในระดับปานกลางถึงดี

4.3.1 มูลค่าชะภาต พิจารณาจากฐานรายได้

ในส่วนนี้ จะเป็นการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อมูลค่าชะภาตในรอบปีชะภาต 2558 ที่กลุ่ม ตัวอย่างจ่ายเกินกว่า/น้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้ หากบุคคลมีรายได้ทั้งปีสูงกว่าพิกัดขั้นต่ำ (นิศอบ) แล้ว ต้องจ่ายชะภาตเป็นมูลค่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้ทั้งหมดนั่นเอง โดยจะแบ่งพิจารณาออกเป็น 3 กลุ่ม ตามพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะภาต ดังนี้

1. กลุ่มผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน

ในกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อปีเกินกว่านิศอบ และจ่ายชะกาดเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้ทั้งหมดนั้น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ ส่งผลทางบวกต่อมูลค่าชะกาดที่จ่ายเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะยิ่งส่งผลทำให้บุคคลนั้น ๆ ยินดีจะจ่ายชะกาดเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอีกร้อยละ 0.84

ในทำนองเดียวกัน พบว่า ความน่าเชื่อถือขององค์กรหรือบุคคล ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้จ่ายและผู้รับชะกาด มีอิทธิพลในทางบวกต่อมูลค่าชะกาดอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นต่อองค์กร/บุคคลที่เป็นผู้รับชะกาดเพื่อนำไปแจกจ่ายให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายเพิ่มขึ้น 1 คะแนนแล้ว ก็มีแนวโน้มจะเพิ่มมูลค่าเงินชะกาดที่จ่ายเกินอีกร้อยละ 29.70 จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางสถาบันมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจจ่ายชะกาดของกลุ่มตัวอย่าง จึงเป็นปัจจัยที่ควรให้ความสำคัญในการวางแผนทางสำหรับการบริหารจัดการชะกาดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

2. กลุ่มผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน

สำหรับผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อปีเกินนิศอบ แต่จ่ายชะกาดในอัตราต่ำกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษนั้น พบว่า ปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยทางศาสนา ล้วนมีบทบาทในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าชะกาดที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายต่ำกว่าเกณฑ์ แต่เป็นไปในทิศทางแตกต่างกัน ดังนี้

ในกลุ่มที่จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนเหล่านี้ หากบุคคลดังกล่าวมีอายุมากขึ้น 1 ปี จะทำให้มูลค่าชะกาดที่จ่ายต่ำกว่าเกณฑ์ หรือที่จ่ายขาดไปนั้น ลดลงร้อยละ 1.3 เช่นเดียวกับผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคใต้ ที่มีแนวโน้มจะมีมูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดลดลงถึงร้อยละ 47.8 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อยู่อาศัยในภาคกลาง

ส่วนปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นปัจจัยกำหนดมูลค่าชะกาดที่สำคัญ ได้แก่ มูลค่าทรัพย์สินสุทธิ โดยค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า เมื่อมูลค่าทรัพย์สินสุทธิของผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลทำมูลค่าการจ่ายชะกาดจากฐานรายได้ที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ควรจะจ่ายลดลงร้อยละ 0.02 ในทางกลับกัน พบว่า เมื่อรายได้ทั้งหมดของผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้บุคคลเหล่านี้มี

แนวโน้มจะลดมูลค่าชะกาดที่จ่ายออกไปอีกร้อยละ 1.17 ส่งผลให้มูลค่าชะกาดที่ต่ำกว่าเกณฑ์นั้นเพิ่มสูงขึ้นไปอีก

นอกจากนี้ ระดับการศึกษาในสายศาสนา และหลักคำสอนของสำนักคิดที่แตกต่างกัน ก็ส่งผลกระทบต่อมูลค่าการจ่ายชะกาดของผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย กล่าวคือ หากกลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานความรู้ทางศาสนาถึงระดับอิสลามศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่าแล้ว จะทำให้มูลค่าชะกาดที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายขาดลดลงถึงร้อยละ 54.7 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ไม่เคยศึกษาในสายศาสนาเลย และหากผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้ยึดถือคำสอนของสำนักคิดใดเป็นหลักในการปฏิบัติ ก็จะมีแนวโน้มจะจ่ายชะกาดในส่วนที่ขาดเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 157.8 ตรงกันข้ามกับผู้ที่ยึดหลักคำสอนของสำนักคิดชาฟีอีและสำนักคิดฮัมบาลีย์ ซึ่งมีแนวโน้มจะลดมูลค่าการจ่ายชะกาดลง ทำให้ส่วนแตกต่างระหว่างมูลค่าชะกาดที่ผู้ตอบแบบสอบถามจ่ายออกไปจริงและมูลค่าชะกาดที่ควรจ่ายตามเกณฑ์ ยิ่งเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 68.4 และร้อยละ 149.8 ตามลำดับเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิง ได้แก่ ผู้ที่ยึดหลักคำสอนของสำนักคิดหะนะฟี

ปัจจัยทางศาสนาที่น่าสนใจอีกปัจจัยหนึ่งคือ ความถี่ในการจ่ายชะกาด ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนนี้ หากเป็นผู้ที่จ่ายชะกาดมากกว่า 1 ครั้งต่อปี จะช่วยลดมูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากมีการจ่ายชะกาด 2 ครั้งต่อปี จะทำให้มูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดไปนั้นลดลงร้อยละ 44.0 อย่างไรก็ดี สำหรับกลุ่มผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนนี้ หากเป็นผู้ที่ถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี จะมีแนวโน้มในการจ่ายชะกาดต่ำกว่าเกณฑ์คิดเป็นมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 105.3

3. กลุ่มผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาด

กลุ่มผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาด หมายถึง ผู้ที่มีรายได้ทั้งปีต่ำกว่าพิกัดขั้นต่ำ (นิศอบ) ซึ่งโดยหลักการแล้ว ไม่จำเป็นต้องจ่ายชะกาด แต่กลับจ่ายชะกาดในรอบปีชะกาด 2558 จึงถือได้ว่าเป็นผู้ที่จ่ายชะกาดเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ในกรณีนี้เท่ากับ 0 บาท) ผลการศึกษาในคอลัมน์ที่ 3 ตารางที่ 4.14 แสดงให้เห็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่านิศอบที่มีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหลักศาสนาโดยผ่านช่องทางแบบไม่เป็นทางการ หรือศึกษาด้วยตนเอง เป็นผู้ที่มีแนวโน้มจะยิ่งจ่ายชะกาดสูงขึ้นกว่าเกณฑ์ที่ควรจ่ายถึงร้อยละ 334.80 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ไม่เคยศึกษาทางศาสนาแต่อย่างใด เนื่องมาจากบุคคลเหล่านี้มีความกระตือรือร้นในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักศาสนา แต่ยังไม่ได้รับความเข้าใจที่ถูกต้องก็เป็นได้

ในทางตรงกันข้าม พบว่า ในกลุ่มผู้ที่ไม่ต้องจ่ายชะกาดเหล่านี้ หากเป็นผู้ที่มีความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ เป็นม่าย หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส เมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีสถานภาพโสดแล้ว จะลดมูลค่าการจ่ายชะกาดส่วนเกินลงร้อยละ 214.1 และสำหรับผู้ที่เป็นบิดาหรือมารดาของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นผู้สูงอายุ และความสามารถในการทำงานหารายได้ที่ลดลงนั้น มีแนวโน้มที่จะลดการจ่ายชะกาดส่วนเกินลงถึงร้อยละ 372.9 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนโดยไม่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับหัวหน้าครัวเรือน ทั้งนี้ หากบุคคลดังกล่าวยังเห็นว่าเงินชะกาดที่จ่ายออกเป็นประโยชน์ในการช่วยเพิ่มสวัสดิการของประชาชนในสังคม และเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการลดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมแล้ว อาจทำให้บุคคลนั้น ๆ ลดมูลค่าชะกาดส่วนเกินลง เนื่องจากเห็นว่า ยังมีบุคคลอื่น ๆ ในสังคมอีกจำนวนมากที่มีความมั่งคั่งสูงกว่าตน และน่าจะเป็นผู้จ่ายชะกาดเพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคมมุสลิม

4.3.2 มูลค่าเงินชะกาด พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ

การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อมูลค่าชะกาดในรอบปีชะกาด 2558 ที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายเกินกว่า/น้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดในส่วนนี้ จะพิจารณาจากทรัพย์สินสุทธิของกลุ่มตัวอย่าง หากบุคคลใดมีทรัพย์สินสุทธิทั้งปีสูงกว่าพิกัดขั้นต่ำ (นิศอบ) แล้ว ต้องจ่ายชะกาดเป็นมูลค่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 2.5 ของทรัพย์สินสุทธิทั้งหมด แต่หากมีทรัพย์สินต่ำกว่านิศอบแล้ว ไม่ต้องเป็นผู้จ่ายชะกาดแต่อย่างใด

1. กลุ่มผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เมื่อพิจารณาการจ่ายชะกาดจากทรัพย์สินสุทธิแล้ว ผู้ที่จ่ายชะกาดครบถ้วนที่มีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปี จะมีมูลค่าชะกาดที่จ่ายเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดลดลงร้อยละ 5 อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือนก็เป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญเช่นกัน ตาราง 4.14 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหัวหน้าครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็น สามี/ภรรยา หรือบุตร/หลาน จะจ่ายชะกาดที่เกินกว่าเกณฑ์ในอัตราที่ลดลงร้อยละ 283.5 และร้อยละ 290.0 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อยู่อาศัยทั่วไปที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับหัวหน้าครัวเรือน

ในทำนองเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนายจ้าง ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นลูกจ้างรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชน ก็มีแนวโน้มจะลดมูลค่าชะกาดที่จ่ายเกินในอัตราร้อยละ 275.2 ร้อยละ 219.0 ร้อยละ 235.2 ร้อยละ 263.2 และร้อยละ 354.2 ตามลำดับ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ยังคงมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุคคลอื่น ๆ จึงเกิดการเรียนรู้ที่จะจ่ายชะกาดตามแนวปฏิบัติที่เป็นอยู่ในสังคม ประกอบกับฐานความมั่งคั่งที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ส่วนปัจจัยทางศาสนานั้น พบว่า การศึกษาในสายศาสนา แม้จะเป็นเพียงการศึกษาในระดับอิสลาม ศึกษาตอนต้น หรือการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ แต่ก็น่าจะช่วยสนับสนุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนของศาสนาให้ดียิ่งขึ้น จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างลดมูลค่าชะกาดส่วนเกินได้อย่างมีนัยสำคัญถึงร้อยละ 153.8 และร้อยละ 196.4 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ไม่เคยศึกษาในสายศาสนาแต่อย่างใด

ตรงกันข้ามกับผู้ตอบแบบสอบถามที่สมรสแล้ว ที่มีแนวโน้มในการจ่ายชะกาดเกินกว่าร้อยละ 2.5 ของทรัพย์สินสุทธิในอัตราที่สูงขึ้น ซึ่งอาจเนื่องมาจากการจ่ายชะกาดแทนสมาชิกในครัวเรือนคนอื่น ๆ ด้วย แตกต่างจากผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพโสดอย่างมีนัยสำคัญ

ทั้งนี้ หากบุคคลมีรายได้ หรือทรัพย์สินสุทธิเพิ่มสูงขึ้นแล้ว ก็จะจ่ายชะกาดส่วนเกินเพิ่มขึ้นไปอีก กล่าวคือ เมื่อรายได้ หรือทรัพย์สินสุทธิในรอบปีเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 มูลค่าการจ่ายชะกาดส่วนเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.36 และร้อยละ 0.47 ตามลำดับ

2. กลุ่มผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน

สำหรับผู้ที่ไม่พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิแล้ว เป็นผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนนั้น มีปัจจัยกำหนดเพียงปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อมูลค่าการจ่ายชะกาด ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธินั่นเอง ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่า เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามมีมูลค่าทรัพย์สินสุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 กลับจะยังทำให้มูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดเพิ่มมากขึ้นอีกร้อยละ 1.29

3. กลุ่มผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาด

ปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยทางศาสนา ล้วนมีอิทธิพลที่แตกต่างกันต่อมูลค่าชะกาดของผู้ที่ตามหลักการแล้วไม่มีความจำเป็นต้องจ่ายชะกาด เนื่องจากมีทรัพย์สินสุทธิต่ำกว่านิศอบ โดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

ในกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ต้องจ่ายชะกาดนั้น หากผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นอีก 1 คน หรือเป็นผู้สมรสแล้ว จะส่งผลให้มูลค่าชะกาดส่วนเกินเพิ่มมากยิ่งขึ้นร้อยละ 2.1 ร้อยละ 13.1 และร้อยละ 85.9 ตามลำดับ โดยบุคคลเมื่อมีอายุมากขึ้น น่าจะมีความเคร่งครัดในการจ่ายชะกาดให้ถูกต้องตามหลักศาสนามากยิ่งขึ้น จึงมีแนวโน้มที่จะจ่ายชะกาดมากขึ้น ในขณะที่หากเป็นผู้ที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่ มีจำนวนสมาชิกมาก หรือเป็นผู้สมรสแล้ว อาจจะช่วยจ่ายชะกาดแทน

สมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้เป็นผู้จ่ายชะภาคเอง จึงเพิ่มมูลค่าชะภาคส่วนที่มากกว่าเกณฑ์นี้ ให้มากกว่าเกณฑ์ยิ่งขึ้น

ตรงกันข้ามกับความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน ที่พบว่า หากผู้ตอบแบบสอบถามเป็นหัวหน้าครัวเรือน สามี/ภรรยา หรือบิดา/มารดาของหัวหน้าครัวเรือนแล้ว จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าชะภาคส่วนเกินที่พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ ลดน้อยลง โดยค่าสัมประสิทธิ์ในคอลัมน์ที่ 6 แสดงให้เห็นว่า จะทำให้บุคคลเหล่านี้ลดการจ่ายชะภาคส่วนเกินลงร้อยละ 247.9 ร้อยละ 283 และร้อยละ 320.6 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อยู่อาศัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับหัวหน้าครัวเรือน

สำหรับอิทธิพลของการเพิ่มขึ้นของระดับรายได้ในกลุ่มที่ 3 นี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาในกลุ่มที่ 1 โดยพบว่า เมื่อบุคคลมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้จ่ายชะภาคส่วนเกินเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.10 แต่ในขณะเดียวกัน กลับพบว่า เมื่อบุคคลมีทรัพย์สินสุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้บุคคลนั้นลดการจ่ายชะภาคส่วนเกินลงร้อยละ 0.05 เช่นเดียวกับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยวัดจากจำนวนปีการศึกษาที่เพิ่มขึ้น ที่พบว่ามีแนวโน้มจะจ่ายมูลค่าชะภาคส่วนเกินลดลงร้อยละ 6.2

ทั้งนี้ ปัจจัยทางศาสนาที่ส่งผลต่อมูลค่าชะภาคที่จ่ายเกินของผู้ที่ไม่ต้องจ่ายชะภาคอย่างมีนัยสำคัญนั้นมีด้วยกัน 2 ปัจจัย ได้แก่ หลักคำสอนของสำนักคิด และความถี่ในการจ่ายชะภาค โดยค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหลักคำสอนของสำนักคิดต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ยึดหลักคำสอนของสำนักคิดพระพุทธรูปแล้ว ผู้ที่ยึดหลักคำสอนของสำนักคิดซุนนัห์ จะจ่ายชะภาคส่วนเกินเพิ่มขึ้นจากเดิมอีกร้อยละ 122.4 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่จ่ายชะภาคมากกว่า 1 ครั้งในรอบปีชะภาคนั้น หากเป็นผู้จ่ายชะภาค 2 ครั้ง หรือจ่าย 3 ครั้ง หรือมากกว่า จะมีแนวโน้มจ่ายชะภาคส่วนเกินเป็นมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 99.2 หรือร้อยละ 85.1 ตามลำดับ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในส่วนที่ 4.2 และส่วนที่ 4.3 ตาม Two-Part Model สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของปัจจัยกำหนดในมิติต่าง ๆ ทั้งมิติทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ศาสนา และสถาบัน ที่มีต่อพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะภาคของมุสลิมไทยทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้หลักความน่าจะเป็น และยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยกำหนดเหล่านี้ ที่มีต่อมูลค่าชะภาคที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายเกินกว่า/ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ควรจ่าย โดยคำนวณจากทั้งฐานรายได้ และฐานทรัพย์สินสุทธิของกลุ่มตัวอย่างอีกด้วย

อย่างไรก็ดี เพื่อให้ผลจากการศึกษานี้ สามารถนำไปประโยชน์ในการส่งเสริมให้มุสลิมไทยจ่ายชะกาตอย่างครบถ้วนมากขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลจึงจะให้ความสำคัญกับกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมทางเลือกแบบที่ 2 คือ เป็นผู้มีรายได้/ทรัพย์สินสุทธิสูงกว่านิศอบ แต่จ่ายชะกาตในอัตราน้อยกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้/ทรัพย์สินสุทธิ เพื่อจะเป็นแนวทางในการลดความน่าจะเป็นของพฤติกรรมทางเลือกดังกล่าว และเพิ่มมูลค่าการจ่ายชะกาตของกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ต่อไปในอนาคต

จากผลการวิเคราะห์ Two-Part Model สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องจ่ายชะกาต แต่จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน (กลุ่มที่ 2) สามารถสรุปปัจจัยกำหนดที่มีผลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาต ดังตาราง 4.15

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน และมูลค่าชะกาตที่จ่ายขาด หรือต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ในกรณีคำนวณมูลค่าชะกาตที่ควรจ่ายจากฐานรายได้ และจากฐานทรัพย์สินสุทธินั้น มีความแตกต่างกันพอสมควร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำให้ข้อมูลมีความคลาดเคลื่อน ไม่สามารถสะท้อนถึงความมั่งคั่งทางทรัพย์สินได้อย่างแท้จริง ในที่นี้ จึงมุ่งศึกษาผลการวิเคราะห์ที่พิจารณาพฤติกรรมการจ่าย ชะกาตจากฐานรายได้เป็นสำคัญ โดยใช้ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายชะกาตจากฐานทรัพย์สินสุทธิเพื่อเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบเท่านั้น

สำหรับปัจจัยทางประชากรที่สำคัญนั้น ได้แก่ อายุ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การจ่ายชะกาตครบถ้วน/ไม่ครบถ้วน หรือมูลค่าชะกาตที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายออกไปในปี 2558 นั้น มีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น หากกลุ่มตัวอย่างมีอายุมากขึ้น หรือมาจากครอบครัวขนาดใหญ่ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงในครอบครัว การทำงาน และสถานะทางการเงินมากขึ้น หรืออาจเป็นการจ่ายชะกาตแทนสมาชิกในครัวเรือนคนอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจ่ายชะกาตได้ครบถ้วนตามเกณฑ์ก็เป็นได้

นอกจากนี้ ภูมิภาคที่อยู่อาศัยก็มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจ่ายชะกาตเช่นเดียวกัน โดยจะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคเหนือ มีแนวโน้มจะเป็นผู้จ่ายชะกาตครบถ้วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคกลาง แต่หากผู้ที่อยู่ในภาคเหนือเป็นผู้ที่จ่ายชะกาตขาดแล้ว มูลค่าชะกาตที่จ่ายขาดก็จะสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคกลางอย่างมีนัยสำคัญ ตรงกันข้ามกับกรณีกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคใต้ ที่พบว่า มีแนวโน้มจะเป็นผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคกลาง แต่มูลค่าชะกาตที่จ่ายขาดนั้น กลับต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคกลาง ซึ่งอาจเกิดจากรายได้ที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้มูลค่าชะกาตที่ควรจ่ายตามเกณฑ์นั้นแตกต่างกันไปด้วย

ตาราง 4.15 สรุปปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน

	พิจารณาจากรายได้	พิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ
การเป็นผู้จ่ายชะกาต ไม่ครบถ้วน	ส่งผลในทางตรงกันข้าม - จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (-) - อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคเหนือ (-) - การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิ (-) - หลักคำสอนของสำนักคิดซุนนัะห์ (-) - จำนวนครั้งในจ่ายชะกาต (-) - การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (-) ส่งผลในทิศทางเดียวกัน - ลูกจ้างเอกชน (+) - คะแนนความเข้าใจในการจ่ายชะกาต (+)	ส่งผลในทิศทางตรงกันข้าม - อายุ (-) - อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคเหนือ (-) - การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (-) ส่งผลในทิศทางเดียวกัน - การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิ (+)
มูลค่าชะกาต ที่จ่ายขาด/ ต่ำกว่าเกณฑ์	ส่งผลในทิศทางตรงกันข้าม - อายุ (-) - อยู่อาศัยในจังหวัดในภาคใต้ (-) - การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิ (-) - การศึกษาอิสลามศึกษาตอนปลาย/สูงกว่า (-) - ไม่ยึดหลักคำสอนของสำนักคิดใด (-) - จำนวนครั้งในการจ่ายชะกาต (-) ส่งผลในทิศทางเดียวกัน - การเปลี่ยนแปลงในรายได้ (+) - หลักคำสอนของสำนักคิดชาฟีอี (+) - หลักคำสอนของสำนักคิดฮัมบาลี (+) - การถือศีลอดครบถ้วนทุกปี (+)	ส่งผลในทิศทางตรงกันข้าม ส่งผลในทิศทางเดียวกัน - การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิ (+)

นอกเหนือจากปัจจัยทางประชากรแล้ว การเป็นลูกจ้างบริษัท หน่วยงาน หรือองค์กรภาคเอกชน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ค่อนข้างแน่นอน ก็เป็นปัจจัยกำหนดทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตในเชิงลบ เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ทั้งนี้ ในมุมมองของผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนนั้น การเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่เกิดขึ้นอาจไม่มากหรือชัดเจนเพียงพอ ที่จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนมูลค่าการจ่ายชะกาตในรอบปีได้ รายได้ที่เพิ่มขึ้นจึงมิได้ทำให้มูลค่าชะกาตที่จ่ายออกไปเพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกัน ตรงกันข้ามกับการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินสุทธิ ที่น่าจะมีมูลค่าสูงและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน จึงส่งผลทำให้มูลค่าชะกาตที่จ่ายขาดลดลง

จากตาราง 4.15 จะเห็นได้ว่า มูลค่าทรัพย์สินสุทธิที่เปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน และมูลค่าชะกาตที่จ่ายต่ำกว่าเกณฑ์ (เมื่อพิจารณาจากฐานรายได้) อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากกลุ่มตัวอย่างมีทรัพย์สินสุทธิเพิ่มขึ้น จะทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนลดลง ควบคู่ไปกับมูลค่าชะกาตที่จ่ายขาดที่ลดลงเช่นเดียวกัน แต่ผลของการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธิต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน และมูลค่าชะกาตที่จ่ายขาด เมื่อพิจารณาจากฐานทรัพย์สินสุทธิ กลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งเป็นไปได้ว่า อาจเกิดจากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินสุทธิที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง การศึกษานี้ จึงจะยังไม่นำไปจายกำหนดดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาในการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการจ่ายชะกาต และมูลค่าการจ่ายชะกาตของกลุ่มตัวอย่างที่จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนอีกปัจจัยหนึ่ง ได้แก่ ความถี่ในการจ่ายชะกาต กล่าวคือ การจ่ายชะกาตมากกว่า 1 ครั้งต่อปี จะทำให้ความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาตไม่ครบถ้วนลดลง อีกทั้งยังทำให้มูลค่าชะกาตที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายออกไปในรอบปีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลทำให้ความแตกต่างระหว่างมูลค่าชะกาตที่กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้จ่ายจริง และมูลค่าชะกาตที่ควรจ่าย ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ การจ่ายชะกาตบ่อยครั้ง อาจสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในความมั่งคั่งของแต่ละบุคคลที่มีการผันแปรไประหว่างปี ได้ดีกว่าการจ่ายชะกาตเพียง 1 ครั้ง ซึ่งเป็นการคำนวณมูลค่าชะกาตที่ควรจ่ายจากมูลค่าความมั่งคั่งที่เกิดขึ้นตลอดปี ทำให้อาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้

ข้อค้นพบที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความเชื่อมั่นของผู้จ่ายชะกาตที่มีต่อองค์กรหรือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมนำเงินชะกาตไปแจกจ่ายให้กับบุคคลเป้าหมายทั้ง 8 กลุ่ม เป็นปัจจัยทางสถาบันที่น่าสนใจ แม้ผลจากการวิเคราะห์ในส่วนที่ 1 จะไม่ได้บ่งชี้ว่า ความเชื่อมั่นต่อองค์กรหรือบุคคลที่นำเงินชะกาตไปจ่ายต่อจะช่วยลดความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน แต่หากบุคคลที่จ่ายชะกาตครบถ้วนอยู่แล้ว มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรหรือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเหล่านี้ จะช่วยสนับสนุนให้มีการจ่ายชะกาตเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในข้างต้น สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการศาสนา ประกอบกับความคิดเห็นที่ได้จากแบบสอบถาม ที่ชี้ให้เห็นว่า ระบบการบริหารจัดการชะกาตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น ยังเป็นปัญหาอยู่มาก ทั้งการจัดเก็บที่ไม่เป็นระบบ ไม่สามารถตรวจสอบได้ รวมถึงการแจกจ่ายที่อาจจะไม่เป็นธรรม หรือไม่ปฏิบัติตามหลักการที่ถูกต้อง

“อยากให้องค์กรที่จะเกิดขึ้นตรงไปตรงมา ไม่เห็นแก่พวกพ้อง ให้คนระดับล่างหรือคนที่
เข้าเกณฑ์ได้รับเงินชะกาต”

“คิดว่าในสังคมไทยมุสลิมบางคน บางกลุ่มจ่ายชะกาตแก่พวกพ้อง ญาติของตนเอง...”

ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการศาสนา และผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ให้ความเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาเชิงปริมาณ นั่นคือ การบริหารจัดการชะกาตที่มีความโปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล และสามารถตรวจสอบได้ จะช่วยสร้างแรงจูงใจในการจ่ายชะกาตได้เป็นอย่างดี โดยเสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนชะกาต และการจัดตั้งองค์กรทางศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการบริหารจัดการกองทุนชะกาตในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ที่ได้รับการยอมรับในสังคมมุสลิม และมีกฎหมายรองรับการดำเนินงานอย่างเข้มแข็ง

“ควรตั้งองค์กรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการในเรื่องชะกาตและควรเป็นบุคคล
ที่สามารถเชื่อถือได้และเป็นบุคคลที่มีความโปร่งใสและยุติธรรมในการจัดการและบริหาร
ในเรื่องดังกล่าว”

“อยากให้มืองค์การบริหารจัดการชะกาตเป็นไปตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม
และมีคณะกรรมการที่ยอมรับโดยสังคมทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ”

“อยากให้สามารถเทียบเคียงกับการจ่ายภาษีได้ มีพรบ. การเงินมาควบคุม”

ปัจจัยทางศาสนา ได้แก่ หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่กลุ่มตัวอย่างยึดถือเป็นแนวทางหลักในการประพฤติปฏิบัตินั้น แม้ว่าจะส่งผลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตและมูลค่าชะกาตอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่สามารถสรุปทิศทางได้อย่างชัดเจน เนื่องจากหลักการที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายชะกาตนั้น มีรายละเอียดปลีกย่อยที่ซับซ้อน และแตกต่างกันไปตามแต่ละสำนักคิด ซึ่งมุสลิมไทยโดยทั่วไป อาจยังไม่มีความเข้าใจในหลักการเหล่านี้ตรงกันเท่าที่ควร ดังนั้น ควรมีการพัฒนากระบวนการจัดเก็บชะกาตให้เป็นไปอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในเบื้องต้นอาจเป็นการพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อช่วยคำนวณมูลค่าชะกาตที่บุคคลควรจ่ายในรอบปี โดยพิจารณาจากข้อมูลรายได้ ทรัพย์สิน หนี้สิน หรือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปีที่ได้บันทึกไว้ ในลักษณะเดียวกับโปรแกรมช่วยคำนวณมูลค่าภาษี หรือเป็นการหักเงินชะกาตจากรายได้ประจำโดยอัตโนมัติ โดยโปรแกรมดังกล่าวต้องได้รับการยอมรับจากองค์กรหรือนักวิชาการศาสนา

การพัฒนาเครื่องมือเพื่อกระตุ้นให้มุสลิมไทยจ่ายซะกาตมากขึ้นนี้ ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นแก่มุสลิมไทย โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับความมั่งคั่ง ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินในรูปแบบใหม่ ๆ トラサヲหนີ トラサヲทุน นวัตกรรมทางการเงินอื่น ๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนให้มุสลิมไทยจ่ายซะกาตได้อย่างครบถ้วนถูกต้องตามหลักศาสนา และทำให้มูลค่าเงินซะกาตในประเทศเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพื้นฐานความรู้ทางศาสนาในระดับสูง มีแนวโน้มจะเพิ่มมูลค่าการจ่ายซะกาต ทำให้มูลค่าซะกาตที่จ่ายขาดนั้นลดลง

“อยากใหัทุทกกลุ่มเข้าใจวิธีการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน อยากใหัมีการกระทำที่ชัดเจนมีหลักการ มาตรฐานเป็นแบบแผน”

“อยากใหัมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการจัดการ ให้เทียบเท่ากับการจ่ายภาษี...”

“อยากใหัมีระบบคำนวณการจ่ายซะกาตอย่างง่าย ๆ”

“อยากใหันักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์อิสลามมาให้ความรู้แก่คนในจังหวัดมากกว่านี้ การบริหารจัดการเงินซะกาตจะได้ดีขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่...”

“ควรมีการอบรมบุคลากรหรือบุคคลในท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการเงินซะกาตอยู่อย่างต่อเนื่อง จะทำให้ได้รับความรู้ในการจ่ายซะกาตอย่างถูกต้องยิ่งขึ้น”

ส่วนการแจกจ่ายซะกาตไปยังกลุ่มบุคคลทั้ง 8 ประเภทนั้น ควรมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้รับซะกาตอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มั่นใจได้ว่า ผู้ที่ได้รับซะกาตเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม เป็นไปตามหลักศาสนาบัญญัติ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

“อยากใหัมีการจำแนกประเภทในการดำเนินการจ่ายซะกาตให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย หรือลงรายละเอียดประเภทของบุคคลมากกว่านี้ เช่น ใหัมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมรับเงินซะกาตใหัถูกต้องชัดเจนและเกิดประโยชน์สูงสุด”

“ควรมีการคัดกรองคุณลักษณะผู้ที่มีสิทธิได้รับกองทุนซะกาตอย่างชัดเจน มีผู้ให้การรับรองที่เชื่อถือได้ หรือลงพื้นที่ภาคสนามโดยตรงสำหรับผู้ที่มีสิทธิ”

“การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลชะกาดในแต่ละชุมชนอย่างชัดเจนและตรวจสอบสถานภาพความเป็นอยู่ ความเป็นไปในการดำรงชีวิตของชาวชะกาด (ผู้มีสิทธิรับชะกาด) อย่างจริงจังว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนตรงตามทีศาสนาอิสลามได้บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด”

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มบุคคลผู้รับชะกาด เพื่อให้ชะกาดนั้นเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไปในระยะยาวอีกด้วย

“ถ้ามีการบริหารชะกาดอย่างเป็นระบบ คนจน ผู้ยากไร้ สามารถที่จะนำเงินชะกาดไปประกอบอาชีพสร้างเนื้อสร้างตัว ในอนาคตอาจจะมีฐานะดีขึ้น คนจนคนนี้ก็สามารจ่ายชะกาดให้กับผู้มีสิทธิในอนาคตต่อไปเป็นการพัฒนาเพิ่มขึ้นไป”

“องค์กรที่ดูแลชะกาดมีหน้าที่ดูแลชะกาด มีการจัดอบรมผู้รับชะกาด....”

“จ่ายให้กับคนยากไร้เป็นเงินก้อน เพื่อให้เค้าสามารถประกอบอาชีพตั้งตัวได้ไม่ต้องรับชะกาด แล้วเป็นผู้จ่ายชะกาดได้ โดยเฉพาะญาติพี่น้องของผู้จ่ายชะกาดที่ยังยากไร้อยู่”

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการชะกาดให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปในทิศทางเดียวกับ (ร่าง) พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาด (สถาปณัฐพแห่งชาติ, 2557) ซึ่งมีกลไกการบริหารการจัดการกองทุนชะกาดที่เหมาะสมและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ด้าน ดังนี้

1. ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้องค์กรหรือชุมชนต่างๆ สามารถจัดตั้งกองทุนชะกาดได้
2. มีการจัดการและบริหารกองทุนชะกาดอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้สามารถจัดเก็บชะกาดได้เต็มตามศักยภาพ และสามารถจัดสรรที่เก็บได้โดยเกิดประโยชน์สูงสุด

โดยสถาปณัฐพแห่งชาติ (2557) ได้เสนอให้มีการจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อส่งเสริมและดูแลการบริหารจัดการกองทุนชะกาดในประเทศไทย เพื่อทำหน้าที่จัดการ ควบคุม และบริหารกองทุนชะกาดให้มีประสิทธิภาพตามแนวทางที่ถูกต้องตามศาสนบัญญัติ โดยองค์กรนี้ จะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการส่งเสริมกองทุนชะกาดในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยที่จดทะเบียน และออกกฎระเบียบดูแลการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดให้เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน รวมถึงเป็นแหล่งบริหารเงินและทรัพย์สินที่ได้รับจากการรับบริจาคจากภาครัฐและภาคเอกชนจากองค์กรต่างประเทศ เพื่อกระจายให้แก่กองทุนชะกาดต่าง ๆ ต่อไป โดยจัดตั้งองค์กรกลาง 2 ส่วน คือ

1. สำนักงานส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาต และมีคณะกรรมการส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาตเพื่อกำกับการดำเนินงานของสำนักงาน ให้สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสำนักงาน
2. องค์การระดับชุมชน ได้แก่ กองทุนชะกาต ซึ่งชุมชนหรือกลุ่มมุสลิมไทยร่วมกันจัดตั้งขึ้น เช่น มัสยิด มูลนิธิ สมาคม โดยจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากสำนักงานส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาตในรูปแบบต่าง ๆ โดยแต่ละกองทุนต้องจดทะเบียนกับสำนักงานส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาต และต้องมีคณะกรรมการบริหารกองทุนชะกาต ทำหน้าที่ในการจัดเก็บรวบรวมชะกาต และแจกจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิ์ได้รับตามศาสนากำหนด ส่วนเงินหรือสิ่งของที่ไม่ใช่ชะกาต สามารถช่วยเหลือสังคมในรูปแบบของสาธารณกุศล หรือสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ได้โดยไม่จำกัดศาสนา ทั้งนี้ การจัดระบบบริหารกองทุนต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากองค์กรกลาง เพื่อให้ผู้จ่ายและผู้รับชะกาตมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรและระบบบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการชะกาตที่โปร่งใส และเป็นรูปธรรมเช่นนี้ ย่อมทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทยไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นประชากรชาวไทย นับถือศาสนาอิสลาม อายุ 15 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ หรือภาคใต้ และเป็นผู้จ่ายชะกาดในรอบปี 2558 จำนวน 460 คน โดยใช้ Two-Part Model แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน และใช้วิธี Multinomial Logit และ Ordinary Least Square เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ประกอบกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการศาสนา มีผลที่น่าสนใจหลายประการ แต่เนื่องจากข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าทรัพย์สินและหนี้สินที่แท้จริงของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำให้เกณฑ์หรือมูลค่าขั้นต่ำในการจ่ายชะกาดจากฐานทรัพย์สินสุทธิมีความคลาดเคลื่อน การวิเคราะห์พฤติกรรมการจ่ายชะกาดจากเกณฑ์ดังกล่าว อาจไม่สามารถสะท้อนความเป็นจริงได้ชัดเจนเท่าที่ควร การศึกษานี้ จึงมุ่งศึกษาพฤติกรรมการจ่ายชะกาด ที่พิจารณาจากฐานรายได้เป็นสำคัญ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานในการพัฒนาระบบบริหารจัดการชะกาดต่อไปในอนาคต โดยมีผลการศึกษาที่น่าสนใจ ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินสุทธิเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการจ่ายชะกาด และเพิ่มมูลค่าการจ่ายชะกาดอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่มักจะมีมูลค่าสูง และเห็นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับเปลี่ยนแปลงในรายได้ ซึ่งอาจจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพียงพอหรือชัดเจนจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาด

ในทำนองเดียวกัน ผู้จ่ายชะกาดมากกว่า 1 ครั้งต่อปี จะมีแนวโน้มเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วนมากกว่าผู้จ่ายชะกาดเพียงเดียว เนื่องจากการจ่ายชะกาดเพียง 1 ครั้งในรอบปีนั้น จำเป็นต้องใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในความมั่งคั่งทั้งหมดที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปี ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยจำนวนมาก หากบุคคลมีการประมาณการความมั่งคั่งที่คลาดเคลื่อนหรือตกหล่น ย่อมส่งผลทำให้มูลค่าชะกาดแท้จริงที่ควรจะต้องจ่ายเกิดความผิดพลาดไปด้วย ประกอบกับหากบุคคลต้องจ่ายชะกาดของรอบปีนั้น ๆ ทั้งหมดภายในครั้งเดียว อาจทำให้เกิดความตระหนี่ ไม่อยากจ่ายชะกาดเต็มจำนวน เนื่องจากเห็นว่ามีมูลค่าสูงเกินไปก็เป็นได้

ในทางตรงกันข้าม กลับพบว่า ผู้ที่มีความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับทรัพย์สินและหนี้สินประเภทต่าง ๆ ว่าต้องนำมาใช้เป็นฐานในการคำนวณชะกาดหรือไม่ มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนมากขึ้น ทั้งนี้ การเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการจ่ายชะกาดตามศาสนบัญญัติ อาจทำให้มีแรงจูงใจในการโยกย้ายถ่ายโอนทรัพย์สินเพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายชะกาดก็เป็นได้

ประเด็นที่น่าสนใจคือ การปฏิบัติตามหลักศาสนิกอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน หรือการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี รวมถึงการสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการจ่ายชะกาตตามศาสนบัญญัติ และการคำนึงถึงประโยชน์ของชะกาตที่มีต่อส่วนรวม ซึ่งล้วนสะท้อนถึงความศรัทธาในศาสนาของผู้ตอบแบบสอบถาม กลับไม่พบว่ามึนัยสำคัญทางสถิติที่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด ซึ่งตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น

ทั้งนี้ พฤติกรรมการจ่ายชะกาตนั้น หากพิจารณาในมิติหนึ่ง สามารถเปรียบเทียบกับพฤติกรรมการจ่ายภาคบังคับ ซึ่งคล้ายคลึงกับการจ่ายภาษีในระบบเศรษฐกิจ แต่หากพิจารณาในอีกมิติหนึ่ง ก็ถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมการจ่ายเพื่อการกุศล โดยมีหลักศาสนบัญญัติเป็นแกนกลางเชื่อมทั้ง 2 มิติเข้าด้วยกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าการจ่ายชะกาตเป็นทั้งศาสตร์ความแข็งแกร่ง (hard side) สะท้อนให้เห็นจากข้อกำหนดทางศาสนาที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจนให้ศาสนิกที่ตีปฏิบัติ โดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ การจ่ายชะกาตก็ผสมผสานศาสตร์ความอ่อนละมุน (soft side) ดังเห็นได้ว่า มุสลิมที่จ่ายชะกาตออกไปนั้น นอกจากจะเป็นการขัดเกลาคจิตใจของตนเองให้บริสุทธิ์แล้ว ยังเป็นการแสดงถึงความเมตตาปรารถนาดีต่อศาสนิกอื่น โดยมุ่งหวังว่าเงินชะกาตเหล่านี้ จะช่วยบรรเทาปัญหาและสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้รับชะกาตทั้ง 8 ประเภท ไม่มากนักน้อย

จากข้อค้นพบข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีมุมมองต่อการจ่ายชะกาตว่ามีลักษณะเป็นศาสตร์ความแข็งแกร่ง มากกว่าจะเป็นศาสตร์ความอ่อนละมุน กล่าวคือ การจ่ายชะกาตเป็นการบริจาคภาคบังคับ (compulsory charity) และเป็นภาระหน้าที่ (obligation) ที่ศาสนิกที่ดีต้องปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามหลักศาสนา การจ่ายชะกาตจึงมีลักษณะคล้ายกับการจ่ายภาษี ซึ่งเป็นการจ่ายเงินตามศาสนบัญญัติ แต่ไม่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย ซึ่งหากพิจารณาจากมุมมองนี้แล้ว มุสลิมที่ดี มีหน้าที่ในการจ่ายชะกาตให้ครบถ้วนคือมีมูลค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2.5 ของความมั่งคั่งในรอบปีชะกาตเป็นหลัก ไม่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเพื่อการบริจาคหรือการกุศล ซึ่งอาจทำได้ในรูปแบบอื่น ๆ ดังนั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็น ความศรัทธา ความเมตตาปรารถนาดีต้องการช่วยเหลือผู้อื่น หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางจิตใจ จึงไม่สามารถนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมการจ่ายภาคบังคับเช่นนี้ได้

สำหรับปัจจัยทางสถาบัน ที่จะสามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทยต่อไป ได้แก่ ความน่าเชื่อถือขององค์กรหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ตัวกลางในการรวบรวมและแจกจ่ายชะกาต ซึ่งพบว่า หากกลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในองค์กรหรือบุคคลเหล่านี้แล้ว จะนำไปสู่การจ่ายชะกาตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ค้นพบจากการศึกษานี้ สามารถนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการจ่ายชะกาตในประเทศไทย ดังนี้

1. จัดตั้งกองทุนชะกาตและองค์กรทางศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้จ่ายชะกาตและผู้รับชะกาต ทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนชะกาตมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางที่ถูกต้องตามศาสนบัญญัติ โดยต้องเป็นองค์กรกลางที่ดำเนินงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีธรรมาภิบาล และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย สามารถดูแลการจัดเก็บและการแจกจ่ายชะกาตให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งประเทศ
2. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจ่ายชะกาตที่ถูกต้องแก่มุสลิมไทย ซึ่งเป็นผู้จ่ายชะกาต ว่า รายได้ ค่าใช้จ่าย ทรัพย์สิน หรือหนี้สินประเภทใด ควร/ไม่ควรนำมาใช้เป็นฐานในการคำนวณมูลค่าชะกาตขั้นต่ำที่ต้องจ่ายในแต่ละปี โดยเฉพาะตราสารทางการเงิน หรือนวัตกรรมทางการเงินที่มีความซับซ้อนและไม่มีบทบัญญัติอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ควรสร้างเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันระหว่างศาสนิก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพฤติกรรมการจ่ายชะกาตเป็นเรื่องส่วนบุคคล ที่ไม่มีการตรวจสอบความถูกต้องในการจ่าย หรือไม่มีบทลงโทษทางกฎหมาย การสร้างความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายชะกาตจึงควรดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่มุสลิมไทย เพื่อมิให้เกิดการโยกย้ายถ่ายเททรัพย์สิน โดยมีมุ่งจะลดมูลค่าชะกาตที่ต้องจ่ายนั่นเอง
3. พัฒนาระบบการจัดเก็บชะกาตให้มีความทันสมัยและเป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปที่นอกจากจะช่วยในการเก็บข้อมูลรายได้ ค่าใช้จ่าย ทรัพย์สิน และหนี้สินประเภทต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดช่วงปี เพื่อให้บุคคลสามารถประเมินมูลค่าความมั่งคั่งของตนได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้นแล้ว ยังสามารถช่วยคำนวณมูลค่าชะกาตที่บุคคลนั้น ๆ ควรจะจ่ายในรอบปีได้อย่างอัตโนมัติ โดยอาศัยข้อมูลความมั่งคั่งที่บันทึกไว้ และหากโปรแกรมคำนวณชะกาตนี้ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการศาสนา จนเป็นที่ยอมรับขององค์กรศาสนาในประเทศแล้ว ก็จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจในหลักการคำนวณชะกาตที่ถูกต้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกันของมุสลิมไทยอีกด้วย

แนวทางในการบริการจัดการการชะกาตเหล่านี้ หากได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับการเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับมุสลิมไทย ทั้งผู้ที่เป็นผู้จ่ายชะกาต และผู้รับชะกาต ในการปฏิบัติตามหลักศาสนบัญญัติ

อย่างเที่ยงตรงแล้ว ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการจ่ายชะกาด อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง
ต่อการพัฒนาสังคมไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *ความรู้ศาสนาเบื้องต้น*. แหล่งที่มา
http://www.prd.go.th/ewt_dl_link.php?nid=75479

ซัช หะชาเล็ม และคณะ. (2550). *รายงานวิชาการกองทุนชะกาต เอกสารวิชาการหมายเลข 8 แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย*. กรุงเทพฯ.

ดาญุดิน อูสมาน. (2548). *การจัดการชะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้: วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏ
อุบลราชธานี.

บรรจง บินกาซัน. (2553). *ปัญหาชะกาตและการเงินของมุสลิม* (พิมพ์ครั้งแรก.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อัล
อะมีน.

บรรจง บินกาซัน (ก). (2543). *เศรษฐกิจการเงินอิสลาม* (พิมพ์ครั้งแรก.). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสืออิสลาม

บรรจง บินกาซัน (ข). (2543). *หลักประกันสังคมในอิสลาม* (พิมพ์ครั้งแรก.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อัล อะ
มีน.

พิชัย ศรีใส. (2546). *ประชาธิปไตยกับการบรรเทาความยากจน กรณีชะกาตกับความมั่นคงของมนุษย์*.
บทความนำเสนอใน การประชุมวิชาการ ครั้งที่ 5 สถาบันพระปกเกล้า “ประชาธิปไตยกับการบรรเทา
ความยากจน” ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ.

ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ, ศักดา เชะวิเศษ และฮาเซ็ม รอฟา. (2555). *รายงานฉบับสมบูรณ์ เส้นทางเวลาของ
ชะกาต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างสุขมุสลิมไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ (สสส.).

- วรุณี วันขวัญ (แปล). (2552). *การบริหารจัดการชะกาดในสังคมมุสลิมยุคใหม่* (I.A. Imtiaz, M.A. Mannan, M.A. Niaz และ A.H. Deria, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งแรก.): แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.) สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ศุภชัย สมันตรัฐ. (2548). *การพัฒนาการบริหารสวัสดิการชะกาดของชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูล*. (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม)), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา. (2550). *ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาด เอกสารวิชาการ หมายเลข 7* (พิมพ์ครั้งแรก). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา (ศศนพ.) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2557). *รายงานของคณะกรรมการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมในวิถีอิสลาม เรื่อง การปฏิรูปการส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาด*.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2535). *วัฒนธรรมอิสลาม* (พิมพ์ครั้งที่ 3 จัดพิมพ์โดย กองทุนสง่า รุจิระอำพร.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทางนำ.
- อะหมัด อัซฮาร์ บาซิริ. (2545). *ระบบเศรษฐกิจอิสลามเบื้องต้น* (อับรู, อับดุลเลาะ, แปล. พิมพ์ครั้งที่ 2.): สำนักพิมพ์อัล-อิมมาน.
- อับดุลเลาะ หนุ่มสุข, ชัช หะชาเล็ม และทวีศักดิ์ หมัดเนาะ. (2555). *สถานภาพกองทุนชะกาดและสวัสดิการสังคมในประเทศไทย กรณีศึกษาความสำเร็จของกองทุนชะกาดและสวัสดิการสังคมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- อับดุลอาซิซ สาเมาะ. (2554). *การส่งเสริมชะกาดเพื่อสวัสดิการชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา*. (รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อาหะมะ กือโด. (2557). *ชะกาตธุรกิจและการปฏิบัติของสหกรณ์อิสลามในจังหวัดนราธิวาส*. (วิทยานิพนธ์
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา), มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อิสรา ศานติศาสน์, ศศากร ศรีณยพงศ์ และอรฉัตร นิยมสุข. (2551). *องค์ความรู้มุสลิมศึกษาในประเทศไทย
พ.ศ. 2518-2550* (พิมพ์ครั้งแรก.): ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

ภาษาอังกฤษ

Abdelbaki, H. H. (2013). The Impact of Zakat on Poverty and Income Inequality in Bahrain. *Review of Integrative Business & Economics Research*, 2(1), 133 - 154.

Abdul Rahim Abdul Rahman. (2006). Pre-Requisites For Effective Integration Of Zakah Into
Mainstream Islamic Financial System In Malaysia. *Islamic Economic Studies* 14 No. 1 &
2, 91 - 107.

Adebayo, I. (2011). A Lesson for the Fiscal Policy Makers in Nigeria. *Journal of Islamic
Economics. Banking and Finance*, 7(4), 25 - 42.

Ahmad, S.M. (1977). *Economics of Islam: A Comparative Study*. S.M.A, Lahore.

Al-Qaradawi, Y. (1999). *Fiqh az-Zakah: A Comparative Study-The Rules, Regulations and
Philosophy of Zakah in the Light of the Qur'an and Sunna*. London: Dar Al Taqwa Ltd.

Alfitri. (2005). The Law of Zakat Management and Non-Governmental Zakat Collectors in
Indonesia. *The International Journal of Not-for-Profit Law*, 8(2) November 2005.

Bakar, Nur Barizah Abu and Rahman, Abdul Rahim Abdul. (2007). A Comparative Study of
Zakah and Modern Taxation. *J.KAU: Islamic Econ.*, 20(No.1). 25 - 40.

Baruch, Y., Sang, J.C. (2012). Predicting MBA graduates' donation behavior to their alma mater.
Journal of Management Development, 3 (8). 808 - 825.

- Batson, C. D., van Lange, P. A., Ahmad, N., and Lishner, D. A. (2003). Altruism and helping behavior. In M. A. Hogg, J. Copper,(Ed.), *The Sage handbook of social psychology* (pp. 279-295). London: Sage.
- Bereczkei, T., Birkas, B. & Kerekes, Z. (2007). Public charity offer as a proximate factor of evolved reputation-building strategy: an experimental analysis of a real-life situation. *Evolution and Human Behavior*, 28 (2007). 277 - 284.
- Bobek, D.D., Roberts, R.W., Sweeney, J.T., . (2007). The social norms of tax compliance: evidence from Australia, Singapore, and the United States. *Journal of Business Ethics*, 74 (1). 49 - 64.
- Cherry, K. (2013). *What is the difference between extrinsic and intrinsic motivation?* . Retrieved from <http://psychology.about.com/od/motivation/f/difference-between-extrinsic-and-intrinsic-motivation.htm>.
- Cummings, R.G., Martinez-Vazquez, J., McKee, M., Torgler, B., . (2006). *Effects of Tax Morale on Tax Compliance: Experimental and Survey Evidence*. Retrieved from <http://escholarship.org/uc/item/8sh2w9fp#page-10>.
- Daraha, K. (2016). *Zakat for the orphans in the deep south of Thailand*. [February 10,2016] Retrieved from <http://www.shs-conferences.org> or <http://dx.doi.org/10.1051/shsconf/20162302002>
- Firdaus, M., Beik, I. S., Irawan, T., Juanda, B. (2012). Economic Estimation and Determinations of Zakat Potential in Indonesia. *IRTI Working Paper Series, WP# 1433-07*.
- Frees, E.W. . (2009). *An Introduction to Two-Part Models and Longitudinal Models for Use in Modeling Health Care Utilization*. In Proceedings of the Predictive Modeling Symposium. [October 8-9, 2009] Retrieved from <https://www.soa.org/Files/Pd/2009-chicago-pred-mod-1a.pdf>

- Johari, F., Ali, A. F. M., Ab Aziz, M. R., & Ahmad, N. (2014). The Importance of Zakat Distribution and Urban-Rural Poverty Incidence among Muallaf (New Convert). *Asian Social Science*, 10(21). 42 - 53.
- Johnson, J.W., Grimm, P.E. (2010). Communal and exchange relationship perceptions as separate constructs and their role in motivation to donate. *Journal of Consumer Psychology*, 20. 282 - 294.
- Kasri, R.A. (2013). Giving behavior in Indonesia: motives and marketing implications for Islamic charities. *Journal of Islamic Marketing*, 4 (3). 306 - 324.
- Khaf, M. (1995). *Zakat: Unsolved Issues in contemporary Fiqh*. Kuala Lumpur: Zafar Press Pte. Ltd.
- Kirchler, E., Hoelzl, E., Wahl, I., . (2008). Enforced versus voluntary tax compliance: the 'slippery slope' framework. *Journal of Economic Psychology*, 29 (2). 210 - 225.
- Lee, Y.K., Chang, C.T. (2007). Intrinsic or extrinsic? Determinants affecting donation behaviors. *International Journal of Educational Advancement*, 8 (1). 13 - 24.
- Lunn, J., Klay, R. & Douglass, A. (2011). Relationship among Giving, Church Attendance, and Religious Belief: The Case of the Presbyterian Church (USA). *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40 (4). 765 - 775.
- McKerchar, M.A. (1995). *Understanding Small Business Taxpayers: Their Sources of Information and Level of Knowledge of Taxation*: University of New England.
- Milinski, M., Semmann, D., & Krambeck, H. (2002). Donors to charity gain in both indirect reciprocity and political reputation. *Proceedings of Royal Society*, 269. 881 - 883.

- Muda, M., Marzuki, A., and Shaharuddin, A. (2006). *Factor Influencing Individual Participation in Zakah Contribution: Exploratory Investigation*. Paper submitted for presentation at the Seminar for Islamic Banking and Finance 2006 (iBAF2006) (August 29 – 30, 2006) , Kuala Lumpur (Faculty of Economics and Muamalat, KUIM, Nilai NS).
- Mujaini, Tarimin. (2005). *Zakat Menuju Pengurusan Profesional*. Kuala Lumpur: Utusan Publications and Distributors.
- Nik Hassan, N.M. (1991). *Zakah in Malaysia: Present and Future Status* (Ins. Sadeq, Pramanik and Nik Hassan (ed.)). Malaysia: International Islamic University Press. pp. 213-238.
- Oswald, P. A. (2002). The interactive effects of affective demeanor, cognitive processes, and perspective-taking focus on helping behavior. *Journal of Social Psychology*, 142. 130 - 142.
- Patmawati Bte Hj Ibrahim. (2006). *Economic role of Zakat in reducing income inequality and poverty in Selangor*. (Dissertation in School of Graduate Studies), Universiti Putra, Malaysia.
- Pentecost, R., Andrews, L. (2010). Differences between students and non student's willingness to donate to a charitable organization. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 15 (2) (Marketing). 122 - 136.
- Preston, S. D., & de Waal, F. B. M. (2002). Empathy: Its ultimate and proximate bases. *Behavioral and Brain Sciences*, 25. 1 - 72.
- Pusat Zakat Melaka. (2016). *Zakat Types*. [July 26, 2016], Retrieved from http://www.izakat.com/index.php?option=com_content&view=article&id=32&Itemid=9&lang=en.

- Qaradawi, Y. (1999). *Fiqh al zakah (Volume 1): A comparative study of zakah, regulations and philosophy in the light of Quran and Sunnah* (134 ed., Vol. 13 (3)). Saudi Arabia: King Abdul Aziz University.
- Sadeq, A. H. (1997). 110 - 134.
- Raimi, L., Patel, A. & Adelopo, I., (2014). Corporate Social Responsibility, Waqf System and Zakat System as Faith-based Model for Poverty Reduction. *World Journal of entrepreneurship*, 10(3) (Management and Sustainable Development). 228 - 242.
- Reinstein, D. (2006). *Does one contribution come at the expense of another? Empirical evidence on substitution among charitable donations*. [January 26, 2016] Retrieved from privatewww.essex.ac.uk/~drein/psidpaper.pdf.
- Roberts, G. (1998). Competitive altruism: From reciprocity to the handicap principle. *Proceedings of Royal Society*, 265. 427 - 431.
- Sarea, Adel. (2012). Zakat as a Benchmark to Evaluate Economic Growth: An Alternative Approach. *International Journal of Business and Social Science*, 3 No. 18 (Special Issue) September 2012.
- Slemrod, J., Blumenthal, M., Christian, C. (2001). Taxpayer response to an increased probability of audit: evidence from a controlled experiment in Minnesota. *Journal of Public Economics*, 79 (3). 455 – 483.
- Suaini, S., Jongchang, A. and Ook, L. (2017). Factors influencing intention to donate via social network site (SNS) *Asian's perspective* (pp. 164-176): *Telematics and Informatics* 34 (2017).
- Suwanhirunkul, P. (2014). *Zakat and its effect on Muslim education expenditure in Bangkok Metropolis Region*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Suwanhirunkul, S. (2013). *The potential impact of Islamic compulsory charity Zakat on alleviating poverty in Thailand*. Bangkok: Chulalongkorn University.

- Thomson Reuters. (2014). *Islamic Social Finance Report*. [January 26, 2016] , Retrieved from <http://www.irti.org/English/Research/Documents/Report-2.pdf>
- Torgler, B. (2002). Speaking to theorists and searching for facts: tax morale and tax compliance in experiments. *Journal of Economic Surveys*, 16 (5). 657 – 683.
- Treiblmaier, H., Pollach, I. (2006). *A framework for measuring people's intention to donate online*. In Proceedings of the AISel, 808 – 807. Retrieved from <http://aisel.aisnet.org/pacis2006/88>.
- Wahid, H., Kader, R. A. (2010). *Localization of Malaysian Zakat Distribution: Perceptions Of Amil And Zakat Recipients*. In Proceedings of Seventh International Conference–The Tawhidi Epistemology.
- Wenzel, M. (2004). An analysis of norm processes in tax compliance. *Journal of Economic Psychology*, 25 (2). 213 – 228.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ความหมาย หลักการจ่าย
และอัตราการจ่ายชะกาด

งานวิจัยนี้มีการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวอ้างถึงความหมาย วัตถุประสงค์ของการจ่ายชะกาด และ อัตราการจ่ายชะกาด ที่มีการเผยแพร่ในประเทศไทย โดยนักวิจัยด้านศาสนา และนักวิจัยทาง การทบทวน วรรณกรรม และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายชะกาด ดังนี้

ความหมาย และวัตถุประสงค์ของการจ่ายชะกาด

ในคำสอนของอิสลามหน้าที่สำคัญที่สุดที่ผูกติดกับการนมาซก็คือการจ่ายชะกาด โดยถือว่าการนมาซ สำหรับอัลลอฮ์ ส่วนชะกาดสำหรับมนุษย์ (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 11) โดยความหมายของคำว่า ชะกาด หมายถึง การทำให้บริสุทธิ์ และการชำระล้าง ดังนั้น ชะกาดในอิสลามจึงหมายถึง การขัดเกลาให้ สะอาดบริสุทธิ์ ไม่หลงใหลอยู่กับวัตถุ ความร่ำรวยและความมั่งคั่ง (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 38) นอกจากนี้การจ่ายชะกาดยังเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าและเป็นการแสดงออกถึงความ รับผิดชอบต่อสังคม (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 68)

คัมภีร์กุรอ่าน ได้ระบุเรื่องของการทำทานไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่ ชะกาด ซึ่งเป็นการทำทานโดยหน้าที่ และเศาะดะเกาะห์ หรือ อินฟาก ซึ่งเป็นการทำทานโดยสมัครใจ (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 49)

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ในการกำหนดให้การจ่ายชะกาดเป็นหน้าที่ เนื่องจากในอดีตมุสลิมในมักกะฮ์อยู่ ภายใต้อาณัติของกษัตริย์ การทำทานจึงถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ควบคู่ไปกับการถือศีลอด กล่าวคือ ก่อนพ้น วันสุดท้ายของเดือนถือศีลอด มุสลิมทุกคนมีหน้าที่จะต้องจ่ายข้าวสารประมาณ 3 กิโลกรัมให้แก่คนยากจน เพื่อให้คนยากจนและคนขัดสนจะได้มีโอกาสเฉลิมฉลองวันตรุษอีดูลฟิฏรได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น ของการจ่ายชะกาด โดยการบริจาคสิ่งที่เกินความจำเป็นของตนและไม่ให้สะสมสิ่งใด (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 14-15)

โดยในคัมภีร์กุรอ่านได้ระบุผู้มีสิทธิได้รับประโยชน์จากชะกาดไว้ 8 ประเภท (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 72-81) ได้แก่

1. คนยากจน (ฟูเกะรอ) หมายถึง คนที่ไม่มีอะไรจะยังชีพ คนแก่ คนพิการและคนที่ไม่สามารถ ทำงานเลี้ยงชีพได้
2. คนอดคัดขัดสน (มะซากีน) หมายถึง คนที่ต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นในการเลี้ยงชีพ ไม่สามารถ ทำงานได้ หรือทำได้แต่ไม่พอเลี้ยงตัวเองและครอบครัว เป็นคนที่มีบางสิ่งอยู่ แต่มีต่ำกว่าเกณฑ์ที่

จะต้องจ่ายชะกาต ไม่พอที่จะตอบสนองความจำเป็นของตัวเอง หรือไม่ก็เป็นคนที่มีน้อยจนไม่พอที่จะดำรงชีพได้หากไม่ได้รับ ความช่วยเหลือ

3. ผู้ทำหน้าที่เก็บรวบรวม (อามิลีน) หมายถึง ผู้ที่ถูกจ้างให้ทำหน้าที่บริหารกองทุน หรือเป็นผู้เก็บรวบรวม เสมียน ผู้ทำบัญชี และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในสำนักงานหรือองค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมชะกาต โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าคนเหล่านี้มีฐานะทางการเงินอย่างไร เพราะมันเป็นค่าตอบแทนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับชะกาตสำหรับพวกเขา
4. คนที่มีหัวใจโอนอ่อน (มุอัลละพะตุล กุลูบ) หมายถึง คนที่มีแนวโน้มจะให้อิสลามมีความเข้มแข็ง คนที่เพิ่งหันมาเข้ารับนับถืออิสลามและต้องถูกตัดญาติขาดมิตรจนต้องได้รับความเดือนร้อนก็มีสิทธิ์ที่จะได้รับชะกาต
5. ใช้เถาสา (ฟิรริกอบ) หมายถึง การให้ชะกาตแก่ทาสเพื่อซื้ออิสรภาพของตัวเอง หรืออาจใช้เงินชะกาตซื้อทาสมาปล่อยให้เป็นอิสระ
6. คนมีหนี้สิน (ฆอริมีน) หมายถึง คนที่มีหนี้สินเกินกว่าทรัพย์สินของตัวเองมีสิทธิ์ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนชะกาตในการชดเชยหนี้สินถ้าหากหนี้สินไม่ได้เกิดขึ้นเพราะการกระทำที่ขัดต่อคำสอนของอิสลาม
7. ใช้ในหนทางของอัลลอฮ์ (ฟิสะบิลิลลาฮ) หมายถึง ใช้ในการเตรียมพร้อมทางทหาร เผยแผ่อิสลาม จ่ายเงินเดือนครูสอนศาสนา ปรับปรุงกิจการของศาสนา รวมถึงการใช้จ่ายเพื่อการกุศล สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก จัดเตรียมการศึกษา หรือกิจกรรมใด ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาคมมุสลิมโดยรวม
8. คนพลัดถิ่น (อิบนุสสะบิล) หมายถึง คนที่ได้รับความทุกข์ยากลำบากเพราะเดินทางไกลออกมาจากบ้าน โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากทรัพย์สินที่ตนเองมีอยู่ รวมถึงผู้อพยพที่ต้องทิ้งบ้านเรือนและทรัพย์สินของตนเองมา เพราะการกดขี่ข่มเหงทางด้านการเมือง สงคราม ความเกลียดชัง และการเข่นฆ่าสังหาร เพราะอคติทางด้านเผ่าพันธุ์และศาสนา

หลักการและอัตราการจ่ายชะกาต

ในอดีตหลักการในการจ่ายชะกาตกำหนดไว้ในแง่ของระยะเวลาในการจ่าย และอัตราในการจ่ายไว้อย่างกว้าง ๆ กล่าวคือ

1. ระยะเวลาในการกำหนดการจ่ายชะกาตจะต้องไม่สั้นเกินไปจนทำให้คนเบื่อหน่ายเพราะการจ่ายบ่อยครั้งจะทำให้เกิดความรำคาญและรู้สึกว่าคุณบังคับ แต่ขณะเดียวกันระยะเวลาของการจ่ายจะต้องไม่ห่าง

เกินไปจนคนยากจนและคนขัดสนต้องรอคอยความช่วยเหลือเป็นเวลานาน ดังนั้น จึงได้กำหนดช่วงระยะเวลาไว้หนึ่งปีสำหรับการจ่ายชะกาด ซึ่งมีที่มาจากกรณีที่ในอดีตรายได้คือผลผลิตจากการเกษตรที่มีการเก็บเกี่ยวทุกปี ผลกำไรขาดทุนจากการนำสินค้าเกษตรไปขายก็สามารถรู้ได้ภายในหนึ่งปี (บรรจง บินกาชัน (ช), 2543 หน้า 17)

2. อัตราในการจ่าย มีหลักการว่าความมั่งคั่งของบุคคล เกิดขึ้นจากการใช้ทุนและแรงงานทำงานร่วมกัน ดังนั้น จึงควรมีหลักการกำหนดว่าถ้าทุนและแรงงานมีส่วนน้อยเพียงใดในการได้มาซึ่งความมั่งคั่ง ชะกาดจากความมั่งคั่งนั้นก็สมควรที่จะต้องอยู่ในอัตราสูง แต่ถ้าความมั่งคั่งต้องอาศัยทุนและแรงงานมาก ชะกาดจากความมั่งคั่งประเภทหลังนี้ก็สมควรที่จะต้องอยู่ในอัตราต่ำ ทั้งนี้ อิสลามจะเรียกเก็บชะกาดเฉพาะผลผลิตที่สามารถเก็บไว้ได้นาน เพื่อที่ผู้รับจะได้ไม่ต้องประสบปัญหาเรื่องการสูญเสีย ดังนั้น สินค้าที่เน่าเสียได้ง่ายจำพวกผัก จึงไม่ต้องนำมาจ่ายชะกาด ขณะที่สิ่งของที่ไม่ง่อให้เกิดผลผลิตหรือความเจริญเติบโต เช่น เครื่องมือ เสื้อผ้าของใช้ภายในบ้าน พาหนะ หินมีค่าและที่อยู่อาศัย ก็ไม่ต้องนำมาจ่ายชะกาด (บรรจง บินกาชัน (ช), 2543 หน้า 19-21)

ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดอัตราขั้นต่ำของทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้น (นิศอบ) การจ่ายชะกาดไว้ด้วยหมายความว่า ถ้าหากครอบครองทรัพย์สินเป็นเวลาหนึ่งปี แล้วทรัพย์สินนั้นมีน้อยกว่าจำนวนต่ำสุดที่กฎหมายมุสลิมกำหนดไว้ ทรัพย์สินนั้นจะได้รับการยกเว้นชะกาด สำหรับลูกหนี้ อัตราขั้นต่ำนี้ (นิศอบ) จะใช้หลังจากหักหนี้ออกจากทรัพย์สินทั้งหมดแล้ว (บรรจง บินกาชัน (ช), 2543 หน้า 85)

อัตราชะกาดจากทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ระบุไว้เป็นหลักการโดยทั่วไป (บรรจง บินกาชัน (ช), 2543 หน้า 86 และ วรุฒิ วันขวัญ, 2552 หน้า 24) มีดังนี้

ทรัพย์สินสมบัติทุกประเภท ²	2.5 % (ของมูลค่าทั้งหมด)
แร่ธาตุและทรัพย์สินสมบัติที่ขุดพบได้และไม่มีเจ้าของ (ขุมทรัพย์)	20 % ของผลผลิต
ที่ดินที่ได้รับการชลประทาน (หรือการเกษตรที่เสียค่าใช้จ่ายชลประทาน)	5 %
ที่ดินที่ไม่ได้รับการชลประทาน (การเกษตรที่อาศัยน้ำจากธรรมชาติ)	10 %
ปศุสัตว์	1-2.5 %

² วรุฒิ วันขวัญ หน้า 24 ใช้ว่า ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องทุกชนิด

การแบ่งทรัพย์สินที่จะต้องจ่ายชะกาตแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทรัพย์สินที่มองเห็นได้ หมายถึง ทรัพย์สินที่ไม่สามารถปกปิดซ่อนเร้นเพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายชะกาต ได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตร (อุซรฺ) โดยกำหนดไว้ว่า ถ้าหากไร่หรือสวนได้รับน้ำตามธรรมชาติจากฝนหรือน้ำ หรือแม่น้ำลำธาร ผลผลิตที่ได้จะต้องจ่าย 1/10 แต่หากไร่หรือสวนอาศัยการชลประทาน เช่น บ่อน้ำ ท่อส่งน้ำ คลองที่ขุดขึ้นมา ผลผลิตที่ได้จะต้องจ่ายชะกาต 1/20 โดยมีการกำหนดกฎเกี่ยวกับการจ่ายชะกาตโดยผลผลิตทางการเกษตรไว้ดังนี้

- ผลผลิตทั้งหมดที่ได้จะต้องหักชะกาตก่อน แล้วจึงคิดค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการเพาะปลูก
- การจ่ายชะกาตผลผลิตเป็นหน้าที่ที่พืชผลอยู่ในสภาพพร้อมใช้
- ถ้าเจ้าของขายไร่หรือสวนก่อนที่พืชผลจะนำไปใช้ได้ ผู้ซื้อต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายชะกาต จากผลผลิตแทน แต่ถ้าขายไร่หรือสวนหลังจากที่พืชผลใช้ประโยชน์ได้ การจ่ายชะกาตจะเป็นหน้าที่ของผู้ขายที่ต้องจ่าย
- การจ่ายชะกาตจากผลผลิตทางการเกษตร เป็นความรับผิดชอบของผู้เพาะปลูก ไม่ว่าจะเช่าหรือยืมที่ดินนั้นมาเป็นระยะสั้น ๆ ก็ตาม
- ไม่มีเงื่อนไขเรื่องเวลาการจ่ายว่าจะต้องครบรอบปี แต่กำหนดให้เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรได้เมื่อไหร่ก็ให้จ่ายชะกาตเมื่อนั้น
- ผลผลิตที่ได้จากที่ดินที่เป็นของผู้เยาว์และผู้ไร้สติสัมปชัญญะก็ต้องจ่ายชะกาตเช่นกัน
- ผืนดินที่เป็นวะกัฟ (ที่ดินสาธารณะ) ก็จะต้องจ่ายชะกาตจากผลผลิตเช่นกัน
- การจ่ายชะกาตจากผลผลิตทางการเกษตร จะจ่ายเป็นเงินสดหรือเป็นสิ่งของก็ได้
- ที่ดินที่อยู่ในความครอบครองของมุสลิมในรัฐที่ไม่ใช่มุสลิมก็ต้องจ่ายชะกาตจากผลผลิตทางการเกษตรด้วย
- ชะกาตที่จ่ายโดยผลผลิตทางการเกษตร จะต้องนำไปจ่ายแก่บุคคล 8 ประเภทตามที่กูรอานกำหนด (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 90)

นอกจากนี้ยังสามารถจ่ายชะกาตเป็นปศุสัตว์ได้ด้วย โดยกำหนดจำนวนขั้นต่ำ (นิศอบ) และอัตราชะกาตแยกตามประเภทสัตว์ (วรุฎมิ วันขวัณ, 2552 หน้า 24, บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 90-92 และเสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535 หน้า 74-75) ดังนี้

กรณีแพะและแกะ	จำนวน 40-120 ตัว ต้องจ่ายชะกาด 1 ตัว
	จำนวน 121-200 ตัว ต้องจ่ายชะกาด 2 ตัว
	จำนวน 201-399 ตัว ต้องจ่ายชะกาด 3 ตัว
	จำนวน 400 ตัว ต้องจ่ายชะกาด 4 ตัว

และทุก 100 ตัวที่เพิ่มขึ้น จะต้องจ่ายชะกาดเป็นแพะหรือแกะ 1 ตัว ดังนั้น หากมีแพะหรือแกะไม่ถึง 40 ตัว (ไม่ถึงนิศอบ) ก็ไม่ต้องจ่ายชะกาด

กรณีวัวและควาย	จำนวน 30-39 ตัว ต้องจ่ายชะกาด ลูกวัวอายุ 1 ปี 1 ตัว
	จำนวน 40-59 ตัว ต้องจ่ายชะกาด ลูกวัวอายุ 2 ปี 1 ตัว
	จำนวน 60 ตัว ต้องจ่ายชะกาด ลูกวัวอายุ 1 ปี 2 ตัว
	จำนวน 100 ตัว ต้องจ่ายชะกาด ลูกวัวอายุ 2 ปี 1 ตัว และอายุ 1 ปี 2 ตัว

โดยวัวหรือควายทุก 30 ตัวที่เพิ่มขึ้น จะต้องจ่ายชะกาดเป็นลูกวัวอายุ 1 ปี 1 ตัว สำหรับทุก 40 ตัวที่เพิ่มขึ้น จะต้องจ่ายเป็นลูกวัวอายุ 2 ปี 1 ตัว

กรณีอูฐ	จำนวน 5-9 ตัว ต้องจ่ายชะกาดด้วยแพะ/แกะ 1 ตัว
	จำนวน 10-14 ตัว ต้องจ่ายชะกาดด้วยแพะ/แกะ 2 ตัว
	จำนวน 15-19 ตัว ต้องจ่ายชะกาดด้วยแพะ/แกะ 3 ตัว
	จำนวน 25-35 ตัว ต้องจ่ายชะกาดด้วยลูกอูฐอายุย่าง 2 ปี 1 ตัว
	จำนวน 76-90 ตัว ต้องจ่ายชะกาดด้วยลูกอูฐอายุย่าง 3 ปี 2 ตัว
	จำนวน 91-120 ตัว ต้องจ่ายชะกาดด้วยลูกอูฐอายุย่าง 4 ปี 2 ตัว
	และหากจำนวน 120 ตัว ขึ้นไป ให้ใช้อัตราเดิมใหม่อีก

2. ทรัพย์สินที่มองไม่เห็น ทรัพย์สินที่สามารถปกปิดซ่อนเร้นเพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายชะกาดได้ เช่น

2.1 ทองคำและเงิน ต้องบริจาคในอัตรา 2.5% สำหรับผู้ที่มีเงินแท่ง 200 ดิรฮัม ซึ่งเท่ากับ 595 กรัม หรือ 36.97 บาท (น้ำหนักทองคำ) ต้องบริจาค 5 ดิรฮัม ซึ่งเท่ากับ 14.875 กรัม หรือ 0.99167 บาท สำหรับทองคำ 20 ดินาร ซึ่งเท่ากับ 85 กรัม หรือ 5.67 บาท (น้ำหนักทองคำ 1 บาท เท่ากับ 15 กรัม) ต้องบริจาค 0.5 ดินาร ซึ่งเท่ากับ 2.125 กรัม หรือ 0.15 บาท และสำหรับเงินตราที่ใช้ในชีวิตประจำวัน หากเก็บสะสมไว้

เกินราคาของราคาทองคำหนัก 85 กรัม หรือ 5.67 บาท จะต้องบริจาคเท่าอัตราของเงินและทองคำคือ เท่ากับ 2.5% (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535 หน้า 74)

2.2 เหรียญกษาปณ์และธนบัตร โดยระบุว่า หากใครมีธนบัตรจำนวนเท่ากับมูลค่าของนิศอบ (อัตราขั้นต่ำ) สำหรับเงินหรือทองคำแล้ว จะต้องจ่ายชะกาต

2.3 หินมีค่าและแร่ธาตุอื่น ๆ เช่น เพชร บุษราคัม เป็นต้น ทั้งนี้ สมัยก่อนไม่มีตลาดค้าอัญมณีที่เป็นระบบ ดังนั้น จึงไม่เรียกเก็บชะกาตจากหินมีค่า แต่ปัจจุบันมีการกำหนดราคาไว้จึงต้องจ่ายชะกาต โดยระบุว่า แร่ธาตุทุกชนิดจะต้องจ่ายชะกาต 2.5%

2.4 ชุมทรัพย์ที่ถูกซ่อนเร้น - เหมือนแร่ 1/5 ของทรัพย์สมบัติที่ถูกขุดพบ จะตกเป็นของกองคลังสาธารณะในรัฐอิสลาม และในกรณีแร่ธาตุ เช่น เงิน เหล็ก ทองคำ ดีบุก 1/5 จะต้องถูกนำมาจ่ายเป็นชะกาต ส่วนที่เหลือ 4/5 จะเป็นของเจ้าของเหมือง

2.5 สินค้าที่มีไว้ขาย ต้องคำนวณจากมูลค่าทั้งหมดของสินค้าที่มีไว้ขายและเงินสดในมือ (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 93-95)

อย่างไรก็ดี ทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้นการจ่ายชะกาต ได้แก่ ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ภายในบ้าน สัตว์ที่ใช้ขี่ (ม้า เป็นต้น) อาวุธ อาหาร เครื่องประดับนอกเหนือไปจากทองคำและเงิน เหรียญสำหรับใช้เป็นการส่วนตัว หนังสือ เครื่องมือและเครื่องจักรสำหรับการผลิต และสัตว์ที่ใช้ในการเกษตร โดยจะไม่เก็บชะกาตจากทรัพย์สินเหล่านี้จนกว่าจะมีไว้เพื่อขาย และสิ่งของประเภทเดียวกันให้นำมารวมกันและคิดอัตราขั้นต่ำในการจ่ายชะกาต (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 86-87)

นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดเงื่อนไขที่ทำให้การจ่ายชะกาตมีความถูกต้องตามหลักการของอิสลาม คือ 1) ผู้ที่จะจ่ายชะกาต ต้องเป็นมุสลิม คนที่ไม่ใช่มุสลิมจะจ่ายชะกาตไม่ได้ แม้จะเป็นการจ่ายล่วงหน้าก่อนที่จะเป็นมุสลิมก็ไม่ได้ 2) ต้องมีเจตนาที่ถูกต้อง การจ่ายชะกาตต้องนำไปให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับและมีการโอนกรรมสิทธิ์ให้ 3) โอนกรรมสิทธิ์ให้แล้ว ผู้รับจะเป็นเจ้าของเงินชะกาตนั้นโดยชอบธรรม 4) ต้องจ่ายไปตามประเภทที่ได้ถูกกำหนดไว้ นั่นคือ ชะกาตจะต้องถูกจ่ายไปยังผู้มีสิทธิได้รับ 8 ประเภทที่กล่าวมา หากจ่ายให้แก่บุคคลนอกเหนือจากนั้น ก็ไม่ถือว่าได้จ่ายชะกาต 5) ผู้จ่ายต้องมีสติสัมปชัญญะ ดังนั้น แง่หนึ่งมองว่า ไม่ควรจ่ายชะกาตแทนเด็กเล็กและคนที่ไม่ได้สติสัมปชัญญะ เนื่องจากการจ่ายชะกาตเป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่จะต้องทำด้วยความเข้าใจและเต็มใจ ส่วนอีกแง่หนึ่งมองว่าทรัพย์สินของเด็กเล็กและคนไร้สติสัมปชัญญะ ก็ต้องจ่าย

ชะกาต เพราะทรัพย์สินเป็นของบุคคลดังกล่าวโดยถูกกฎหมาย 6) ต้องเป็นผู้ใหญ่ โดยผู้จ่ายชะกาตต้องบรรลุนิติภาวะตามหลักศาสนา ผู้เยาว์ไม่สามารถจะเป็นผู้จ่ายชะกาตได้ (บรรจง บินกาซัน (ช), 2543 หน้า 84-85)

พัฒนาการประเภทและอัตราของชะกาตในยุคสมัยต่าง ๆ

ยุคสมัยต่าง ๆ ของอิสลาม เริ่มต้นตั้งแต่ยุคมักกะฮ์ แต่ยังไม่ได้กำหนดฟิกัด (นิศอบ) ของชะกาต เนื่องจากในยุคนี้ชะกาตเป็นเรื่องของการสมัครใจ ในขณะที่ยุคนะบีมุฮัมมัด คือลฺา ซึ่งเป็นยุคต่อมาและอพยพไปยังนครมะดีนะฮ์แล้วนั้น ได้มีการปรับปรุงสถาบันชะกาตให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการชะกาตมีประสิทธิภาพ (ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ และคณะ, 2555 หน้า 12) และเป็นต้นแบบของการจัดการชะกาตในยุคต่อ ๆ มา คือ ยุคเศาะฮาบะฮ์ (ค.ศ. 632-661) ยุคตาบิอินและตาบิอิตตาบิอิน (ค.ศ. 661-750) และยุคปัจจุบัน ดังนั้น ในส่วนนี้จะทำให้เห็นว่าแต่ละยุคสมัยมีการกำหนดให้จัดเก็บชะกาตประเภทใดบ้าง พิจารณาอัตราและเงื่อนไขของการจัดเก็บในแต่ละยุคสมัย ดังนี้

ยุคนะบีมุฮัมมัด คือลฺา (ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ และคณะ, 2555 หน้า 12-46)

ในยุคนี้ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการจัดการชะกาตให้แก่ยุคสมัยต่อมาหลังจากนี้ โดยเมื่อไหร่ก็ตามที่มีการถกเถียงกันเกี่ยวกับปัญหาการจัดเก็บชะกาต มักจะมีการหยิบยกหลักการจัดเก็บในยุคของนะบีมุฮัมมัด คือลฺา ขึ้นมาเปรียบเทียบและยึดเป็นหลักอ้างอิงเสมอ แม้ว่าในรายละเอียดการจัดเก็บชะกาตบางประเภทอาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามบริบทของยุคสมัยและพื้นที่ เช่น ในยุคนี้จะไม่มีการจัดเก็บชะกาตจากม้า เนื่องจากเห็นว่าม้าส่วนใหญ่มีไว้ใช้งานเพื่อการสงคราม เพื่อปกป้องศาสนาอิสลามเป็นหลัก หรือการอำนวยความสะดวกทางธุรกิจ แต่ในยุคต่อมาคือยุคเศาะฮาบะฮ์และยุคตาบิอินมีการจัดเก็บชะกาตจากม้า เนื่องจากเห็นว่ามีการเลี้ยงม้าเพื่อผสมพันธุ์และเพิ่มจำนวนมากขึ้นจึงกำหนดให้จ่ายชะกาต ยกเว้นแต่ว่ามีเฉพาะตัวผู้ทั้งหมดไม่สามารถออกลูกได้ไม่ต้องจ่ายชะกาต หรือกรณีชะกาตวัวไม่มีอัตราการจ่ายที่ชัดเจน เนื่องจากยุคนะบีมุฮัมมัด คือลฺา วัวหายากในแคว้นอิญญาซ แต่มีการจัดเก็บในยุคตาบิอินและตาบิอิตตาบิอิน เป็นต้น ซึ่งในยุคนะบีมุฮัมมัด คือลฺา นี้ ได้เป็นต้นแบบของการแบ่งประเภทชะกาตออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1) ชะกาตฟิฏเราะฮ์ 2) ชะกาตปศุสัตว์ 3) ชะกาตทอง เงิน และเครื่องประดับ 4) ชะกาตทรัพย์สินจากการค้าขาย 5) ชะกาตผลผลิตทางการเกษตร 6) ชะกาตน้ำผึ้ง และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ 7) ชะกาตแร่ธาตุ และทรัพย์สินที่ได้จากทะเล 8) ชะกาตทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์ 9) ชะกาตจากรายได้ ซึ่งหลักการกำหนดอัตราการจัดเก็บได้อ้างอิงหลักฐานจากอัลกุรอานและฮะดีษ (ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ และคณะ, 2555 หน้า 14)

ตาราง ก1 สรุปอัตราชะกาดและเงื่อนไขการจ่ายสมัณะปีมุฮัมมัด คือลา

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
1. ชะกาดฟิฏเราะฮ์	อินทผลั้มแห้ง หรือ ข้าวบาเล่ย์ 1 ศอห์ (ทะน่าน) หรือ 4 มุด (4 กอบมือ ขนาดปานกลาง) หรือประมาณ 2.5-3 กิโลกรัม	บังคับสำหรับมุสลิมที่เป็นทาาสและไท ชาย หญิง เด็กและผู้ใหญ่ ให้ปฏิบัติ ก่อนที่ผู้คนจะเดินทางออกไปละหมาด
2. ชะกาดปศุสัตว์	อูฐ ขึ้นต่ำ 5 ตัว ต้องจ่ายเป็นแกะ 1 ตัว, แกะขึ้นต่ำ 40 ตัว ต้องจ่ายชะกาด 1 ตัว, วัว ไม่มีอัตราที่ชัดเจน เนื่องจากยุค นี้วัวหายาก ในแคว้นฮิญาซ, ม้า ไม่มี การบังคับให้จ่าย เนื่องจากม้าส่วนใหญ่ มีไว้ใช้งานเพื่อการสงครามปกป้อง ศาสนาอิสลาม และอำนวยความสะดวก ทางธุรกิจ	สัตว์ที่ใช้จ่ายชะกาด จะต้องปราศจาก ข้อบกพร่องและความเสียหาย, สำหรับ อูฐให้เป็นเพศเมีย อายุของสัตว์จะต้อง ไม่ส่งผลให้เกิดความไม่ยุติธรรมกับผู้รับ และต้องมีคุณภาพกลาง ๆ
3. ชะกาดทอง เงิน และเครื่องประดับ	-ทองคำจำนวนขึ้นต่ำ 20 ดิรฮัม (85 กรัม) ต้องจ่ายชะกาด 2.5% -เงิน จำนวนขึ้นต่ำ 200 ดิรฮัม (595 กรัม) ต้องจ่ายชะกาด 2.5% -เครื่องประดับ จำนวนขึ้นต่ำ 85 กรัม จ่ายเงินเป็นจำนวนมูลค่า 2.5% ทุกปี (ขึ้นอยู่กับกำหนดมูลค่าของช่างทำ เครื่องประดับ)	-เจ้าของเงินที่มีจำนวนขึ้นต่ำจะต้อง ผ่านให้ครบรอบปีจันทร์คดียังจะบังคับ จ่ายชะกาด -เงินนั้นต้องปราศจากหนี้สิน -เจ้าของเงินต้องมีเงินใช้เพียงพอกับ ความต้องการ และเงินจ่ายชะกาด ต้อง เป็นเงินเหลือจากการใช้จ่ายพื้นฐาน -ผู้จ่ายชะกาดทองและเงินต้องพิจารณา เงื่อนไขว่าครบเงื่อนไขหรือไม่ ถ้าไม่ครบ ก็ไม่ต้องจ่าย เนื่องจากขาดเงื่อนไขหรือ กฎเกณฑ์ที่ศาสนากำหนด -เครื่องประดับของผู้ชายต้องจ่าย ชะกาด เนื่องจากเงิน ทอง เป็นสิ่ง

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
		ต้องห้ามสำหรับผู้ขาย ยกเว้นแหวนเงินเกลี้ยง -เครื่องประดับผู้หญิงที่เป็นไข่มุก เพชร และหินมีค่าที่ไม่ใช่เงินและทองคำ ไม่ต้องจ่ายชะกาด เพราะถูกออกแบบมาให้ใช้ส่วนบุคคล ไม่เกิดการงอกเงยผลิตผล -มีข้อถกเถียงกรณีเครื่องประดับที่เป็นเงินและทองว่าต้องจ่ายหรือไม่ ทศนะหนึ่งเห็นว่าต้องจ่ายเนื่องจากเครื่องประดับทำจากเงินและทอง แต่อีกทศนะมองว่าเครื่องประดับเป็นงานฝีมือที่ผ่านกระบวนการทำขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการส่วนบุคคล จึงไม่จำเป็นต้องจ่าย
4. ชะกาดทรัพย์สินจากการค้าขาย	จำนวนทรัพย์สินที่รวมมูลค่าทั้งหมด ได้แก่ เงินลงทุน กำไร เงินออม และหนี้ที่มีความหวังจะได้คืน เมื่อรวมมูลค่าทั้งหมดแล้วให้จ่ายที่อัตรา 2.5% ของมูลค่าทั้งหมด	ทรัพย์สินจากการค้าขายได้แก่ -ทรัพย์สินจากการซื้อขายและสินค้าคงคลังที่รอการขาย -เงินสดในมือหรือในธนาคาร -หนี้และเครดิตที่ขยายเวลาการชดใช้ของลูกหนี้
5. ชะกาดผลผลิตทางการเกษตร	-พืชผลที่ได้รับน้ำฝนหรือน้ำตามธรรมชาติ ต้องจ่ายชะกาด 10% -พืชผลที่ต้องเสียค่าน้ำเพื่อบำรุงพืชจ่ายชะกาด 5%	-ในหนึ่งปีเพาะปลูก ถ้าครั้งปีรดน้ำโดยระบบชลประทาน และอีกครั้งปีรดน้ำตามธรรมชาติ อัตราชะกาด จะอยู่ที่ 7.5%

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
		-หากพืชถูกรดน้ำตลอดเกือบทั้งปี อัตราชะกาดจะอยู่ที่ 5% แต่ถ้าไม่ทำการรดน้ำตลอดทั้งปี อัตราชะกาดจะอยู่ที่ 10% -กรณีไม่แน่ชัดในอัตราส่วนของการรดน้ำให้คิดอัตรา 1 ใน 10 ส่วน
6. ชะกาดน้ำฝิ่ง และผลิตภัณฑ์จากสัตว์	อัตรา 10% ของปริมาณน้ำฝิ่งทั้งหมดที่ได้	
7. ชะกาดแร่ธาตุ และทรัพยากรที่ได้จากทะเล	1 ใน 5 ส่วน หรือ 20% ของปริมาณแร่ธาตุและทรัพยากรที่ได้จากทะเลทั้งหมด	ทรัพยากรที่ค้นพบโดยไม่มีเจ้าของ ต้องจ่าย 1 ใน 5 ส่วน ทั้งทรัพยากรที่ฝังในผิวดิน และไม่ได้ฝังในผิวดิน โดยที่ทรัพยากรที่พบในบริเวณที่คนอาศัยต้องประกาศหาเจ้าของก่อนเป็นเวลา 1 ปี
8. ชะกาดทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์	-ทรัพยากรที่จ่ายชะกาดที่ถูกคำนวณจากทรัพยากรที่มีการเพิ่มพูนในรอบปีทุกๆ ปี เช่น ปศุสัตว์ และทรัพยากรจากการค้า ต้องจ่ายชะกาดในอัตรา 2.5% -ทรัพยากรที่จ่ายชะกาดที่ถูกคำนวณจากทรัพยากรที่มีการเติบโตขึ้น หรือช่วงเก็บเกี่ยวเพียงครั้งเดียว เช่น ผลผลิตทางการเกษตร ต้องจ่ายชะกาดในอัตรา 10% หรือ 5%	
9. ชะกาดจากรายได้	รายได้ขั้นต่ำ 200 ดิรฮัม จ่ายชะกาดในอัตรา 2.5%	ทรัพยากรที่ก่อให้เกิดประโยชน์รวมถึงเงินเดือนและค่าจ้างที่ครบรอบหนึ่งปี และครบจำนวน 200 ดิรฮัม จำเป็นต้องจ่ายชะกาด จำนวน 5 ดิรฮัม และถ้าทรัพยากรมีจำนวนเพิ่มขึ้นก็ให้คำนวณตามอัตราที่กำหนด

ยุคเศาะฮาบะฮ์ (ค.ศ. 632-661) (ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ และคณะ, 2555 หน้า 47-73)

หลังจากนะบีมุฮัมมัด ศ็อลา ได้เสียชีวิตลง ได้มีการคัดเลือกผู้ทำหน้าที่เคาะลีฟะห์ใหม่เพื่อทำหน้าที่แทน ซึ่งในยุคเศาะฮาบะฮ์นี้ มีผู้ทำหน้าที่เคาะลีฟะฮ์ 4 ท่าน ได้แก่ เคาะลีฟะฮ์อะบูบักร (ค.ศ. 632-634) เคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ลค็อฏฏอบ (ค.ศ. 634-644) เคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน (ค.ศ. 644-656) และ เคาะลีฟะฮ์อะลี อิบน์ อะบีฏอลิบ (ค.ศ. 656-661)

ในช่วงเคาะลีฟะฮ์อะบูบักร (ค.ศ. 632-634) ได้เกิดเหตุการณ์ที่มุสลิมบางกลุ่มคิดว่าเมื่อนะบีมุฮัมมัด ศ็อลา เสียชีวิตแล้ว การจ่ายชะกาตก็ต้องสิ้นสุดลงด้วย แต่ท่านอะบูบักร เห็นว่า ใครก็ตามที่ปฏิเสธการจ่ายชะกาตซึ่งเป็นหลักการสำคัญของศาสนาถือว่าไม่ใช่มุสลิม จึงได้ส่งกองทัพไปปราบปราม ทำให้เหตุการณ์สงบลง และระบบชะกาตกลับมาทำงานได้ตามปกติ มีการจัดตั้งบัญชีตุลมาล เก็บรวบรวมรายได้โดยเฉพาะชะกาต และทรัพย์สินที่ยึดมาจากการทำสงคราม การส่งเจ้าหน้าที่ไปตามหัวเมืองเพื่อจัดเก็บชะกาต แต่ยังไม่มียุทธวิธีจัดการระบบสำรวจ หรือการบันทึกข้อมูลการจัดเก็บที่ชัดเจน และมีการแบ่งปันชะกาตให้กับคนยากจนอย่างเท่าเทียมกัน

เคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ลค็อฏฏอบ (ค.ศ. 634-644) ได้จัดตั้งกองคลัง (บัญชีตุลมาล) ทั้งในเมืองหลวงและตามแคว้นต่าง ๆ วางระบบการบริหารจัดการอย่างดี ทำให้กองคลังมีรายได้มากมาย และเป็นผู้สร้างระบบดีวาน คือ ระบบองค์กร สำหรับทำหน้าที่บริหารจัดการงานเฉพาะด้าน เช่น องค์กรเพื่อแบ่งปันทรัพย์สินหรือเงินอุดหนุน องค์กรตรวจตราทรัพย์สิน/สถิติ องค์กรจัดเก็บภาษี หรือกรมสรรพากร นอกจากนี้ ในการจัดเก็บชะกาตยังมีการแบ่งเป็นแผนกตามประเภทชะกาตด้วย เช่น แผนกปศุสัตว์ แผนกผลผลิตการเกษตร แผนกทองคำ เงิน และแผนกสินค้า เป็นต้น พร้อมกับการนำวิธีการบริหารจัดการแบบใหม่ของเปอร์เซียมาประยุกต์ใช้ ทำให้ระบบชะกาตมีความทันสมัย สามารถแก้ปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพขณะเดียวกัน ด้านการแจกจ่ายชะกาตจะทำการสำรวจ ตรวจสอบผู้มีสิทธิ์ด้านความต้องการ และจำนวนชะกาตให้เพียงพอ กับความต้องการ ทุกคนจะได้รับลดหลั่นกันตามสถานภาพการเข้ารับอิสลามก่อนหลัง และการเป็นเครือญาติใกล้ชิดกับท่านนะบีมุฮัมมัด ศ็อลา และใช้บางส่วนของชะกาตในการบำรุงกองทัพ สร้างมัสยิด สร้างบ้านเรือนให้แก่มุสลิมที่ยากจนด้วย แต่ยกเว้นการจ่ายชะกาตแก่มุอัลลัฟ (มุสลิมใหม่) เนื่องจากเห็นว่ารัฐอิสลามในขณะนั้น เป็นรัฐที่ใหญ่โต และมีผู้เข้ารับอิสลามจำนวนมาก จึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องจ่ายให้มุอัลลัฟ ในฐานะการเป็นมุอัลลัฟ แต่อาจจะจ่ายให้ในฐานะอื่น ๆ

เคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน (ค.ศ. 644-656) เริ่มขึ้นภายหลังท่านอุมร์ อิบน์ลค็อฏฏอบเสียชีวิต เนื่องจากถูกฆาตกรรม และเป็นยุคของการขยายดินแดน ยังคงมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปยังแคว้นต่าง ๆ เพื่อ

รวบรวมชะกาด ซึ่งทำให้ระยะแรกของยุคนี้นับตุลมาลมีทรัพย์สินจำนวนมาก โดยเฉพาะทรัพย์สินที่ยึดได้จาก สงคราม ภาษีที่ดิน ภาษีรายหัวของผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม และจากชะกาด ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรมุสลิม สะดวกสบายและพึงพอใจอย่างไม่เคยมาก่อน ทั้งนี้ ในยุคนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนการจัดเก็บชะกาดใหม่ โดย จัดเก็บเฉพาะทรัพย์สินที่เปิดเผย คือ ทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่สามารถคำนวณได้ เช่น ผลผลิตทางการเกษตรและ ปศุสัตว์ ส่วนทรัพย์สินที่ปกปิดได้ เช่น เงินทอง เจ้าของจะเป็นผู้แจกจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิ์เอง ไม่ต้องส่งให้รัฐ เนื่องจากไม่ยากให้เกิดความลำบากแก่ประชาชน และประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บด้วย อย่างไรก็ตาม การเลือกเก็บชะกาดเฉพาะทรัพย์สินที่เปิดเผย ให้รายได้ของบัตุลมาลลดลง

เคาะลีฟะฮ์อะลี อิบน์ อะบีฏอลิบ (ค.ศ. 656-661) หลังท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟานถูกฆาตกรรมในปี ฮ.ศ. 35 ท่านอะลี อิบน์ อะบีฏอลิบ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์คนที่ 4 ท่ามกลางสถานการณ์ วุ่นวาย และจัดระบบชะกาดโดยเน้นเรื่องความเป็นธรรม และโปร่งใส เป็นธรรมกับเจ้าของทรัพย์สิน เช่น ไม่เลือกเอาเฉพาะทรัพย์สินที่ดี ๆ เพราะจะทำให้เจ้าของเดือดร้อน ขุ่นเคืองใจ และไม่เอาแพะ แกะ อุฐ ที่มีอายุมาก เพราะจะทำให้เสียหายต่อประโยชน์ส่วนรวม โดยจะแบ่งทรัพย์สินออกเป็น 3 กอง จากนั้นให้เจ้าของทรัพย์สิน เลือกเอาที่ต้องการไว้ เจ้าหน้าที่จัดเก็บชะกาดจะเลือกเอาจากกองที่ 2

ตาราง ก2 สรุปอัตราชะกาดและเงื่อนไขการจ่ายสมัยเคาะฮาบะฮ์

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
1. ชะกาดฟิฏเราะฮ์	เหมือนยุคนะบีมุฮัมมัด คือลาฯ	
2. ชะกาดปศุสัตว์	-อัตราชะกาดอุฐ ทุก ๆ 40 ตัว จ่ายด้วย อุฐตัวเมีย อายุ 2-3 ปี และอุฐ ทุก ๆ 50 ตัว จ่ายด้วยอุฐตัวเมีย อายุ 3-4 ปี -มีการจัดเก็บชะกาดจากม้า โดยม้า 1 ตัว จะต้องจ่ายชะกาด 1 ดินร์ หรือ 10 ดิรฮัม	
3. ชะกาดทอง เงิน และเครื่องประดับ	-ชะกาดทองและเงิน จำนวน 20 ดินร์ จ่ายชะกาด ครึ่งดินร์ และจำนวน 40 ดินร์ จ่าย 1 ดินร์ ทั้งนี้ ในยุคท่านอุมัร รฎ. ได้กำหนดอัตราชะกาดทองและเงิน	

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
	ที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ 4 ดินร์จาก 20 ดินร์ ให้จ่ายชะกาดเพิ่มอีกครั้งดิรฮัม เช่นจำนวน 24 ดินร์ จ่ายชะกาด ครึ่งดินร์ + ครึ่งดิรฮัม จำนวน 28 ดินร์ จ่ายครึ่งดินร์ + 1 ดิรฮัม เป็นต้น - ชะกาดเครื่องประดับ ในยุคเศาะฮาบะฮ์ มีทั้งที่เก็บและไม่เก็บชะกาดเครื่องประดับ แต่กลุ่มที่เห็นว่าจำเป็นต้องจ่ายก็ไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดอัตราชะกาดเครื่องประดับแต่อย่างใด	
4. ชะกาดทรัพย์สินจากการค้าขาย	เหมือนยุคนะบีมุฮัมมัด คือลๆ	
5. ชะกาดผลผลิตทางการเกษตร	เหมือนยุคนะบีมุฮัมมัด คือลๆ	
6. ชะกาดน้ำผึ้ง และผลิตภัณฑ์จากสัตว์	พิจารณาจากพื้นที่ หากปริมาณน้ำผึ้งที่ได้มาจากเขตที่ราบทั้งหมด จะต้องชะกาดในอัตรา 10% ของปริมาณน้ำผึ้งทั้งหมด และหากปริมาณน้ำผึ้งที่ได้มาจากเขตภูเขาทั้งหมด จะต้องจ่ายชะกาดในอัตรา 5% ของปริมาณน้ำผึ้งที่ได้	คำนึงถึงความยากง่าย การลงทุนลงแรงในการจัดหาน้ำผึ้ง ซึ่งในเขตภูเขามักมีความยากลำบากมากกว่า ในพื้นที่ราบจึงจ่ายชะกาดในอัตราที่น้อยกว่าพื้นที่ราบ
7. ชะกาดแร่ธาตุ และทรัพย์สินที่ได้จากทะเล	อัตรา 1 ใน 5 (20%) หรือ 1 ใน 10 (10%) ของจำนวนทรัพย์สินที่ได้จากทะเลทั้งหมด	
8. ชะกาดทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์	เหมือนยุคนะบีมุฮัมมัด คือลๆ	

ประเภท	อัตราษะกาด	เงื่อนไข
9. ชะกาดจากรายได้	ไม่ปรากฏรายงานเรื่องอัตราษะกาดจากรายได้ แต่แนวทางปฏิบัติยังคงทำตามแนวทางในยุคนะบี คือลา	ทรงศนะเกี่ยวกับจำนวนขึ้นต่ำของการจ่ายชะกาดรายได้ คือ 1) รายได้ที่ได้รับในแต่ละจำนวนแต่ละครั้ง เช่น เงินเดือนถ้าหากครบนิคือบ หรือมากกว่าให้จ่ายชะกาด หรือรายได้จากความเชี่ยวชาญ ที่ได้มาแต่ละครั้งหากครบนิคือบให้จ่ายชะกาด แต่ถ้าหากรายได้มีจำนวนน้อยกว่านิคือบ และมีรายได้ระยะเวลายื่น ๆ ไม่ต้องจ่ายชะกาด 2) รายได้ที่ได้ในระยะเวลายื่น ๆ แต่มีการสะสมในรอบปีของการทำงาน เมื่อครบนิคือบก็ต้องจ่ายชะกาด เช่น การสะสมของจำนวนผลผลิตการเกษตรในแต่ละครั้งของการเก็บเกี่ยวจนครบรอบปีของการปลูก

ยุคดาบิอินและดาบิิตดาบิอิน (ค.ศ. 661-750) (ฟาเดลล์ หะยิฮาระสะ และคณะ, 2555 หน้า 73-75)

สมัยราชวงศ์อะมะวียะฮ์ (ค.ศ. 661-750) ผู้นำส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับชะกาดน้อยลงเนื่องจากรายได้รัฐส่วนใหญ่มาจากทรัพย์สินที่ยึดได้จากสงครามและภาษี แต่ชะกาดยังเป็นแหล่งรายได้ประเภทหนึ่งของบัยตุลมาล และมีดีวานเฉพาะ มีสาขาย่อยในแคว้นและหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งผู้นำรัฐได้แยกการเก็บชะกาดออกจากการเก็บภาษีอย่างชัดเจน และจะเก็บชะกาดจากทรัพย์สินที่เปิดเผยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือยของผู้นำ และใช้ทรัพย์สินอย่างไม่โปร่งใสของบัยตุลมาล ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเกิดความสงสัยและไม่มั่นใจที่จะจ่ายชะกาดให้กับรัฐ เกิดคำถามว่าการจ่ายชะกาดเป็นไปตามหลักศาสนาหรือไม่ กลายเป็นยุคที่เอาทรัพย์สินจากคนจนมาเพื่อให้คนรวยหรือไม่ อย่างไรก็ตาม เมื่อท่านอุมัร บิน อัลคัลอาซีส (ฮ.ศ. 61-101) ขึ้นดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะห์คนที่ 8 ของราชวงศ์อะมะวียะฮ์ และได้ปฏิรูประบบการบริหาร ระบบบัยตุลมาล ให้มีประสิทธิภาพตามหลักการของอิสลาม และจัดเก็บ แจกจ่ายชะกาดแก่ผู้มีสิทธิตามครรลองที่ถูกต้อง เป็นธรรม เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดจากชะกาด กำหนดมาตรฐานการดำรงชีพของบุคคลเพื่อเป็น

หลักประกันขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคนจากภัยคุกคามและชะกาต รวมถึงการบริหารกิจการชะกาตที่มีธรรมาภิบาล ทำให้ประชาชนเกิดศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำและรัฐอีกครั้ง นำความผาสุกร่มเย็นมาสู่ประชาคมมุสลิม

สมัยราชวงศ์อับบาซียะฮ์ (ค.ศ. 750-1283) ผู้นำรัฐในสมัยนี้ไม่ได้ความสำคัญกับชะกาตเนื่องจากรายได้จากภาษีที่ดิน และภาษีสินค้าเป็นรายได้หลักของรัฐ นอกจากนี้กิจการชะกาตยังขึ้นตรงต่อกรมสรรพากร โดยเจ้าหน้าที่เก็บภาษีเคาะรอก (ภาษีที่ดิน) เป็นคนเดียวกับเจ้าหน้าที่จัดเก็บชะกาตซึ่งเก็บจากทรัพย์สินที่เปิดเผย เช่น พืชไร่ และผลไม้ เท่านั้น ส่วนทรัพย์สินที่ไม่เปิดเผย เช่น เงินทอง เป็นหน้าที่ของเจ้าของทรัพย์สินเป็นผู้จ่ายด้วยตนเอง ดังนั้น ในยุคนี้อำนาจรัฐไม่สามารถจัดระบบชะกาตให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของอิสลามได้

ตาราง ก3 สรุปอัตราชะกาตและเงื่อนไขการจ่ายสมัยตาบิอินและตาบิอิตตาบิอิน

ประเภท	อัตราชะกาต	เงื่อนไข
1. ชะกาตฟิฏเราะฮ์	<u>เหมือนยุคนะบีมุฮัมมัด คืออลา และยุคเศาะฮาบ์</u>	
2. ชะกาตปศุสัตว์	<u>วัว</u> - วัวทุก ๆ 30 ตัว ต้องจ่ายชะกาตด้วยวัวอายุ 1 ปี 1 ตัว เพศผู้หรือเพศเมียก็ได้ - วัวทุก ๆ 40 ตัว จ่ายชะกาตด้วยวัวอายุ 2 ปี 1 ตัว บางทรรศนะมองว่าควรจ่ายด้วยวัวตัวผู้ ขณะที่บางทรรศนะ (ฮานาฟียะห์) มองว่าจ่ายด้วยวัวตัวผู้หรือตัวเมียก็ได้ - บางส่วนเห็นว่าอัตราขั้นต่ำในการจ่ายชะกาตวัวควรเป็นที่ 50 ตัว เก็บชะกาตเป็นวัว 1 ตัว และถ้าวัว 100 ตัว เก็บชะกาตเป็นวัว 2 ตัว และจำนวนที่มากกว่านั้นทุก ๆ 50 ตัว เก็บชะกาต	- <u>เพศ</u> กรณีวัวบางทรรศนะมองว่าควรจ่ายด้วยวัวตัวผู้ ขณะที่บางทรรศนะ (ฮานาฟียะห์) มองว่าจ่ายด้วยวัวตัวผู้หรือตัวเมียก็ได้, กรณีแกะฮานาฟียะห์และมาลิกียะห์ เห็นว่าเพศผู้กับเพศเมียมีมูลค่าเท่ากัน ขณะที่ฮัมบาลียะห์เห็นว่าควรเป็นเพศเมีย แต่ซาฟาอีย์ไม่ระบุให้เป็นวิจารณ์ญาณของผู้ให้ว่าเลือกเพศใดที่เหมาะสมกับผู้รับ - <u>อายุ</u> กรณีแกะหรือแพะ มาลิก เห็นว่าควรมีอายุ 1 ปี จะเป็นแกะหรือแพะก็ได้ ส่วนซาฟิอีย์และอะหมัดมีทรรศนะว่า

ประเภท	อัตราษะกาด	เงื่อนไข
	1 ตัว อย่างไรก็ตามก็มีบางส่วนเห็นว่า การกำหนดอัตราขั้นต่ำในการจ่ายชะกาดวัวที่ 30 ตัว เป็นทรศนะที่ได้รับการยอมรับจากผู้รู้ทั้ง 4 ท่าน ได้แก่ อิหม่ามหะนาฟีอี อิหม่ามมาลิก อิหม่ามชาฟีอี และอิหม่ามอะหมัด ดังนั้น จึงเป็นทรศนะที่มีความถูกต้องมากกว่า <u>-ทรศนะของอิบนุมุฮัมมัดและอิษุหรี</u> เห็นว่าอัตราขั้นต่ำของการจ่ายชะกาดวัวควรมีจำนวนเท่ากับการจ่ายชะกาดอูฐ โดยวัว 5 ตัว ต้องจ่ายชะกาดเป็นแกะ 1 ตัว วัว 10 ตัว จ่ายชะกาดเป็นแกะ 2 ตัว วัว 15 ตัว จ่ายชะกาดเป็นแกะ 3 ตัว โดยใช้หลักการเดียวกับอูฐ และถ้าวัวจำนวน 25-120 ตัว จ่ายชะกาดเป็นวัว 2 ตัว ถ้าวัวมากกว่า 120 ตัวขึ้นไปทุก ๆ 40 ตัว ต้องจ่ายชะกาดเป็นวัวอายุ 2 ปี จำนวน 1 ตัว ทั้งนี้ เนื่องจากในการเชือดสัตว์พลี อูฐและวัวถูกแบ่งเนื้อเป็น 7 ส่วนเท่ากัน ในการเชือดสัตว์ในช่วงหัจญ์ ราคาวัวและอูฐมีค่าเท่ากัน ดังนั้น ในการจัดเก็บชะกาดจึงใช้หลักการเหมือนกัน -ทรศนะของอิบนุรุซด์ เห็นว่า อัตราขั้นต่ำของชะกาดอูฐคือ 5 ตัว จะต้องจ่ายเป็นแกะ 1 ตัว เทียบกับอัตราขั้นต่ำวัว 10 ตัว จ่ายเป็นแกะ 1 ตัว จำนวนวัว	แพะควรมีอายุ 1 ปี แต่แกะควรมีอายุ 6 เดือนสามารถจ่ายชะกาดได้ - กรณีม้า เริ่มมีการจ่ายในยุคเศาะฮาบะฮ์ และตาบียีนต่อเนื่องมายุคหลัง โดยอิหม่ามอะบูสะนิพะฮ์ เห็นว่าต้องเป็นม้าที่เลี้ยงตามธรรมชาติ และมีวัตถุประสงค์เพื่อการผสมพันธุ์เพิ่มจำนวนจึงจะถูกกำหนดให้จ่ายชะกาด ยกเว้นแต่ว่ามีเฉพาะตัวผู้ทั้งหมดไม่สามารถออกลูกได้ อย่างไรก็ตาม ทรศนะส่วนใหญ่ของนักวิชาการมุสลิม เห็นว่าไม่จำเป็นต้องจ่ายชะกาดม้าเช่นเดียวกับในยุคของนะบี ศ็อลลา ซึ่งเห็นว่าม้าใช้ในการสงครามเพื่อปกป้องศาสนาจึงถือว่าเป็นพาหนะที่ใช้ในการรบซึ่งไม่ต้องจ่ายชะกาด

ประเภท	อัตราซากต	เงื่อนไข
	20 ตั้ว จ่ายซากตเป็นแกะ 2 ตั้ว จำนวนวัว 30 ตั้ว จ่ายซากตเป็นวัวอายุ 1 ปี จำนวน 1 ตั้ว <u>อฐ</u> -จำนวนระหว่าง 5-120 ตั้ว อัตรา ซากตเป็นไปตามที่ยุคก่อนหน้า กำหนดไว้³ แต่สำหรับจำนวนอฐตั้งแต่ 120 ตั้วขึ้นไป ทรศนะของอิหม่ามมาลิก อิหม่ามซาฟีอี และอิหม่ามอะหมัด กำหนดอัตราที่ต้องจ่ายซากตเป็นอฐตั้ว เมีย 1 ตั้ว อายุ 3-4 ปี ต่ออฐ 50 ตั้วที่ เพิ่มขึ้น และอฐตั้วเมีย 1 ตั้ว อายุ 2-3 ปี ต่ออฐ 40 ตั้ว ที่เพิ่มขึ้น ขณะที่ ทรศนะของอันนะคออีย, อัซเซารีย และอิหม่ามอะบูฮะนีเฬะเห็นต่าง โดย เห็นว่าจำนวนอฐตั้งแต่ 120 ตั้วขึ้นไป ให้ เพิ่มแกะทีละ 1 ตั้ว ต่ออฐที่เพิ่มขึ้น 5 ตั้ว และเมื่อถึงอฐทุก ๆ 50 ตั้ว ให้เพิ่ม อฐตั้วเมีย 1 ตั้ว อายุ 3-4 ปี แต่ทรศนะ ของนักวิชาการส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย โดย ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับทรศนะแรก <u>ม้า</u> -ม้า 1 ตั้ว จ่ายซากต 1 ดินร์ หรือ 10 ดริฮัม	

³ ตารางในภาคผนวก

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
3. ชะกาดทอง เงิน และเครื่องประดับ	-ทองคำจำนวนขั้นต่ำ 20 ดิรฮัม (85 กรัม) ต้องจ่ายชะกาด ครึ่งดิรฮัม หรือ 2.5% -เงิน จำนวนขั้นต่ำ 200 ดิรฮัม (595 กรัม) ต้องจ่ายชะกาด 5 ดิรฮัม หรือ 2.5% -เครื่องประดับ ยังคงมีทั้งที่เห็นว่าควรจ่ายและไม่จ่ายชะกาดเครื่องประดับ เช่นเดียวกับยุคเศาะฮาบะฮ์ แต่กลุ่มที่เห็นว่าจำเป็นต้องจ่ายก็ไม่ปรากฏว่ามี การกำหนดอัตราชะกาดเครื่องประดับ	-เงื่อนไขการเปลี่ยนของรอบปี คือ เจ้าของเงินที่มีจำนวนเงินขั้นต่ำจะต้องผ่านให้ครบรอบปีจันทร์คติจึงจะบังคับจ่ายชะกาด โดย ตามทฤษฎีของอิหม่ามอะบูฮะนีฟะฮ์เห็นว่าระยะเวลาของจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องจ่ายชะกาด โดยเริ่มนับที่ต้นปีและปลายปี ถ้าจำนวนเงินลดระหว่างปีและเพิ่มเท่าเดิมในท้ายปี ถือว่าเงินจำนวนนั้นไม่จำเป็นต้องจ่ายชะกาด ขณะที่ทฤษฎีของชาฟีอี, มาลิกี และฮัมบาลี เห็นว่าจำนวนเงินต่ำสุดที่ต้องจ่ายชะกาด จะต้องผ่านให้ครบจำนวนภายใน 1 ปี หากมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินนั้น ไม่ถือว่าบังคับจ่าย -ยุคตาบิอินและตาบิอิตตาบิอิน เริ่มมีการใช้เงินกระดาษ ซึ่งแตกต่างจากยุคก่อนหน้าทำให้มีความเห็นแตกต่างกัน โดยสำนักชาฟีอีเห็นว่าเงินกระดาษเป็นการออกของธนาคารเพื่อชำระหนี้ ซึ่งนำมาใช้จ่ายได้อย่างสมบูรณ์ เข้ากฎของชะกาดในเรื่องการใช้หนี้ ดังนั้น เงินกระดาษจึงใช้จ่ายชะกาดได้ เช่นเดียวกับสำนักหะนาฟี และ มาลิกี ที่เห็นว่าเงินกระดาษใช้จ่ายชะกาดได้ เพราะถูกใช้ในการหมุนเวียนในนิติบุคคล และใช้เพื่อการแลกเปลี่ยน เพื่อ

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
		เป็นตัวแทนของทองคำและเงิน ซึ่งแปลงสภาพไปเป็นโลหะเหล่านั้นได้ ในขณะที่สำนักธัมบาลีเห็นต่าง โดยมองว่าเงินกระดาษนำมาจ่ายชะกาดไม่ได้ ต้องทำการแปลงให้อยู่ในรูปทองคำหรือเงินเสียก่อน จึงใช้จ่ายชะกาด ตามเกณฑ์ได้
4. ชะกาดทรัพย์สินจากการค้าขาย	อัตราขั้นต่ำของทรัพย์สินคือ จำนวนทองคำน้ำหนัก 85 กรัม	-อิหม่ามมาลิกและอิหม่ามชาฟีอียีมีทรรศนะว่า เมื่อถึงปลายปีแล้วมีทรัพย์สินครบอัตราขั้นต่ำ ที่ต้องจ่ายชะกาด ก็สามารถจ่ายชะกาดได้ -เชารีย์ อิหม่ามอะหมัด อิซฮาก อะบีอุบัยด์ อะบีเชาร์ และอิบนุมนุชีร์มีทรรศนะว่าทรัพย์สินที่มีจำนวนครบอัตราขั้นต่ำที่ต้องจ่ายชะกาดจำเป็นต้องรักษาให้ครบรอบปีชะกาด หากจำนวนทรัพย์สินลดลงไป ก็ต้องนับรอบปีชะกาดใหม่ -อิหม่ามอะบูฮะนีฟะฮ์มีทรรศนะว่า หากทรัพย์สินถึงเกณฑ์ขั้นต่ำที่จะต้องจ่ายชะกาดตั้งแต่ต้นปี ถึงปลายปีแล้วจำนวนของทรัพย์สินจะลดลงไปก็ยังคงต้องจ่ายชะกาด -วิธีการจ่าย อิหม่ามอะบูฮะนีฟะฮ์ และอิหม่ามชาฟีอียีมีความเห็นว่าให้ขึ้นอยู่กับผู้จ่ายว่าจะจ่ายเป็นสิ่งของหรือมูลค่าของมันเช่นเดียวกันกับอิบนุตัยมียะห์ที่เห็นว่าไม่ว่าจะจ่ายด้วยวิธีใดก็ตาม

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
		ให้ผู้จ่ายและผู้รับได้ประโยชน์สูงสุด และสะดวกในการจ่าย
5. ชะกาดผลผลิตทางการเกษตร	-พืชผลที่ได้รับน้ำฝน จ่าย 1 ใน 10 ส่วน หรือ 10% -พืชผลที่ต้องเสียค่าน้ำเพื่อบำรุง จ่ายครึ่งหนึ่งใน 10 ส่วน หรือ 5% -กรณีในหนึ่งปีเพาะปลูก ครึ่งปีรดน้ำ โดยระบบชลประทาน และอีกครึ่งปีเป็นน้ำตามธรรมชาติให้จ่ายชะกาด 7.5% - ขั้นต่ำของผลผลิตทางการเกษตรที่จ่ายชะกาดได้คือจำนวน 5 ภูเขา (ส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันเรื่องอัตราขั้นต่ำ)	-อิหม่ามมาลิก อิหม่ามซาฟิอี เห็นว่าผลผลิตที่จะจ่ายชะกาดต้องเป็นอาหารหลักที่บริโภคและสามารถเก็บไว้ได้นาน เช่น ข้าวบาเลย์ ข้าวสาลี ลูกเกดและอินทผลัมแห้ง -อิหม่ามอะหมัดเห็นว่าต้องเป็นผลผลิตที่ไม่เน่าเปื่อย สามารถอบแห้ง และขังตวงวัดได้ เช่น เมล็ดพืช ฝ้าย งาม เป็นต้น -อิหม่ามอะบูฮะนีฟะฮ์ เห็นว่าทุกสิ่งที่งอกเงยจากดิน ทำการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวเพื่อใช้ประโยชน์ให้เกิดกำไรนั้นจะต้องจ่ายชะกาด ยกเว้นสิ่งที่เกิดเองตามธรรมชาติ ไม่ต้องจ่ายชะกาด -การคาดการณ์ปริมาณผลผลิตก่อนเก็บชะกาดนักวิชาการส่วนใหญ่ รวมทั้งพระศนะอิหม่ามมาลิกและอิหม่ามอะหมัดเห็นว่าอูุ่นและอินทผลัมจำเป็นต้องประเมินปริมาณก่อนเก็บเกี่ยว แต่ผลไม้ชนิดอื่นๆ ไม่ต้อง แต่อชชูฮ์รีย, อัลเอาซาอี และอัลลัยว เห็นว่าต้องประเมินปริมาณผลไม้อื่น ๆ ด้วย เช่นเดียวกับอูุ่นและอินทผลัม
6. ชะกาดน้ำผึ้ง และผลิตภัณฑ์จากสัตว์	-อัตรา 10% ของปริมาณน้ำผึ้งทั้งหมดที่ได้ (เหมือนยุคนะบีมุฮัมมัด คือลา)	- น้ำผึ้งเป็นผลิตภัณฑ์จากดอกไม้ ไม่เน่าเปื่อย สามารถขังตวงวัดได้ และราคาต่ำ

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
	-อัตราขั้นต่ำในการจ่ายไม่แน่ชัด อะบู ยูซุฟเห็นว่า อยู่ที่ 5 ยูกียะห์ของธัญพืชที่ มีราคาถูกที่สุด เช่น ข้าวบาเลย์, พรรณนะของมุฮัมมัดเห็นว่าควรเป็น 5 พระร็อก, อิหม่ามอะหมัดเห็นว่าอยู่ที่ 10 พระร็อก	ขั้นตอนการจ่ายเหมือนธัญพืชและ อินทผลัมแห้ง
7. ชะกาดแร่ธาตุ และ ทรัพย์สินที่ได้จาก ทะเล	แร่ธาตุ -พรรณนะของอิหม่ามอะบูฮะนีฟะฮ์, อะบูอุบัยด์, ซัยด์ บิน อะลี, อัลบาگیر, อัซซอดิก และนักวิชาการสายชีอะฮ์กลุ่ม ซัยดียะห์และอิมามียะห์ เห็นว่าอัตรา การจ่ายควรเป็น 1 ใน 5 ส่วน (20% ของปริมาณแร่ธาตุทั้งหมด) -พรรณนะของอิหม่ามอะหมัด, อิซฮาก, อิหม่ามมาลิกและอิหม่ามซาฟิอีย์เห็นว่า ควรจ่ายในอัตรา 2.5% ของปริมาณ แร่ธาตุทั้งหมด เช่นเดียวกับชะกาด ทองคำและเงิน ทรัพย์สินที่ได้จากทะเล -อัตรา 1 ใน 5 (20%) ของจำนวนสิ่ง ได้จากท้องทะเล	แร่ธาตุ -จำนวนขั้นต่ำของแร่ธาตุที่ต้องจ่าย ชะกาด ตามพรรณนะของอิหม่าม อะบูฮะนีฟะฮ์ไม่ได้กำหนดไว้ คำนวณ ตามจำนวนแร่ธาตุที่ได้เลย ขณะที่ อิหม่ามอะหมัด, อิซฮาก อิหม่ามมาลิก และอิหม่ามซาฟิอีย์กำหนดจำนวนขั้นต่ำ ไว้เท่ากับทองคำและเงิน คือ ต้อง มากกว่า 5 ยูกียะห์ของเงิน และ มากกว่า 20 ดินร์ ของทองคำ -ไม่จำเป็นต้องเก็บให้ครบรอบ 1 ปี สามารถจ่ายชะกาดได้ทันทีเมื่อมีการ ถลุงหรือนำออกมาจากดินแล้ว ลักษณะ เดียวกับพืชผล
8. ชะกาดทรัพย์สินที่ ใช้ประโยชน์	อัตราส่วน 1 ใน 4 ของ 1 ใน 10 ส่วน (2.5%) ของปริมาณทรัพย์สินที่ใช้ ประโยชน์ทั้งหมด	-แนวทางปฏิบัติของการคำนวณ ชะกาด อาคาร โรงงาน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของ นักวิชาการยุคนี้ ให้จ่ายชะกาดจาก รายได้ของทรัพย์สิน เช่น รายได้จากการ ให้ เช่าบ้าน เป็นต้น

ประเภท	อัตราซากด	เงื่อนไข
9. ซากดจากรายได้	เหมือนยุคนะปีมัมมัต คีอลา (รายได้ ขั้นต่ำ 200 ดิรฮัม จ่ายซากดในอัตรา 2.5%)	

ยุคปัจจุบัน (ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ และคณะ, 2555 หน้า 115-134)

ยุคปัจจุบันหรือยุคหลังดาบิอินและดาบิอิตดาบิอิน มีการเปลี่ยนแปลงประเภทและอัตราซากด โดยจัดเก็บเฉพาะซากดทรัพย์สิน ไม่ได้จัดเก็บซากดประเภทฟิฏเราะฮ์ เนื่องจากปัจจุบันมีทรัพย์สินประเภทใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ประเภทพันธบัตร, หุ้นและเงินปันผล ดังนั้น จะต้องใช้หลักการเปรียบเทียบ (กียาส) หรือเทียบเคียงเพื่อกำหนดอัตราหรือเพิ่มเติมอัตราส่วนให้สอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมสมัยใหม่ เนื่องจากบางยุคอาจยังไม่ได้กำหนดชนิดหรืออัตราส่วนซากดบางประเภทอย่างชัดเจน กำหนดไว้เพียงหลักการทั่วไป ที่ต้องเพิ่มเติมรายละเอียดของประเภทและอัตราส่วนของซากด แต่ต้องคงไว้ซึ่งหลักการและเงื่อนไขเดิมเนื่องจากเป็นบทบัญญัติของอัลเลาะห์ ซุบฮัน การเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติม หรือคิดอัตราส่วนที่นอกเหนือจากที่ปรากฏในยุคต่าง ๆ นี้ ต้องอ้างอิงหลักฐานจากโองการในอัลกุรอานที่เกี่ยวข้อง และฮะดีษ รวมถึงรายงานต่าง ๆ และยกคำพูดที่เป็นคำบอกเล่าที่น่าเชื่อถือมาประกอบ (ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ และคณะ, 2555 หน้า 142-144)

ตาราง ก4 สรุปอัตราซากดและเงื่อนไขการจ่ายยุคปัจจุบัน

ประเภท	อัตราซากด	เงื่อนไข
1. ซากดปศุสัตว์	- อุฐ ตาม ความ เห็น ของ ยูซุฟ อัลก็อรฎอวีย ระบุว่า นะปี คีอลา แนะนำให้ดูความเหมาะสม ความต้องการและเหตุการณ์ในตอนนั้น - วัว ยูซุฟ อัลก็อรฎอวียเห็นว่าไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว แต่ให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ เช่น รัฐอิสลามบางแห่งวัวอาจจะมีประโยชน์ในการใช้งานมากกว่าอุฐ ดังนั้น อัตราขั้นต่ำอาจจะ เป็นวัว 5 ตัว จ่ายซากดเป็นแกะ 1 ตัว	- อายุ นักวิชาการยุคปัจจุบันเห็นด้วยกับทรรศนะอิหม่ามซาฟิอีย, อิหม่ามอะหมัด, อะบียูซุฟและมุฮัมมัด คือแพะต้องมีอายุ 1 ปี และแกะมีอายุ 6 เดือน - สัตว์ที่นำมาจ่ายซากดทรรศนะของ ยูซุฟ อัลก็อรฎอวียเห็นว่าสัตว์ที่เลี้ยงตามธรรมชาติและเพื่อเพิ่มจำนวนจำเป็นต้องจ่าย โดยกำหนดอัตราต่ำสุดที่ 5 ตัว เพราะในซาริอะห์

ประเภท	อัตราซากด	เงื่อนไข
	ขณะที่บงแห่งว้มีค่าน้อยกว่าอฐ อจกำหนดให้อัตรำขึ้นต่ำว้เป็น 30 ตัวเป็นต้น - ม้า ตามทรรศณะของยูชูฟ อัลก็อรฎอวีย เห็นควรสนับสนุนทรรศณะของอัลบัยฮะกี๊ และอะบูฮานีพะห์ คือ กำหนดอัตราซากดที่ 2.5% ของจำนวนม้า	กำหนดอัตราขึ้นต่ำของการจ่ายซากดด้วยจำนวน 5 หน่วย เป็นขึ้นต่ำทั้งหมด และมูลค่าของสัตว์ที่นำมาจ่ายซากดต้องเทียบเท่ามูลค่าของอฐ 5 ตัวหรือแกะ 40 ตัว
2. ซากดทอง เงิน และเครื่องประดับ	- ย้ออัตราทองคำเป็นหลักในการจ่ายโดยทองคำจำนวนขึ้นต่ำ 20 ดิรฮัม (85 กรัม) ต้องจ่ายซากด 2.5% และสามารถใช้เงินกระดาะในการจ่ายซากดได้	- เครื่องใช้ ภาชนะต่างๆ ที่ทำจากทองและเงินจะต้องจ่ายซากด ซึ่งยูชูฟ อัลก็อรฎอวียเห็นว่า เครื่องประดับที่ผลิตจากไข่มุก เพชร และหินมีค่าอื่น ๆ ต้องจ่ายซากดเช่นเดียวกับทองและเงิน โดยหากใช้ในชีวิตประจำวันไม่ต้องจ่าย แต่หากใช้สุรุษสุร่ายก็ต้องจ่ายซากด และหากเก็บเพื่อเป็นทรัพย์สินมบัติและเพื่อความมั่งคั่งหรือต้องการหลีกเลี่ยง ซากดก็จำเป็นต้องจ่ายซากด
3. ซากดผลผลิตทางการเกษตร	- พืชผลที่ได้รับน้ำฝนหรือน้ำตามธรรมชาติ ต้องจ่ายซากด 10% - พืชผลที่ต้องเสียค่าน้ำเพื่อบำรุงพืชจ่ายซากด 5% - จำนวนขึ้นต่ำของซากดพืชผลที่สามารถวัดได้คือ 825 ลิตร หรือ 652.8 กิโลกรัม	- ยูชูฟ อัลก็อรฎอวียสนับสนุนทรรศณะของอิหม่ามอะบูฮะนีพะห์ ที่ระบุ ว่าทุกสิ่งท้งอกเงยจากดิน ทำการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวเพื่อใช้ประโยชน์ให้เกิดกำไรนั้นจะต้องจ่ายซากด ยกเว้นสิ่งที่เกิดเองตามธรรมชาติไม่ต้องจ่ายซากด แต่ก็เสนอให้หาเกณฑ์ขึ้นต่ำจากค่าเฉลี่ยของ

ประเภท	อัตราซากด	เงื่อนไข
		ผลผลิตที่วัดได้ในท้องถิ่นนั้น ๆ และการประเมินผลผลิตที่คาดว่าจะได้ก่อนการเก็บซากดจะต้องประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินทำด้วยความเรียบง่ายไม่ซับซ้อนเป็นประโยชน์ต่อทั้งเจ้าหน้าที่จัดเก็บและผู้จ่ายซากด
4. ซากดน้ำผึ้ง และผลิตภัณฑ์จากสัตว์	อัตรา 10% ของปริมาณน้ำผึ้งหรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ทั้งหมดที่ได้	-ยูซูฟ อัลก็อรูฏอวียเห็นว่าขั้นต่ำที่จะต้องจ่ายควรมีจำนวนน้ำผึ้ง 5 อูกียะห์ (เท่ากับ 647 กิโลกรัม) และผลิตภัณฑ์สัตว์ก็จะต้องจ่ายซากด 10% ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดเช่นกัน
5. ซากดแร่ธาตุ และทรัพย์สินที่ได้จากทะเล	ตามพระศนะของยูซูฟ อัลก็อรูฏอวียคือ 10% และ 5%	
6. ซากดทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์	-ทรัพย์สินที่เคลื่อนย้ายได้ ต้องจ่ายซากดในอัตรา 2.5% จากรายได้สุทธิที่ได้มีการคิดรายจ่ายอื่นแล้ว เช่น ภาษีค่าบำรุงรักษา เป็นต้น -ทรัพย์สินที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ ต้องจ่ายซากดในอัตรา 10% หรือ 5%	
7. ซากดจากรายได้ (เงินเดือน, ค่าจ้าง)	-รายได้ที่สามารถประมาณการรายจ่ายและหักค่าใช้จ่ายแล้ว จ่ายซากดที่อัตรา 10% -รายได้ที่ไม่สามารถประมาณการรายจ่ายได้ จ่ายซากดที่อัตรา 5%	-ยูซูฟ อัลก็อรูฏอวียเห็นว่าต้องจ่ายซากดทันทีที่ได้รับรายได้นั้น ไม่จำเป็นต้องครบรอบ 1 ปี

ประเภท	อัตราชะกาด	เงื่อนไข
	-รายได้จากความเชี่ยวชาญ หรือจาก การใช้แรงงาน จ่ายชะกาดที่อัตรา 2.5%	
8. ชะกาดจากแหล่ง อื่นๆ (พันธบัตร, หุ้น และเงินปันผล)	-หุ้นที่ลงทุนในอุตสาหกรรม จ่าย ชะกาดในอัตรา 10% ของมูลค่าหุ้นที่ ลงทุน (เช็คอับดุลเราะห์มาน อีชา มอง ว่าอุตสาหกรรมใช้เงินลงทุนกับ สำนักงาน เครื่องจักร อาคารเป็นหลัก ซึ่งเหล่านี้ไม่ต้องจ่ายชะกาด ดังนั้น จะ มีปันผลแจกจ่ายไปยังผู้ถือหุ้นต่อไป จึง ต้องจ่ายชะกาดในอัตราที่สูงกว่ากรณี หุ้นที่ลงทุนในกลุ่มบริษัทการค้าซึ่งต้อง จ่ายชะกาดทรัพย์สินจากการค้าขาย ด้วย) -หุ้นที่ลงทุนในกลุ่มบริษัททำการค้า จ่ายชะกาดในอัตรา 2.5% ของมูลค่า หุ้นที่ลงทุน	-เช็คอับดุลเราะห์มาน อีชา ระบุง การ จ่ายชะกาดต้องประเมินมูลค่าปัจจุบัน และหักเงินลงทุนในอาคาร เครื่องจักร และเครื่องมือที่ใช้ในบริษัทออก ซึ่ง มูลค่าหุ้นหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วคือ เงินชะกาด -ทรัพย์สินจากพันธบัตรไม่ต้องจ่าย ชะกาด เพราะพันธบัตรผิดหลักการ ศาสนาอิสลาม ดังนั้นรายได้จาก พันธบัตรจึงเป็นสิ่งต้องห้าม -ขณะที่มีอีกทรรศนะมองหุ้นและ พันธบัตรเหมือนกันและไม่ต้องแยก ประเภทการลงทุนคือทรรศนะของ อะบูซะห์เราะห์ อับดุลเราะห์มาน หะซัน และอับดุลวะฮาบ ค็อลลาฟ ซึ่ง ผู้จ่าย ชะกาดต้องคำนวณมูลค่าตลาด เงินปันผล และดอกเบี้ย หักค่าใช้จ่ายที่ จำเป็นออก จึงคิดชะกาดที่อัตรา 2.5% ซึ่งยูซุฟ อัลก็อรฎอวียฺเห็นด้วยกับ แนวทางนี้เพราะง่ายแก่การปฏิบัติ แต่ เหมาะสำหรับการปฏิบัติในส่วน ของบุคคลที่ต้องคำนวณรายการต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่หากเป็นรัฐอิสลามต้อง

ประเภท	อัตราชะกาต	เงื่อนไข
		ใช้แนวทางของเชคอัศดุรเราะห์มาน อีซา

ความสำคัญ บทบาทของชะกาต และบริหารจัดการชะกาต

ด้านศาสนาและจิตใจ

การจ่ายชะกาตเป็นคุณธรรมประการสำคัญที่อัลลอฮ์ได้กำหนดไว้และประทานให้แก่ นบีอิบรอฮีม, นบีอิสมาอีล, นบีอิสฮาก, นบียะฮ์ญูบ, นบีมุซา, นบีอีซา และนบีมุฮัมมัด ซึ่งเป็นสิ่งที่มุสลิมจะต้องปฏิบัติตามถ้าผู้ใดละเลยโดยเจตนาแล้ว ผู้นั้นย่อมมิใช่ผู้ดำรงมั่นในศาสนาอิสลาม (ตายุดีน อูสมานและคณะ, 2546 หน้า 8-9) ความสำคัญของชะกาตนั้น นอกจากเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว ชะกาตยังมีหน้าที่ (Function) อื่น ๆ อีก อาทิ เพื่อให้ทรัพย์สินที่หามาได้ (ในทางสุจริต) และทรัพย์สินที่มีอยู่เป็นทรัพย์สินที่บริสุทธิ์ตามหลักการของอิสลามและเป็นการขัดเกลาจิตใจของผู้บริจาคให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดความตระหนี่ถี่เหนียว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้ที่ยากจน เพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคม ซึ่งเป็นการสร้างเสริมหลักประกันทางสังคมให้มั่นคงขึ้น ดังนั้น ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่าใดก็ต้องจ่ายแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาตมากเท่านั้น ผู้ที่ไม่ยอมบริจาคชะกาตจะได้รับการลงโทษทั้งในโลกนี้แลโลกหน้าเช่นกัน กลุ่มชนหรือหมู่คณะใดที่ไม่จ่ายชะกาต อัลลอฮ์จะทรงลงโทษกลุ่มชนนั้นด้วยความแห้งแล้งและการขาดแคลนอาหาร (อัฏฏอ์บะรอนี) (เสาวณีย์ จิตต์หมวด, 2535 หน้า 79-81 และ อาหะมะ กือโด, 2557 หน้า 48-49)

ด้านสังคม

ในทัศนะของอิสลาม ชะกาตเป็นสิทธิของสังคมที่พึงได้รับจากคนรวยเพื่อประกันความจำเป็นพื้นฐานของคนกลุ่มหนึ่งในสังคมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าวให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน เป็นหลักสังคมสงเคราะห์ระหว่างมุสลิมด้วยกัน และเป็นส่วนหนึ่งของระบบสวัสดิการทางสังคมของศาสนาอิสลาม ซึ่งส่งเสริมให้มุสลิมทุกคนมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ (ตายุดีน อูสมานและคณะ, 2546 หน้า 9-10) นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยให้สังคมเข้มแข็ง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้รับได้รับการดูแลไม่ถูกทอดทิ้ง (อาหะมะ กือโด, 2557 หน้า 52) ดังนั้น ชะกาตจึงมีความในด้านสังคม เพื่อให้สังคมมุสลิมดำรงอยู่อย่างมั่นคง โดยการให้สวัสดิการที่ผู้มั่งมีจะต้องให้แก่คนยากจนของสังคม

ด้านเศรษฐกิจ

ชะกาดเป็นแหล่งรายได้ขั้นแรกของอิสลาม การเก็บรวบรวมชะกาดเป็นการขจัดความเหลื่อมล้ำทางทรัพย์สิน และค่อย ๆ ก็ให้เกิดการกระจายรายได้ ให้ทุกคนมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งโดยเฉพาะคนยากจน (ตายุติน อุสมาน และคณะ, 2546 หน้า 10-11) นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้มีการลงทุนก่อให้เกิดการผลิต การซื้อขาย หรือดำเนินธุรกิจ เพราะทรัพย์สินที่ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ย่อมต้องจ่ายชะกาดเช่นเดียวกัน จึงผลักดันให้เจ้าของทรัพย์สินตื่นตัวที่จะหาผลกำไรหรือประโยชน์จากทรัพย์สินที่มีอยู่ และเมื่อผู้มีสิทธิรับชะกาดได้รับแล้ว นำไปใช้จ่ายใช้เพื่อการอุปโภค บริโภคสินค้าและบริการก็จะทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียนดีขึ้น หรือหากคนยากจนได้รับชะกาดในจำนวนที่เพียงพอต่อการลงทุน และมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ ก็จะสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ด้วยเงินลงทุนจากชะกาด แล้วกลับมาเป็นผู้จ่ายชะกาดเพื่อช่วยเหลือคนยากจนอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต (อาหะมะ กือโด, 2557 หน้า 49-52)

การบริหารจัดการชะกาด

อัลดุลละห์ หนุ่มสุซ และคณะ (2555) ระบุว่า จากรายงานเกี่ยวกับการจัดระบบชะกาดในสมัยของท่านนบี พบว่า แนวทางการจัดระบบชะกาดจะทำโดย การส่งเจ้าหน้าที่ไปจัดเก็บชะกาด และมีการตั้งเสมียนชะกาดขึ้น โดยท่านนบีจะคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรมสูงส่งไปปฏิบัติหน้าที่ จากนั้นจะมีการมอบนโยบายในการจัดเก็บ เช่น ต้องมีความเมตตาสื่อสารต่อเจ้าของชะกาด และให้ความเป็นธรรมในการจัดเก็บ ให้ความสะดวกกับเจ้าของชะกาดโดยต้องไม่เจาะจงเอาเฉพาะทรัพย์สินที่ดี ๆ เท่านั้น ไม่ปิดบังหรือซ่อนเร้นชะกาด ไม่นำชะกาดไปใช้จ่ายแม้ว่าจะเล็กน้อยก็ตาม ไม่รับของกำนัลใด ๆ จากเจ้าของชะกาด และต้องขอคู่ออให้กับผู้จ่ายชะกาด นอกจากนี้จะต้องมีการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่จัดเก็บชาตเพื่อความโปร่งใส และจ่ายชะกาดให้แก่ผู้มีสิทธิรับชะกาดในเมืองนั้นๆ ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวที่ท่านนบีได้วางไว้ได้รับการดำเนินรอยตามจากบรรดาเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม และพัฒนาต่อให้มีความสอดคล้องกับความเติบโตของอาณาจักรอิสลาม เป็นรากฐานสำคัญของระบบประกันสังคมและระบบการคลัง (บัยตุลมาล) (อัลดุลละห์ หนุ่มสุซ และคณะ, 2555 หน้า 11)

ผู้ทำหน้าที่จัดเก็บชะกาด

ปัจจุบัน บางมัสยิดมีเจ้าหน้าที่ดำเนินการรับบริจาคชะกาดพิตเราะฮ์จากคนในหมู่บ้านโดยรับเป็นเงิน และนำเงินที่ได้ดังกล่าวไปดำเนินการตามศาสนบัญญัติ และในฐานะที่เกือบทุกคนต้องเป็นผู้จ่ายชะกาด หากเป็นการนำเอาไปให้เอง ส่วนใหญ่มักเป็นข่าวสารจึงควรพิจารณาให้ดีว่าบุคคลที่เราจะนำชะกาดไปให้นั้นเป็น

บุคคลที่เหมาะสมที่จะรับหรือไม่ ตามหลักการของศาสนา และเช่นเดียวกันผู้ที่รับก็ควรพิจารณาตนเองว่าอยู่ในฐานะที่สมควรจะได้รับหรือไม่ มิใช่บริจาคชะกาดกันในภาวะที่แลกเปลี่ยนกัน และดูจะเป็นเรื่องที่น่ายินดียิ่งที่ที่บางท่านประกาศไม่รับชะกาดฟิตรีฮะฮ์และบอกคืนทันทีที่มีคนมามอบให้เพราะไม่อยู่ในภาวะจะรับได้ตามศาสนบัญญัติ (เสาวณีย์ จิตต์หมวด, 2535 หน้า 76)

คลังเก็บรวบรวมชะกาดที่ท่านศาสดาสั่งให้เก็บจากบุคคลที่มั่งมีไปแจกจ่ายให้แก่ผู้ยากจน หรือที่เรียกว่า “บัยตุลมาล” กรณีประเทศที่เป็นรัฐอิสลาม หลักการปกครอง เศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตจะใช้หลักอิสลาม ดังนั้น รัฐ จึงทำหน้าที่เป็น “บัยตุลมาล” ซึ่งหากผู้ใดไม่ยอมจ่ายชะกาดย่อมมีโทษทั้งทางศาสนาและทางบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม ประเทศที่ไม่ใช่รัฐอิสลาม การรวบรวมและแจกจ่ายชะกาดควรเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ (เสาวณีย์ จิตต์หมวด, 2535 หน้า 77) ทั้งนี้ งานวิจัยของเสาวณีย์ จิตต์หมวด (2527) ที่ศึกษาความคาดหวังจากสัปบุรุษมัสยิดกรุงเทพฯ และในชนบท พบว่า มุสลิมทั้งในกรุงเทพฯ และชนบทต่างคาดหวังให้มัสยิดทำหน้าที่จัดตั้งบัยตุลมาลหรือกองทุนชะกาด และดำเนินการรวบรวมชะกาดฟิตรีฮะฮ์ด้วย อย่างไรก็ตาม มัสยิดหลายแห่งได้พยายามดำเนินการแล้วแต่ไม่สำเร็จ และบางแห่งอิหม่ามเห็นว่า มัสยิดในประเทศไทยไม่สามารถทำหน้าที่นี้ได้ เพราะไม่ใช่รัฐอิสลาม (เสาวณีย์ จิตต์หมวด, 2535 หน้า 81-82)

รูปแบบการแจกจ่ายชะกาดแก่ผู้มีสิทธิได้รับ (ตายุดีน อุสมาน และคณะ, 2546 หน้า 20 -24)

- จ่ายให้ผู้มีสิทธิทุกประเภท หรือจ่ายให้เพียงบางประเภท กรณีที่มีผู้มีสิทธิทุกกลุ่ม ทศนะของอิหม่ามชะฟีอีคือให้เฉลี่ยจ่ายแก่ทุกกลุ่ม
- จ่ายให้ผู้มีสิทธิรับชะกาดโดยตรงหรือจ่ายผ่านสถาบันใดสถาบันหนึ่งก็ได้ กรณีจ่ายโดยตรงสามารถจ่ายในรูปแบบของอาหาร ค่าเล่าเรียน หรือจ่ายเงินสดก็ได้ ส่วนกรณีจ่ายผ่านสถาบัน สามารถจ่ายในรูปของการทำโครงการอบรมเสริมทักษะการประกอบอาชีพ สร้างที่อยู่อาศัย สร้างห้องสมุดสำหรับนักเรียนยากจนก็ได้
- กรณีชะกาดมีจำนวนจำกัดผู้มีหน้าที่จะต้องจัดลำดับความสำคัญในการแจกจ่ายเพื่อมิให้เกิดผลเสียและให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด
- กรณีชะกาดมีเพียงพอ จะต้องจ่ายให้ผู้มีสิทธิในจำนวนที่ส่งผลให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายเป็นเวลา 1 ปี
- ต้องจ่ายชะกาดแก่ผู้มีสิทธิในบริเวณที่จัดเก็บชะกาดนั้น กรณีมีเงินชะกาดเหลือจ่ายก็สามารถจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิในหมู่บ้านถัดไป

- การจ่ายชะกาด จะจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ควรเก็บเงินไว้โดยปล่อยให้เวลาผ่านไป
- การนำเงินชะกาดไปลงทุนสามารถทำได้โดยมีเงื่อนไข คือ ต้องเป็นชะกาดที่เหลือจ่าย เป็นการลงทุนในกิจการที่ไม่มีความเสี่ยง ไม่มีกลุ่มใดมีสิทธิรับชะกาดอีกแล้ว และลงทุนเพื่อนำกำไรไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้มีสิทธิ
- กรณีเฉลี่ยจ่ายแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาดทุกกลุ่มนั้น ไม่จำเป็นที่ผู้จ่ายต้องเฉลี่ยจ่ายเท่า ๆ กัน แต่ต้องพิจารณาถึงความจำเป็นของผู้รับเป็นหลัก ซึ่งต้องอาศัยการวินิจฉัยของผู้ดำเนินการแจกจ่าย
- ในการแจกจ่าย ควรใช้วิธีการที่สามารถแก้ปัญหาความยากจน ปกป้องคนอ่อนแอ ไร้ความสามารถหรือถูกกดขี่ ในขณะเดียวกันก็ต้องหาวิธีการที่สามารถพัฒนาผู้มีสิทธิให้พึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงให้สังคมด้วย

ภาคผนวก ข

โมเดลของตัวแบบมัลติโนเมียลโลจิต
(Multinomial Logit)

โมเดลของตัวแบบมัลติโนเมียลโลจิสติก (Multinomial Logit)

รูปแบบมัลติโนเมียลโลจิสติกนั้นเป็นการใช้รูปแบบสมการพื้นฐานของโลจิสติก (Logit Model)⁴ แต่เป็นการประมาณการรูปแบบสมการที่อนุญาตให้ตัวแปรตามสามารถเป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่มีค่ามากกว่า 2 ค่าได้ และตัวแปรดังกล่าวนี้ยังสามารถอยู่ในรูปที่เรียงลำดับไม่ได้ (Unordered Data) ดังนั้น รูปแบบสมการทั่วไปของมัลติโนเมียลโลจิสติกจะมาจากสมการการกระจายแบบโลจิสติกส์ (Logistic Distribution Function) ซึ่งจะสามารถสร้างรูปแบบสมการโลจิสติกได้ดังนี้

กำหนดให้ค่าตัวแปรตาม (Dependent variable) ซึ่งกำหนดสัญลักษณ์คือ Y เป็นข้อมูลในเชิงกลุ่ม (Dichotomous Data) ซึ่งมีจำนวน 1, 2, 3, ..., M กลุ่ม ให้กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ของกลุ่มอื่น ๆ วิธีการมัลติโนเมียลโลจิสติกจะทำการหาสัดส่วนของความน่าจะเป็นที่ค่าตัวแปรตามจะมีค่าเท่ากับค่า m หารด้วยความน่าจะเป็นที่ค่าตัวแปรตามจะมีค่าตามกลุ่มอ้างอิง โดยค่าสัดส่วนดังกล่าวนี้จะเรียกว่า อัตราส่วนออก (Odds Ratio) โดยการประมาณการ กำหนดตัวแปรอิสระ (Independent variable) ด้วยสัญลักษณ์คือ X จำนวน K ตัว และมีจำนวนข้อมูล (observation) จำนวน i ตัวในการประมาณการ และจะใช้วิธี Maximum Likelihood ในการประมาณการรูปแบบสมการโลจิสติก

$$P(Y_i = m) = \frac{1}{1 + e^{-Z_{mi}}} = \frac{e^{Z_{mi}}}{1 + e^{Z_{mi}}} \quad \text{ข.1}$$

โดยที่ $Z_{mi} = \beta_0 + \sum_{k=1}^K \beta_{mk} X_{ik}$

และ β_0 คือ ค่าสัมประสิทธิ์คงที่ (intercept coefficient) จากการประมาณการ

β_{mk} คือ ค่าสัมประสิทธิ์ (slope coefficient) ของตัวแปรอิสระ X_{ik} จากการประมาณการ

ดังนั้น ค่าลอการิทึมฐานธรรมชาติ (ln) ของอัตราส่วนออกจะมีค่าเท่ากับ

$$L_i = \ln\left[\frac{P(Y_i = m)}{P(Y_i = 1)}\right] = \beta_0 + \sum_{k=1}^K \beta_{mk} X_{ik} = Z_{mi} \quad \text{ข.2}$$

โดยที่ L_i แสดงถึงค่าลอการิทึมของอัตราส่วนออก หรือเรียกว่าค่าโลจิสติกในรูปแบบสมการโลจิสติก

⁴ รูปแบบสมการโลจิสติก (Logit Model) นั้นจะใช้เมื่อตัวแปรตาม Y เป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่มีค่าได้เพียง 2 ค่า (Dichotomous Variable) คือ 0 และ 1

เพราะฉะนั้นในแต่ละเหตุการณ์ที่ค่าตัวแปรตามจะมีค่าเท่ากับ m ($Y_i = m$) จะได้ค่า $M-1$ ของการพยากรณ์ อัตราส่วนออกของความน่าจะเป็นที่ค่าตัวแปรตามจะมีค่าเท่ากับค่า m เปรียบเทียบกับความน่าจะเป็นที่ค่าตัวแปรตามจะมีค่าตามกลุ่มอ้างอิง

หากรูปแบบการกระจายแบบโลจิสติกส์แบบสองค่า (Binary Logit Model) โดยให้กลุ่มอ้างอิงมีค่าตัวแปรตามเท่ากับ 0 ($Y_i = 0$) และกลุ่มทดสอบมีค่าตัวแปรตามเท่ากับ 1 ($Y_i = 1$) และตัวแปรตามเป็นตัวแปรเรียงลำดับ (Ordinal Scale) จะพบว่าค่าความน่าจะเป็นที่ตัวแปรตามจะมีค่าเท่ากับ 0 บวกด้วยความน่าจะเป็นที่ตัวแปรตามจะมีค่าเท่ากับ 1 จะได้เท่ากับ 1 เนื่องจากมีเพียง 2 ของตัวแปรตาม โดยจะสามารถอนุมานได้ว่าค่า Z_{mi} นั้นจะมีค่าได้ตั้งแต่ $-\infty$ จนถึง $+\infty$ และด้านค่าความน่าจะเป็น (Probability) จะมีค่าได้ตั้งแต่ 0 จนถึง 1 โดยจะสามารถเขียนรูปแบบสมการที่ใช้ในการประมาณการได้ดังนี้

$$L_i = \ln\left[\frac{P(Y_i = 1)}{1 - P(Y_i = 1)}\right] = Z_i = \beta_0 + \sum_{i=0}^K \beta_i X_i \quad \text{ข.3}$$

ในขณะที่หากค่าตัวแปรตามมีค่าได้มากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป และตัวแปรตามเป็นตัวแปรนามบัญญัติ (Nominal Scale) จะทำให้การคำนวณค่าความน่าจะเป็นมีความซับซ้อนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ค่าความน่าจะเป็นที่ตัวแปรตามจะมีค่าได้ทั้งหมดนั้นบวกกันต้องมีค่าเท่ากับ 1 โดยสมการของค่าความน่าจะเป็นของกลุ่มทดสอบตั้งแต่ $m = 2, 3, \dots, M$ จะแสดงได้ดังนี้

$$P(Y_i = m) = \frac{\exp(Z_{mi})}{1 + \sum_{h=2}^M \exp(Z_{hi})} \quad \text{ข.4}$$

และสมการของความน่าจะเป็นของกลุ่มอ้างอิง ซึ่งโดยส่วนมากจะกำหนดให้ตัวแปรตามมีค่าเท่ากับ 1 ($Y_i = 1$) เป็นดังนี้

$$P(Y_i = 1) = \frac{1}{1 + \sum_{h=2}^M \exp(Z_{h1})} \quad \text{ข.5}$$

ดังนั้น ผลที่ได้จากการคำนวณของค่าลอการิทึมฐานธรรมชาติของอัตราส่วนออกจะมีค่าเท่ากับสมการที่ 2 นั่นคือการประมาณการมัลติโนเมียลโลจิสติกส์นั้นจะได้ค่า $M-1$ ของค่าลอการิทึมฐานธรรมชาติของอัตราส่วนออก หลังจากนั้นจะทำการเอ็กซ์โพเนนเชียล (Exponential) ค่าดังกล่าว และแก้สมการเพื่อหาค่าความน่าจะเป็นในกลุ่มทดสอบทุกกลุ่มรวมทั้งกลุ่มอ้างอิงได้

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามการศึกษาพฤติกรรม

การจ่ายชะกาดของมุสลิมไทย

แบบสอบถาม

การศึกษาพฤติกรรมการจ่ายซะกาตของมุสลิมไทย

อายุ 15 ปีขึ้นไป	☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่
อยู่ใน 3 ภูมิภาค	☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่
จ่ายซะกาตในรอบปี 58	☐ จ่าย ☐ ไม่จ่าย

แบบสอบถามนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การจ่ายซะกาตที่แตกต่างกัน ภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกันของศาสนาอิสลาม” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา ที่มีต่อพฤติกรรมการจ่ายซะกาตของมุสลิมไทย ผลการศึกษาที่ได้ จะเป็นข้อมูลสำคัญในการวางนโยบาย เพื่อให้การจ่ายซะกาตของมุสลิมไทยในอนาคตเป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยผลการวิจัยจะรายงานเป็นข้อมูลในภาพรวม ไม่มีการระบุชื่อข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อป้องกันไม่ให้ข้อมูลเชื่อมโยงกลับไปหาผู้ให้ข้อมูลได้

หากผู้ให้ข้อมูลมีข้อสงสัยประการใด สามารถติดต่ออาจารย์ ดร.สวรัย บุญยมนานท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้รับผิดชอบโครงการ ได้ที่เบอร์ 0-2218-6186-7 ต่อ 3

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- เพศ

☐ 1) ชาย
 ☐ 2) หญิง
- อายุ (นับถึงวันเกิดครั้งสุดท้าย) ปี
- สถานภาพสมรส

☐ 1) โสด
 ☐ 2) สมรส
 ☐ 3) ม่าย/หย่า/แยกกันอยู่
- จังหวัดที่อยู่อาศัย

☐ 1) กรุงเทพฯ
 ☐ 2) นนทบุรี
 ☐ 3) ปัตตานี
 ☐ 4) ยะลา
 ☐ 5) นราธิวาส
 ☐ 6) เชียงใหม่
 ☐ 7) เชียงราย
 ☐ 8) อื่น ๆ ระบุ
- เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย

☐ 1) ในเขตเทศบาล
 ☐ 2) นอกเขตเทศบาล
- ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

☐ 1) หัวหน้าครัวเรือน
 ☐ 2) สามี/ภรรยา
 ☐ 3) บุตรที่ยังไม่ได้สมรส
 ☐ 4) บุตรที่สมรสแล้ว
 ☐ 5) บุตรเขย/บุตรสะใภ้
 ☐ 6) บิดามารดา (รวม พ่อตา แม่ยาย ปู่ ย่า ตา ยาย)
 ☐ 7) บุตรของบุตร
 ☐ 8) พี่น้อง ญาติอื่น ๆ
 ☐ 9) ผู้อาศัย
 ☐ 10) ลูกจ้างในธุรกิจของครัวเรือน/คนรับใช้
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (รวมตัวท่านเอง) คน
- ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (สามัญ)

☐ 1) ไม่เคยเรียน
 ☐ 2) ประถมศึกษา
 ☐ 3) มัธยมศึกษาตอนต้น
 ☐ 4) มัธยมศึกษาตอนปลาย
 ☐ 5) อนุปริญญา/ปวส.
 ☐ 6) ปริญญาตรี หรือสูงกว่า
- ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (ศาสนา)

☐ 1) ไม่เคยเรียน
 ☐ 2) อิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮ์)
 ☐ 3) อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัชชีญะฮ์)
 ☐ 4) อิสลามศึกษาตอนปลาย (ขานาวิยะฮ์)
 ☐ 5) อื่น ๆ ระบุ
- หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่ยึดถือเป็นหลัก

☐ 1) หะนะฟี
 ☐ 2) ชาฟีอี
 ☐ 3) มาลิกี
 ☐ 4) ฮัมบาลี
 ☐ 5) อื่น ๆ ระบุ

ตอนที่ 2 การทำงาน

11. สถานภาพการทำงาน (เฉพาะของอาชีพหลัก)

☐ 1) นายจ้าง	☐ 2) ทำธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	☐ 3) ช่วยธุรกิจในครัวเรือน โดยไม่ได้รับค่าจ้าง
☐ 4) ลูกจ้างรัฐบาล	☐ 5) ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	☐ 6) ลูกจ้างเอกชน
☐ 7) สมาชิกของการรวมกลุ่ม	☐ 8) เรียนหนังสือ	☐ 9) แม่บ้าน
☐ 10) กำลังหางานทำ	☐ 11) ป่วย พิการ (ไม่สามารถทำงานได้)	☐ 12) อื่น ๆ ระบุ.....

12. ประเภทอุตสาหกรรม (เฉพาะของอาชีพหลัก)

☐ 1) เกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง	☐ 2) การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน
☐ 3) การผลิต	☐ 4) ไฟฟ้า ก๊าซ ไอน้ำ และระบบปรับอากาศ
☐ 5) การก่อสร้าง	☐ 6) การจัดหา น้ำ การจัดการ และการบำบัดน้ำเสีย ของเสีย และสิ่งปฏิกูล
☐ 7) การขนส่งและสถานที่เก็บสินค้า	☐ 8) การขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยายนต์
☐ 9) ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร	☐ 10) ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร
☐ 11) กิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย	☐ 12) กิจกรรมอสังหาริมทรัพย์
☐ 13) กิจกรรมทางวิชาชีพ วิทยาศาสตร์ และเทคนิค	☐ 14) กิจกรรมการบริหารและการบริการสนับสนุน
☐ 15) การศึกษา	☐ 16) การบริหารราชการ การป้องกันประเทศ และการประกันสังคมภาคบังคับ
☐ 17) กิจกรรมด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	☐ 18) ศิลปะ ความบันเทิง และนันทนาการ
☐ 19) กิจกรรมบริการด้านอื่น ๆ	☐ 20) กิจกรรมขององค์การระหว่างประเทศและภาคีสมาชิก
☐ 21) กิจกรรมการจ้างงานในครัวเรือนส่วนบุคคล กิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการที่ทำขึ้นเองเพื่อใช้ในครัวเรือน ซึ่งไม่สามารถจำแนกกิจกรรมได้อย่างชัดเจน	
☐ 22) อื่น ๆ ระบุ.....	

13. ประสบการณ์ในการทำงาน (เต็มเวลา) ปี เดือน

14. รายได้ประจำจากอาชีพหลัก (ค่าจ้าง/เงินเดือน/กำไร) ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา บาท/ปี

15. รายได้อื่น ๆ (ค่าล่วงเวลา โบนัส ค่าทิป ค่าช่วยเหลือบุตร บำเหน็จ บำนาญ และอื่น ๆ) ใน 12 เดือนที่ผ่านมา บาท/ปี

16. มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด ในรอบปีชะกาด 2558 บาท

17. มูลค่าหนี้สินทั้งหมด ในรอบปีชะกาด 2558 บาท

ตอนที่ 3 การจ่ายชะกาด ในรอบปีชะกาด 2558

18. มูลค่าเงินชะกาดที่จ่ายทั้งหมด ในรอบปีชะกาด 2558 เป็นจำนวน บาท

19. จำนวนครั้งในการจ่ายชะกาด ในรอบปีชะกาด 2558

☐ 1) 1 ครั้ง	☐ 2) 2 ครั้ง	☐ 3) 3 ครั้งขึ้นไป

20. เดือนที่จ่ายชะกาด ในรอบปีชะกาด 2558 (หากจ่ายมากกว่า 1 ครั้ง ให้เลือกคำตอบสำหรับการจ่ายชะกาดครั้งที่มีมูลค่าสูงที่สุด)

☐ 1) ภายในเดือนธันวาคม	☐ 2) หลัง/สิ้นสุดเดือนธันวาคม	☐ 3) เดือนอื่น ๆ ระบุ

21. ลักษณะการจ่ายชะงัก ในรอบปีชะงัก 2558 (หากจ่ายมากกว่า 1 ครั้ง ให้เลือกคำตอบสำหรับการจ่ายชะงักครั้งที่มีมูลค่าสูงที่สุด)

- ☐ 1) จ่ายโดยตรง ให้กับบุคคล 8 ประเภท ได้แก่
- ☐ 1.1) คนยากไร้
- ☐ 1.2) คนขัดสน
- ☐ 1.3) เจ้าหน้าที่ชะงัก
- ☐ 1.4) ผู้ที่มีศรัทธาใหม่
- ☐ 1.5) ในการไถ่ตัวทาส
- ☐ 1.6) คนมีหนี้สิน
- ☐ 1.7) ในวิถีทางของอัลลอฮฺ (ช.บ.)
- ☐ 1.8) คนเดินทาง
- ☐ 2) จ่ายโดยอ้อม ผ่านองค์กร/บุคคลเพื่อให้นำไปแจกจ่ายต่อ
- ☐ 2.1) มัสยิดในชุมชน
- ☐ 2.2) มัสยิดต่างพื้นที่
- ☐ 2.3) กองทุนชะงัก
- ☐ 2.4) องค์กรอื่นๆ ระบุ
- ☐ 2.5) บุคคลอื่นๆ ระบุ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น

22. ท่านเห็นว่าทรัพย์สินและหนี้สินประเภทต่าง ๆ ควรนำมารวม/หักออกจากฐานทรัพย์สิน เพื่อคำนวณชะงักหรือไม่

ทรัพย์สิน	ควรนำมาคำนวณรวม ในฐานทรัพย์สินเพื่อ คำนวณชะงักหรือไม่			หนี้สิน	ควรนำมาหักออกจาก ฐานทรัพย์สินเพื่อ คำนวณชะงักหรือไม่		
	รวม	ไม่ รวม	ไม่ แน่ใจ		หัก ออก	ไม่หัก ออก	ไม่ แน่ใจ
A1) เงินสด				L1) เงินยืม (ชำระคืนในรอบปีชะงัก)			
A2) เงินฝากธนาคาร สถาบันการเงิน สหกรณ์				L2) หนี้บัตรเครดิตค้างจ่าย			
A3) ดอกเบี้ยรับจากสถาบันการเงิน				L3) ค่าน้ำค้างจ่าย			
A4) หุ้นสามัญในตลาดทุน				L4) ค่าไฟค้างจ่าย			
A5) เงินสดในบัญชีเพื่อซื้อขายหุ้น				L5) ค่าบริการมือถือค้างจ่าย			
A6) ดอกเบี้ยรับจากโบรกเกอร์ในรอบปี				L6) ภาษีเงินได้ค้างจ่าย			
A7) กองทุนรวม				L7) เงินกู้ยืม/สินเชื่อระยะยาว ที่ไม่สามารถผ่อนต่อได้ (หนี้เสีย)			
A8) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุน LTF/RMF				L8) เงินกู้ยืม/สินเชื่อระยะยาว ที่จะปิดยอดในรอบปีชะงัก			
A9) ทองคำแท่ง เหรียญทองคำ				L9) หนี้สินระยะสั้นอื่นๆ เช่น หนี้การค้า			
A10) เครื่องประดับทองคำ หรือทองรูปพรรณ				L10) หนี้สินอื่นๆ ระบุ.....			
A11) เพชร เครื่องเพชร อัญมณี							
A12) ที่ดินเพื่อการค้า							
A13) เงินให้ยืม (ลูกหนี้) จะได้รับชำระในรอบปี							
A14) สินค้า หรือทรัพย์สินหมุนเวียนเพื่อการค้า							
A15) รายได้ค้างรับ เช่น เงินเดือน ค่านายหน้า							
A16) ทรัพย์สินอื่นๆ ระบุ.....							
A17) ทรัพย์สินอื่นๆ ระบุ.....							

23. คุณลักษณะที่สำคัญที่สุดขององค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะงักเพื่อนำไปแจกจ่ายต่อ (เรียงลำดับความสำคัญ จากลำดับ 1 ถึงลำดับ 3)

- 1) มีพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม

..... 2) มีความโปร่งใสตรวจสอบได้

..... 3) มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

..... 4) แจกจ่ายชะงักได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย

..... 5) ได้รับการยอมรับในระดับท้องถิ่น/ประเทศ

..... 6) ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ

..... 7) มีองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาเป็นอย่างดี

..... 8) อื่น ๆ ระบุ

24. ท่าน**จ่ายชะกา**อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอทุกปี

- ☐ 1) ใช่ ☐ 2) ไม่ใช่

25. ท่าน**ละหมาด**ครบถ้วน เป็นประจำทุกวัน

- ☐ 1) ใช่ ☐ 2) ไม่ใช่

26. ท่าน**ถือศีลอด**ใน**เดือนรอมฎอน**ครบถ้วนทุกปี

- ☐ 1) ใช่ ☐ 2) ไม่ใช่

27. โปรดแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ (ระดับ 5 = เห็นด้วยมากที่สุด ถึงระดับ 0 = ไม่เห็นด้วย)

ประเด็น	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย มาก	0 ไม่ เห็น ด้วย
F1) ท่านต้องการ ศึกษาหลักศาสนา ให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น						
F2) ท่าน ค้นคว้าและขอคำแนะนำ จากผู้นำ/นักวิชาการทางศาสนาเป็นประจำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักศาสนาที่ถูกต้อง						
F3) การจ่ายชะกา เป็นภาระผูกพัน ของมุสลิมที่มีทรัพย์สินเข้าหลักเกณฑ์ และมีเงื่อนไขตามศาสนบัญญัติ						
F4) การหลีกเลี่ยง ไม่จ่ายชะกา ทั้งที่สามารถจ่ายได้ เป็นการ ละเมิดศาสนบัญญัติ						
F5) ชะกา ช่วยทำให้สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม มุสลิมไทยดีขึ้น						
F6) ชะกา เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ในการ กระจายความมั่งคั่ง						
F7) ท่านเชื่อมั่นว่า องค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะกาของท่านเพื่อนำไปแจกจ่ายต่อ มีการบริหารจัดการเงินชะกาที่ โปร่งใสตรวจสอบได้						
F8) ท่านเชื่อมั่นว่า องค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะกาของท่านเพื่อนำไปแจกจ่ายต่อ แจกจ่ายเงินชะกาได้ ตรงกลุ่มเป้าหมาย						
F9) ท่านเชื่อมั่นว่า องค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะกาของท่านเพื่อนำไปแจกจ่ายต่อ มีการ บริหารจัดการอย่างเป็นระบบ						
F10) ท่านเชื่อมั่นว่า องค์กร/บุคคลที่รับเงินบริจาคชะกาของท่านเพื่อนำไปแจกจ่ายต่อ มี องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาเป็นอย่างดี						

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

28. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการเงินชะกาขององค์กร/บุคคลต่าง ๆ

.....

.....

.....

29. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....